

Науково-методичний журнал

№11, 2021

Альманах

психолого-педагогічного досвіду

Досвід роботи педагогів
закладу дошкільної освіти №16 «Рушничок»
м. Слов'янськ Донецької області

У 2020 ЗАПРАЦЮВАВ ПЕРШИЙ ОНЛАЙН
ДИТЯЧИЙ САДОК - ЗДО №16 «РУШНИЧОК»

**Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»
Ресурсний центр**

**Альманах
психолого-педагогічного
досвіду**

№ 11, 2021

Науково-методичний журнал

**Альманах психолого-педагогічного досвіду
Науково-методичний журнал. Виходить 2 рази на рік.**

Засновник: ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

Рекомендовано вченою радою ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», протокол №6 від 28.01.2016 р.

Мова видання: українська.

Видавник: ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Омельченко С.О., ректор ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», доктор педагогічних наук, професор.

Відповідальний секретар:

Аматьєва О.П., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри практичної психології ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».

Члени редакційної колегії:

Набока О.Г., перший проректор ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», доктор педагогічних наук, професор;

Курінна С.М., завідувач кафедри дошкільної освіти та соціальної роботи ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», доктор педагогічних наук, професор;

Панасенко Е.А., завідувач кафедри практичної психології ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», доктор педагогічних наук, професор;

Співак Я.О., доктор педагогічних наук, професор, декан педагогічного факультету ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»;

Бондаренко Н.Б., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти та соціальної роботи;

Дронова О.О., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти та соціальної роботи;

Садова Т.А., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти та соціальної роботи;

Колган О.В., помічник ректора, кандидат філологічних наук, доцент;

Корнєєва О.Л., завідувач ДНЗ №31 «Мир» м. Костянтинівка, кандидат педагогічних наук;

Ракитянська О.Л., методист із дошкільної освіти НМЦ відділу освіти Слов'янської міської ради.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Піроженко Т.О. – доктор психологічних наук, професор, завідувач лабораторії психології дошкільника Інституту психології імені Г.С. Костюка;

Євтухова Т.А. – завідувач кафедри природничо-математичних наук ДДПУ, кандидат педагогічних наук, доцент;

Стягунова О.О. – завідувач відділу дошкільної освіти Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, кандидат педагогічних наук, доцент.

Фото на обкладинці: педагоги та вихованці закладу дошкільної освіти №16 «Рушничок» м. Слов'янськ (директор – Свідлова Тетяна Євгенівна).

З М І С Т

Вступне слово	6
Кузнецова Т.Г., Аматьєва Ю.В. Формування мовленнєвої готовності до шкільного навчання дітей з інтелектуальними порушеннями.....	12
Свідлова Т.Є. Організація науково-методичної роботи як засіб розвитку та саморозвитку особистості педагогічних працівників в умовах євроінтеграції.....	17
Богомаз В.В. Система цінностей, баланс потреб – підвалини світогляду дошкільників.....	21
Годнєва К.С., Шаламова В.Л. Використання комп'ютерних технологій в роботі з дітьми дошкільного віку.....	26
Кононенко І.А., Смирнова І.О. Розвиток мовленнєвої компетентності дитини за допомогою фольклору.....	32
Заняття з ознайомлення з навколишнім середовищем у молодшій групі «Подорож до лісу».....	34
Котоман В.І., Орел О.М. Використання нетрадиційних технік малювання як засіб розвитку дітей з особливими освітніми потребами.....	37
Конспект інтегрованого заняття з нетрадиційною технікою малювання в середній групі «Зима. Зимовий ліс».....	39
Павлова В.О. Система роботи з фізичного виховання дошкільників з вадами розвитку.....	43
Сухіна Н.Д. Розвиток дотикового сприймання як компенсаторного компонента у дітей з порушенням зору.....	48
Шаповалова Н.А. Кольоротерапія як засіб корекційного впливу на дітей з особливими освітніми потребами.....	53
Макаренко А.В. Мандалотерапія з дітьми з РАС.....	61
Горобець І.В. Формування комунікативних навичок у дітей з розладами аутичного спектру.....	64
Гріненко І.В. Камінці марблс як одна із нетрадиційних форм роботи з дошкільниками з особливими освітніми потребами.....	79
Гурова О.М. Використання мультфільмів у роботі вчителя-дефектолога	83
Синельник Л.В., Гулак Л.М. Розвиток образної пам'яті, уяви, уваги, мислення за допомогою ейдетики у дошкільників з особливими освітніми потребами.....	88
Фарзалієва О.М. Система корекційно-виховної роботи в спеціалізованих групах для дітей з порушеннями зору.....	97
Студенко О.В., Борисенко Ю.С. Музичне виховання особливої дитини.....	109
Відомості про авторів	114
Вимоги до оформлення матеріалів для розміщення на сторінках Ресурсного центру	116

ВСТУПНЕ СЛОВО

Дошкільний вік – надзвичайно відповідальний період, в якому активно формується фундамент особистісного розвитку, майбутніх академічних досягнень шкільної освіти і соціально-емоційного благополуччя дитини з обмеженими можливостями здоров'я. Повноцінне проживання дошкільного дитинства визначає перспективу подальшого розвитку особливої дитини, майбутній освітній маршрут і програму навчання в школі.

Головною метою закладу дошкільної освіти компенсуючого типу є зміцнення здоров'я, розвиток і формування особистості, забезпечення соціально-психологічної реабілітації та адаптації дитини шляхом спеціально організованого освітнього процесу у комплексі з корекційно-розвивальною та лікувально-оздоровчою роботою.

Діяльність спеціалізованого закладу дошкільної освіти спрямована на реалізацію основних **завдань дошкільної освіти**: збереження та зміцнення фізичного, психічного і духовного здоров'я дитини; корекція фізичного та розумового розвитку дитини; формування її особистості, розвиток творчих здібностей та нахилів, забезпечення соціальної адаптації та готовності продовжувати освіту.

Корекційні педагоги вирішують комплексні соціально значущі завдання, націлені на створення умов для інтеграції дитини з відхиленнями в розвитку в суспільство, формування у нього адекватних способів входження в соціум і забезпечення дитини обсягом уявлень, знань, умінь і навичок, необхідних для подальшого виховання і навчання.

Основною метою дошкільного корекційного виховання є створення умов для розвитку емоційного, соціального та інтелектуального потенціалу дитини, формування його позитивних особистісних якостей, компенсація первинних порушень і корекція вторинних відхилень у розвитку.

При організації корекційно-виховної роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я важливе значення має створення емоційного клімату, при якому кожна дитина постійно відчуває турботу про себе, увагу, ласку з боку всіх дорослих, в першу чергу вихователів і вчителя-дефектолога.

Найголовнішим елементом навчально-виховного процесу є єдність вимог і наполегливість усіх дорослих, які оточують дитину: батьків, вихователів, спеціалістів.

У процесі корекційно-педагогічної роботи у дитини з обмеженими можливостями здоров'я складається уявлення про себе і предмети оточуючого світу, відбувається відкриття свого «Я». Дитина відокремлює себе в світі речей та інших людей. Вся корекційна робота по розвитку дитини готує її до адекватного орієнтування в оточуючому середовищі, сприяє становленню навичок соціально прийнятної поведінки різних життєвих ситуацій.

Під час розробки індивідуальної навчальної програми для дитини звертається увага на поліпшення комунікативних, соціальних і когнітивних умінь, поведінки. Для ефективного навчання і розвитку цих дітей групове середовище повинне бути структурованим, а заняття мати точно визначену послідовність.

Дитина з вираженими труднощами спілкування і довільною організацією поведінки, з однієї сторони, не прилаштована до життя в дитячому колективі, з іншої, не маючи позитивного досвіду перебування в ньому, вона не зможе набути потрібних навичок комунікації, розуміти і враховувати в своїх діях бажання та інтереси інших людей, має виражені труднощі і надалі під час занять з педагогом. По можливості такий досвід треба отримати дозовано. У змісті дошкільної освіти потрібно виділити і підсилити лінію розвитку комунікації дитини. Особливу увагу педагоги спеціалізованого закладу приділяють розширенню кола співрозмовників, збагаченню змісту спілкування, розвиток невербальних і вербальних засобів, здатність самостійно вирішувати соціальні завдання за допомогою комунікації.

Треба організовувати освітній процес таким чином, щоб максимально активізувати бажання у дітей пізнавати світ, сформувати у них практичні знання і вміння, розширити кругозір, стимулювати до самостійних дій і прийняття власних рішень. Формування і активація у дітей пізнавальної активності. Забезпечення всебічного розвитку самодостатньої особистості, яка могла б адаптуватися в існуючому соціумі.

Підготовлене введення дитини в більш складну соціальну життя в дитячому саду може бути забезпечено за рахунок виділення і визначення меж і змісту адаптаційного періоду, а для частини дітей з обмеженими можливостями здоров'я - обґрунтованого, покрокового введення в умови дитячого дошкільного закладу. Предметом уваги, роботи і контролю фахівців повинні стати не тільки освоєння дитиною нових правил спільного життя і побутових навичок, а й розвиток його комунікації та взаємодії з однолітками. Здатність отримувати задоволення від спілкування, спільних ігор та занять повинна осмислюватися фахівцями як найважливіший показник адаптації дитини з обмеженими можливостями здоров'я в дошкільному закладі.

Для розвитку якісної дошкільної освіти дітей з обмеженими можливостями здоров'я важливо виділити в кожній нозологічній групі спектр основних варіантів розвитку, щоб обґрунтовано і диференційовано ставити психолого-педагогічні завдання, визначати зміст освіти, обсяг і характер корекційної допомоги, диференційовано оцінювати очікувані результати, обґрунтовано вибирати варіант освітнього маршруту в дошкільному віці і під час вступу до школи.

Важливо зберегти традиційний для спеціальної психології та корекційної педагогіки гуманістичний принцип оцінки динаміки розвитку особливої дитини і його взаємодії з оточенням – не тільки щодо траєкторії нормативного психічного розвитку за віком, але і «по відношенню до самого себе».

Дошкільник може продуктивно розвиватися тільки в умовах благополучного взаємодії з близькими дорослими, і корекція порушень розвитку може бути забезпечена тільки в контексті розвиваючого взаємодії фахівців і сім'ї зі своєю дитиною, тому батьки повинні стати повноцінним суб'єктом освіти.

Кожна дитина, якою би вона не була, – це насамперед унікальна особистість, в кожній своє життя, своя доля і, незважаючи на особливості розвитку, вона має рівні з іншими дітьми права. Педагог повинен створити необхідні умови для максимальної інтеграції дітей з обмеженими можливостями в суспільство.

Здійснюючи спеціальне навчання за певним напрямом, важливо виходити із значущості комплексного підходу до виховання. Педагогічна допомога особливій дитині, всі шляхи її всебічного розвитку потребують педагогічного процесу, насиченого цікавим і актуальним змістом. Це дозволить зробити життя кожного дошкільника з відхиленнями у розвитку більш комфортною, емоційно забарвленою і корисною. Дорослі повинні дбати про результативності свого впливу. При цьому важливо пам'ятати, що міра впливу і його ефективність не завжди збігатимуться.

КЗ ДНЗ №16 «Рушничок» спрямовує діяльність на забезпечення всебічного розвитку дитини дошкільного віку з особливими освітніми потребами відповідно до її задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних, психічних та фізичних особливостей, культурних потреб; формування у дитини дошкільного віку з особливими освітніми потребами моральних норм, набуття нею життєвого соціального досвіду. Освітня програма КЗ ДНЗ №16 «Рушничок» окреслює підходи до планування й організації єдиного комплексу освітніх компонентів для досягнення здобувачами освіти обов'язкових результатів навчання (набуття компетентностей), визначених Базовим компонентом дошкільної освіти. Освітня програма діяльності КЗ ДНЗ №16 «Рушничок» зорієнтована на цінності та інтереси дитини, урахування вікових та індивідуальних можливостей, збереження дитячої субкультури, взаємозв'язок усіх сторін її життя та створення умов для соціально-емоційного благополуччя й адаптації кожної дитини в соціумі дорослих та однолітків шляхом засвоєння культурно-комунікативних засобів спілкування.

Відповідно листа Міністерства освіти і науки України від 25.06.2020 № 1/9-348 «Щодо створення інклюзивного освітнього середовища в закладах дошкільної освіти» невід'ємною складовою організації освітнього простору для дітей з ООП в умовах закладу освіти є забезпечення універсального дизайну та розумного пристосування будівель, приміщень та прибудинкових територій, в тому числі створення ресурсної кімнати.

Заклад дошкільної освіти має необхідні умови для вирішення загально-освітніх, фізкультурно-оздоровчих заходів, корекційних заходів. Усі приміщення оснащені і використовуються у відповідності до нормативних вимог, за

призначенням, раціонально. Групові приміщення мають сучасний інтер'єр, забезпечені необхідним обладнанням, відповідними меблями, іграшками, посібниками, роздатковим, дидактичним матеріалом, навчально-методичною літературою. Освітнє середовище закладу наповнене відповідно до «Примірного переліку ігрового та навчально-дидактичного обладнання для закладів дошкільної освіти», затвердженого наказом МОН від 19.12.2017 р. № 1633. Безпечність умов у закладі створено відповідно до вимог листа МОН України від 14.02.2019 р. № 1/11-1491 «Щодо організації роботи та дотримання вимог з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності у закладах дошкільної освіти».

Для занять дітей створені всі умови, а саме, обладнані спеціальні приміщення: музична зала, медичний кабінет та ізолятор, лікувальний кабінет сестри-ортопедки, психологічний кабінет, куточки вчителя-дефектолога. У всіх 6 групах створені відповідні умови для проведення режимних моментів згідно вимог Базового компонента, спеціальних програм. Предметно-розвивальне середовище в ДНЗ відповідає вимогам. Створення сприятливого для розвитку оточення в закладі включає в себе розумну і красиву організацію простору і його елементів: дитячі іграшки, дитячі меблі, дитячі книжки, дитячі малюнки тощо. Дітям доступні всі функціональні елементи простору закладу, що спонукає їх до активної предметно-практичної діяльності, прояву творчості, креативності. У групових кімнатах простір поділено на окремі осередки, які пов'язані між собою. Ігрові осередки у вікових групах мобільні, динамічні, обладнані в достатній кількості розвивальним та ігровим матеріалом, який регулярно поповнюється та оновлюється. Наповнення осередків перед початком навчального року змінено згідно з віковими особливостями дітей конкретної групи. Пов'язано це з тим, що матеріали, складність та доступність їх утримання повинні відповідати сьогоднішнім закономірностям та особливостям розвитку дітей даного конкретного віку і враховувати ті особливості зон розвитку, які характерні знову ж таки сьгодні кожній окремій дитині.

Забезпечення змісту дошкільної освіти у КЗ ДНЗ №16 «Рушничок» здійснюється відповідно до Базового компонента дошкільної освіти та реалізується згідно з освітніми програмами розвитку дітей та навчально-методичними посібниками, затвердженими в установленому порядку Міністерством освіти і науки України. Педагоги КЗ ДНЗ №16 «Рушничок» використовують комплексні та парціальні освітні програми, рекомендовані та схвалені Міністерством освіти і науки України. Педагогічний колектив обирає для використання в роботі чинні програми, перелік та особливості реалізації яких обговорює та схвалює педагогічна рада ЗДО. У роботі використовується кілька комплексних і парціальних програм, відповідно до яких педагоги планують освітньо-корекційну діяльність (лист Міністерства освіти і науки України від 09.12.2019 № 1/9-750 «Щодо освітніх програм у закладах дошкільної освіти»).

Перебудова системи освіти з переходом на новий зміст, структуру й терміни навчання вимагає змін в організації та у сутності педагогічного процесу. В ході планування педагогічного процесу важливо врахувати основні пріоритети розвитку та оптимізації освітнього процесу.

Успішна соціалізація дітей з особливими освітніми потребами в освітній простір насамперед залежить від педагогів, тому що всесторонньо розвинену особистість може виховувати тільки творча людина.

Професіоналізація педагога і входження його в інноваційний режим роботи неможливі без творчого самовизначення, в якому провідну роль відіграє його налаштованість на самовдосконалення, самоосвіту, саморозвиток, без чого неможливе забезпечення нової якості освіти. Інноваційна педагогічна діяльність – заснована на осмисленні практичного педагогічного досвіду цілеспрямована педагогічна діяльність, орієнтована на зміну й розвиток навчально-виховного процесу з метою досягнення вищих результатів, одержання нового знання, формування якісно іншої педагогічної практики.

Продуктами інноваційної педагогічної діяльності є нововведення, що позитивно змінюють систему освіти, визначають її розвиток і характеризуються як нові чи вдосконалені.

Педагогічні працівники дошкільного закладу переорієнтовують свою роботу на сучасний лад. Науково-методична робота педагогів КЗ ДНЗ №16 «Рушничок» має достатньо високий рівень: участь у науково-практичних інтернет-конференціях Державного навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет», у Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів і молодих учених, у Міжнародній онлайн-конференції з доктором наук в галузі нейропсихології Терезою Сіансіоло (Україна-Канада), участь в онлайн-вебінарах СУТО, ВСЕОСВІТА, ПЕДРАДА, у міжрегіональному методично-практичному семінарі «Музично-естетичний розвиток дошкільників: інноваційний компонент». Проведено майстер-класи, семінари-практикуми для слухачів курсів при Донецькому обласному ІППО.

Відкриття онлайн-садочка «РУШНИЧОК» надало можливість продовжувати корекційно-виховну роботу з вихованцями закладу у період карантину.

Сприятливе соціальне, безбар'єрне розвивальне середовище, адаптовані програми та плани, розроблені та опрацьовані методи та форми є однією із вихідних умов розв'язання проблем корекційної освіти. Розумовий, емоційний і соціальний розвиток дітей з ментальними порушеннями прямо залежить від позитивного ставлення до них, їх розуміння і прийняття педагогами, батьками. Компетентність педагогів – запорука ефективності спеціальної дошкільної освіти.

Організована і цілеспрямована робота по включенню дитини у соціальне середовище ровесників забезпечує позитивний результат. Інтеграція наших випускників – дітей з особливими потребами в загальноосвітні середні школи

свідчить про результативність психолого-педагогічного супроводу цих дітей у нашому закладі. Знаходження в дитячому колективі допомагає таким дітям адаптуватись до нормальних життєвих ситуацій, позбутися почуття ізоляції, відчуження.

Єдність вимог і наполегливість усіх дорослих, які оточують дитину, позитивний емоційний настрій педагогів та батьків, створення атмосфери доброзичливості, переживання разом з дитиною радості, навіть від незначного досягнення, дає кожному з них можливість саморозкриття і самовираження, забезпечує оптимальне входження в суспільне життя, підготовлює їх до самостійної життєдіяльності. Тільки поважаючи та люблячи дитину, можливо будувати спілкування з нею і, відповідно, надіятись на «зворотній зв'язок» і зростання особистості дитини з обмеженими можливостями.

Свідлова Тетяна Євгенівна, директор закладу дошкільної освіти №16 «Рушничок» м. Слов'янськ Донецької області,

Горобець Ірина Василівна, вчитель-дефектолог закладу дошкільної освіти №16 «Рушничок» м. Слов'янськ Донецької області.

Формування мовленнєвої готовності до шкільного навчання дітей з інтелектуальними порушеннями

Т.Г. Кузнецова

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки та інклюзії ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,

Ю.В. Аматыєва

*учитель-логопед ЗДО №9 «Тополька»
Добропільської міської ради Донецької області*

Однією з проблем сучасної спеціальної педагогіки є невідповідність значної кількості дітей з порушенням інтелектуального розвитку до шкільного навчання.

Під загальною готовністю дітей до шкільного навчання розуміється, насамперед, достатній рівень їхнього загального розвитку, уміння контролювати свою поведінку, а також наявність мотивів, які спонукують до навчання.

Спеціальні дослідження і практика виховання та навчання розумово відсталих дітей старшого дошкільного й молодшого шкільного віку показують, що ці діти на початку шкільного навчання не мають знань про предмети і явища, не тільки про ті, які не доступні їхньому особистому досвіду, що важливо для будь-якого навчання, але й про предмети і явища безпосереднього оточення. Діти не знають, скільки їм років, не завжди диференціюють ім'я й прізвище, не можуть назвати імена своїх батьків, свою адресу. Вони не розуміють родинних відносин, взаємин між людьми.

У більшості дошкільників з інтелектуальними порушеннями доволіне керування цілеспрямованою діяльністю виявляється несформованим для успішного процесу навчання. Вони утрудняються керувати своєю поведінкою, виконувати дії за вказівкою вчителя, брати участь у діяльності, навіть значимої, але нецікавої для них. У них не виховані ті мотиви, які спонукують до навчання і є передумовою успішного оволодіння знаннями. До таких відносяться соціальні мотиви. У дошкільному віці це, насамперед, відношення до майбутнього навчання як до важливої й відповідальної справи. «Оскільки навчання є великою й серйозною працею, то виховання сумлінного до нього ставлення, бажання й уміння трудитися є найважливішим завданням дошкільного виховання» (Н. Г. Морозова, 1990).

В умовах спеціальних дошкільних закладів для розумово відсталих дітей підготовка їх до навчання в школі є однією з найважливіших, вона вирішується протягом всіх років їх виховання й навчання, але особливе значення їй надається в передшкільний період. Поряд з вихованням позитивного ставлення до навчання в процесі ігрової й практичної діяльності вирішуються завдання

загального й загальномовного розвитку, розумового, морального, естетичного виховання.

Через специфічні особливості мовленнєвого розвитку дітей з порушенням інтелекту дуже актуальною стає проблема мовленнєвої підготовки їх до шкільного навчання. Вчителями-дефектологами та вихователями проводиться спеціальна робота з розвитку мови. Програмою спеціального виховання й навчання розумово відсталих дошкільників визначені специфічні корекційні завдання з розвитку таких психофізичних функцій, як фонематичне сприйняття і мовленнєвий слух, звуковимовна сторона мови, зорове сприйняття й просторове орієнтування, координація рухів, моторика дрібних м'язів руки. Вирішуються ці завдання у процесі ігрової й практичної діяльності. Важливість поставлених завдань пояснюється залежністю мовленнєвого та мисленнєвого розвитку дитини, що безпосередньо відображається на навчальному процесі. Саме від рівня розвитку мови в значній мірі залежить те, як дитина буде навчатися, наскільки успішно буде сприймати теоретичний та практичний матеріал, розуміти його, відтворювати, застосовувати на практиці. Це й обумовлює актуальність проблеми, яка розглядається, і необхідність її експериментального вивчення.

Об'єктом нашого дослідження стала система роботи з формування мовленнєвої готовності до шкільного навчання дошкільників з порушенням інтелекту. Предмет дослідження – методи та прийоми роботи з підготовки розумово відсталих дошкільників до оволодіння грамотою.

Метою дослідження є розробка системи ігор та ігрових вправ з метою підготовки розумово відсталих дітей до оволодіння навиками читання та писання.

Ми припустили, що система роботи з мовленнєвої підготовки дітей до шкільного навчання, яка включає загальномовний розвиток, роботу над звуковою стороною мови, розвиток зорового сприйняття і просторового орієнтування підвищить рівень готовності розумово відсталих дошкільників до оволодіння грамотою.

З метою виявлення рівня загального і мовленнєвого розвитку дитини нами був проведений констатувальний експеримент. Всі завдання давалися дітям в ігровій формі, відповідали їхнім віковим можливостям.

Методика констатувального експерименту складалася з трьох серій.

Перша серія мала за мету – виявлення загального розвитку дітей і містила два етапи. На першому етапі проводилася бесіда, питання якої охоплювали коло питань на загальне орієнтування. На другому етапі дітям пропонувалися прості логічні завдання: виділити четвертий зайвий за кольором та формою.

Мета другої серії констатувального експерименту – перевірка загальномовного розвитку. Друга серія також містила два етапи. На першому етапі перевірялася сформованість лексичної та граматичної сторони мови. На другому – перевірявся рівень розвитку звуко-літерного аналізу.

Мета третьої серії – дослідження сформованості зорового сприйняття. На цьому етапі дослідження визначалися уявлення про ознаки предметів, уміння орієнтуватися у просторі, уміння використовувати простір листа, а також розвиток дрібної моторики, ступень координованості рухової функції кисті і пальців руки.

Перед проведенням експериментального дослідження ми вивчили особисті справи дошкільників і дійшли висновку, що у всіх розумово відсталих дітей є порушення мовленнєвого розвитку – бідність словника, недостатня сформованість фразового мовлення, відсутність самостійних зв'язних висловлювань. У більшості дошкільників спостерігаються порушення звуковимови, діти утруднюються відповідати на питання, не можуть скласти розповідь за картинкою, вивчити вірш. Порушення зорового сприймання або моторна нековкість зафіксована у окремих дітей. Однак зазначалися відхилення у поведінки, неадекватність реакцій, підвищена збудженість, відвертість, нездатність зосередитися.

Отримані нами експериментальні відомості дозволили більш точно охарактеризувати готовність розумово відсталих дошкільників до засвоєння грамоти і визначити рівні мовленнєвої готовності цих дітей до навчання у школі.

Результати констатувального дослідження показали, що високого рівня мовленнєвої готовності до шкільного навчання не досягла жодна дитина. На середньому рівні були 18% дошкільників. Значна частина (82%) розумово відсталих старших дошкільників мала низький рівень готовності до оволодіння читанням і письмом.

На підставі визначених результатів ми встановили напрямки та послідовність роботи з формування у розумово відсталих дошкільників готовності до оволодіння грамотою. Система роботи з мовленнєвої підготовки розумово відсталих дітей до школи передбачає три напрямки, кожний з яких містить декілька етапів.

Перший напрямок – загальний розвиток мовлення дітей.

Метою є розширення світогляду дитини з метою розвинення її мови, формування мовленнєвої чутливості, озброєння нормами рідної мови. Робота в цьому напрямку проводиться в два етапи.

На першому етапі діти вчать спостерігати за предметами побуту. Прийоми, які використовує педагог, це порівняння досліджуємих об'єктів; виконання відповідних практичних дій; використання мови дітей під час спостереження.

На другому етапі спеціальні завдання загального та загально мовного розвитку вирішуються на заняттях з розвитку мови на основі ознайомлення з навколишнім. На цих заняттях діти поступово переходять від вивчення конкретних предметів до їх зображень. Основні теми цих занять «Іграшки», «Одяг», «Взуття», «Посуд», «Меблі». Заняття складається з трьох етапів:

Завдання 1-го етапу – збагачення словника новими словами, уточнення значення знайомих слів; використання в мовленні слів конкретного і узагальнюючого значення.

Завдання 2-го етапу – впізнавання знайомих іграшок, які зображені на картинках; уточнення значення знайомих слів; розвиток мислення; активізація мовлення дітей.

Завдання 3-го етапу – активізація мовлення дітей; побудова простого речення; зв'язне висловлювання по сюжетній картинці.

Другий напрямок – це робота над звуковою стороною мови.

Робота в цьому напрямку проводиться в два етапа.

На першому етапі відбувається розвиток слухової уваги. Основними прийомами роботи на цьому етапі є ігри та ігрові вправи.

На другому етапі проводиться робота над звуковимовлянням. Вона містить такі основні види робіт, як дихальні вправи; артикуляційна гімнастика; розвиток фонематичного слуху; робота над звуковимовлянням.

Третій напрямок роботи – розвиток зорового сприйняття і просторового орієнтування.

Заняття з цього напрямку розподіляються на одинадцять етапів і послідовно вирішують наступні завдання:

- виділення предметів з групи даних;
- виділення предметів з групи однорідних предметів;
- групування предметів за основними ознаками (кольору, формі, величині);
- вибір і групування зображених на малюнку предметів (овочі, фрукти, ягоди);
- вибір і групування геометричних форм;
- конструювання з даних геометричних форм;
- вибір і групування геометричних фігур;
- конструювання з даних геометричних фігур;
- вибір і групування по кольору і розміру за зразком, пам'яттю, словесною інструкцією;
- конструювання з геометричних фігур за завданням вихователя;
- вільне конструювання.

Для виявлення ефективності корекційного навчання нами був проведений контрольний експеримент, результати якого показали, що діти експериментальної групи показали значні результати у розвитку мови. Це стосується зв'язного, фразового мовлення, звуковимовляння. Але самим визначним є показник звуко-буквеного аналізу. Якщо до експериментального навчання діти самостійно не виділяли звуки в слові, то після навчання вже 13% могли самостійно визначити перший звук, 21% за допомогою педагога виділяли перший і останній звуки в слові, інколи – в середині слова.

Після корекційного навчання кількість дітей, віднесених до середнього рівня підвищилася до 47% (до навчання – 18%). Значно зменшилася група дітей

низького рівня – 53% (до навчання – 82%). І хоча до групи з високим рівнем мовленнєвої готовності до шкільного навчання не надійшла жодна дитина, ми оптимістично вважаємо, що проведення роботи за цією методикою більш тривалий час дозволить значно покращити результати.

Список використаних джерел

1. Боряк О.В. Теорія і практика формування мовленнєвої діяльності розумово відсталих дітей молодшого шкільного віку // Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук. Спеціальність 13.00.03 Корекційна педагогіка. – К., 2019. – 455 с

2. Воронкова В.В. Готовность старших умственно отсталых дошкольников к обучению грамоте. *Дефектология*. 1995. №1. С. 66–71.

3. Кинаш Е.А. Особенности готовности к письму умственно отсталых детей, воспитывающихся в условиях ДООУ компенсирующего типа. *Дефектология*. 2002. №6. С. 60–66.

4. Кузнецова Г.В. Некоторые особенности речевого развития умственно отсталых детей дошкольного возраста. *Дефектология*. 1976. №3. С. 78–82.

5. Морозова Н.Г. Развитие понимания смысловой стороны речи у аномальных детей дошкольного возраста. Вопросы формирования речи аномальных дошкольников. М., 1982.

6. Пахомова Н.Г. Діагностика мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з дизартрією до навчання в школі: навчально-методичний посібник. Полтава: ТОВ «АСМІ», 2009. 107 с.

7. Собонович Є.Ф. Критерії оцінювання мовленнєвого розвитку дитини (у його лексичній ланці) на різних вікових етапах. Нормативні показники мовленнєвого розвитку (у його граматичній ланці) дитини дошкільного віку. *Дефектологія*. 2003. № 2. С. 2–11.

8. Собонович Є.Ф., Тищенко В.В. Програмні вимоги до корекційного навчання з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку з вадами інтелекту: програмно-методичний комплекс. К.: Актуальна освіта, 2004. 144 с

9. Тищенко В.В. Формування інтелектуального компонента мовленнєвої діяльності у розумово відсталих дошкільників: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.03 / Ін-т спец. педагогіки АПН України. Київ, 1999. 225 с

10. Тищенко В. Вироблення дії ймовірного прогнозування у мовленнєвій діяльності розумово відсталих дошкільників. *Дефектологія*. 2001. №2. С. 9–12.

11. Шеремет М.К. Мовленнєва діяльність в системі підготовки дитини до школи. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету: Серія соціально-педагогічна. 2008. Випуск VIII. 476 с.

12. Эльконин Д.Б. Развитие речи в дошкольном возрасте (Краткий очерк). М.: Изд-во АПН СССР, 1958. – 114.

13. Rosenberg S. The language of the mentally retarded: Development, processes, and intervention. *Handbook of applied psycholinguistics*. 1982, p. 329–392.

Свідлова Тетяна Євгенівна,
директор закладу дошкільної освіти
№16 «Рушничок» м. Слов'янськ Донецької області

Організація науково-методичної роботи як засіб розвитку та саморозвитку особистості педагогічних працівників в умовах євроінтеграції

Консультант:

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри
спеціальної педагогіки та інклюзії
ДВНЗ «Донбаський державний
педагогічний університет»

Кузнецова Тетяна Григорівна

У Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, окремо наголошується на необхідності формування особистості педагога відповідно до потреб сучасної практики, динамічних змін, що відбувається в країні і світі.

В умовах євроінтеграції, в умовах розвитку національної системи освіти України, упровадження інноваційних освітніх технологій, впровадження нових стандартів освіти, особливого значення набуває підвищення професійної компетентності та удосконалення майстерності педагогів.

Аналіз ситуації і вивчення потреб ринку праці довели необхідність формування педагога з високим рівнем професійної компетентності. Розвиток та саморозвиток особистості педагогічних працівників, позитивний імідж, професіоналізм і здатність адаптуватися поряд з рішучістю є головним ключем до успіху в будь-якій сфері діяльності.

Вирішальним фактором наближення педагога до ідеалу є рівень володіння ним педагогічними технологіями. Педагог в умовах євроінтеграції, повинен бути професіоналом, здатним до варіативності педагогічної дії, прогнозування можливих результатів, володіти прийомами аналізу і самоконтролю, вміти педагогічно осмислити нові соціально-економічні умови виховання, реалії ринкових взаємовідносин, оцінити нові тенденції з позицій педагогічної діяльності. Вимоги до педагога з боку держави і суспільства полягають також у тому, щоби він своєю творчою діяльністю в процесі освітньої роботи вмів проектувати розвиток особистості, чітко уявляв, яким

повинен стати його вихованець як громадянин. Досягаючи головної мети національного виховання – формування свідомого громадянина-патріота, педагог має створювати умови для всебічного і гармонійного розвитку особистості, закласти основи громадянської свідомості, активності та відповідальності. Для того, щоб бути привабливим і ефективним, особистість педагога має відповідати потребам практики, вимогам часу, тим перспективам, які окреслюються в процесі суспільної трансформації.

Реалізація цих завдань можлива за умови змістовної організації безперервного навчання педагогічних працівників у міжкурсовий період, мета якого – сприяння постійному творчому зростанню, підвищенню науково-методичного рівня, і досягнення на цій основі значного вдосконалення педагогічної майстерності.

Науково-методична робота – важлива складова педагогічної освіти, що має цілісну систему дій і заходів, спрямованих на підвищення кваліфікації та професійної майстерності кожного педагогічного працівника, розвиток творчого потенціалу педагогічних колективів навчальних закладів, досягнення позитивних наслідків освітнього процесу.

Участь у науково-методичній роботі має бути професійним обов'язком кожного педагогічного працівника, в тому числі керівників дошкільних, середніх загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів.

Основні принципи змісту, форм і методів навчання педагогів: проблемність, ситуативність, діалогічність, науковість, перспективність, системність, прогностичність.

Сучасні тенденції розвитку освіти в умовах євроінтеграції обумовили зміни в науково-методичній роботі, зокрема реалізація особистісно зорієнтованої парадигми, компетентнісного, диференційованого та технологічного підходів, зумовили перегляд основних напрямів розвитку освіти, в тому числі визначення чітких шляхів професійного розвитку педагогічних працівників, формування їх фахової майстерності.

Сьогодення об'єктивно вимагає переведення освітнього процесу на технологічний рівень, активізації пошуку перспективних інноваційних педагогічних технологій, спрямованих на розвиток і саморозвиток особистості педагогічного працівника.

До уваги проект організації науково-методичної роботи щодо розвитку та саморозвитку особистості педагогічних працівників в умовах євроінтеграції.

Мета: визначити, теоретично обґрунтувати й опанувати практично сучасні підходи щодо організації науково-методичної роботи як засіб розвитку та саморозвитку особистості педагогічних працівників в умовах євроінтеграції.

Завдання:

1. Проаналізувати сучасні тенденції, науково-теоретичну та науково-методичну літературу щодо організації науково-методичної роботи.
2. Сприяти модернізації змісту і структури методичної служби.

3. Створити умови для трансформування наукових ідей у педагогічну практику, науково-методичної підтримки інноваційної діяльності в освітній галузі, наукових пошуків.

4. Здійснювати особистісно орієнтований, індивідуально-діяльнісний підхід до організації науково-методичної роботи з педагогічними кадрами.

5. Створити оптимальну систему науково-методичної інформації, консультативних центрів з проблем організації педагогічних досліджень.

6. Забезпечити цілеспрямоване функціонування і розвиток освітнього і управлінського процесів.

7. Визначити критерії готовності педагогів до інноваційних пошуків, можливість самостійно визначити стратегічні напрямки освітнього процесу, його науково-методичне забезпечення.

8. Здійснювати науково-методичний супровід неперервного зростання педагогів і педагогічних колективів на засадах компетентнісного, андагогічного та акмеологічного підходів.

Об'єкт: рівень розвитку та саморозвитку особистості педагогічних працівників в умовах євроінтеграції.

Предмет дослідження: організація науково-методичної роботи як засобу розвитку та саморозвитку особистості педагогічних працівників

Гіпотеза: якщо чітко визначити сучасні підходи до організації науково-методичної роботи, обґрунтувати та впроваджувати в практику, то відбувається можливість сприяти підвищенню рівня розвитку та саморозвитку особистості педагогічних працівників, забезпечить максимальне розкриття творчого потенціалу кожного педагога і якомога повніше залучить його до перебудови системи освіти в умовах євроінтеграції.

Тип проекту: за кінцевим результатом – практико-орієнтований, за змістом – навчально-пошуковий, за тривалістю – довготривалий (5 років).

База реалізації: м. Слов'янськ, навчально-методичний центр відділу освіти Слов'янської міської ради, освітні заклади.

Шляхи реалізації:

- створення умов для навчання і професійного росту педагогів;
- виховання рефлексивної культури педагога;
- посилення зорієнтованості на запити конкретних навчальних закладів і самих педагогічних працівників на оволодіння та втілення інновацій;
- ініціювання новаторства, його наукова та організаційна підтримка;
- розробка операційно-технологічного інструментарію, актуалізації передових ідей та впровадження досвіду новаторів у широку педагогічну практику;
- системна організація науково-дослідної роботи;
- перехід від навчання педагогічним методикам до навчання педагогічним технологіям;

– розробка педагогічних технологій, які поєднують технологізацію навчального процесу з можливостями творчої роботи педагога та особистісної орієнтації освітнього процесу.

Методи реалізації проекту:

- аналіз результативності управління методичною діяльністю педагогів;
- розробка програм спостережень за різними аспектами освітнього процесу;
- збір інформації про об'єкт управління;
- планування самоосвіти і напрямків дослідницької діяльності;
- організація звітності про методичну роботу;
- регулювання і корекція методичної діяльності;
- консультації.

Проект включає чотири етапи реалізації.

I етап. Підготовчо-діагностичний (один рік)

Мета: обговорення проблеми; аналіз науково-методичної та психолого-педагогічної літератури з означеної проблеми; створення структурної моделі проекту; визначення критеріїв ефективності проекту; виявлення рівня компетентності педагогів, їх готовності до впровадження інноваційних технологій.

II етап. Просвітницько-консультаційний (один рік)

Мета: створення ресурсно-інформаційного забезпечення педагогів, організація науково-методичного супроводу формування готовності педагогів до новацій.

III етап. Практичного впровадження (два роки)

Мета: застосування інноваційних освітніх технологій на засадах креативної освіти; розвиток та саморозвиток особистості педагогічних працівників, оптимальне оволодіння практичними навичками інноваційної діяльності відповідно до свого особистісного потенціалу.

IV етап. Контрольно-аналітичний (один рік)

Мета: підведення підсумків проектної діяльності: узагальнення результатів реалізації проекту, корекція та планування подальшої роботи з означеної проблеми.

Висновок. Інноваційність даного проекту полягає у тому, що вся методична робота організується не як обслуговування педагогів, а як спільна робота, яка забезпечить відкритість досягнень педагогів, буде стимулювати їх активність у поширенні й освоєнні інноваційного досвіду, дозволить освітнім установам, педагогам, учням чи вихованцям, батькам, представникам громадськості вступати у взаємодію.

Запропонована модель організації науково-методичного супроводу сприятиме пошуку принципово нових рішень щодо наступності й цілісності професійного становлення особистості.

Список використаних джерел

1. Баранова Н.П. Тренінги для вчителів з педагогічної майстерності. Х.: Основа, 2009.
2. Бухлова Н.В., Коновалова Л.М. Науково-методичний супровід самостійної й самоосвітньої діяльності педагогічних кадрів у системі післядипломної педагогічної освіти: Практико зорієнтований методичний посібник. Донецьк: облІППО, «Витоки», 2007.
3. Грищенко Н.А. Розвиток комунікативних умінь учителів у системі методичної роботи загальноосвітньої школи. Методичний посібник. «Імекс-ЛТД» Кіровоград, 2006.
4. Гуменюк В.В., Наумчик І.А. Науково-методична робота з педагогічними кадрами. Кам'янець-Подільський: ПП Мошак М.І. 2005.
5. Домаш Л. Майстер-клас районного масштабу (з досвіду роботи Жашківського методичного кабінету). *Сільська школа України*. 2003. №8-9. С. 23-25.
6. Єрмола А.М., Василенко О.М. Технологія організації науково-методичної роботи з педагогічними кадрами: Науково-методичний посібник. Харків: Курсор, 2006.

Богомаз Валентина Віталіївна,
вихователь закладу дошкільної освіти
№16 «Рушничок» м. Слов'янськ Донецької області

Система цінностей, баланс потреб – підвалини світогляду дошкільників

Консультант:

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри
спеціальної педагогіки та інклюзії
ДВНЗ «Донбаський державний
педагогічний університет»

Кузнецова Тетяна Григорівна

Початок 21 сторіччя характеризується змінами світоглядних позицій людей, трансформацією цінностей, руйнуванням моделі збалансованого світу. Підростаючій особистості випало жити в епоху глобалізаційних змін, високих

інформаційних технологій, плинності суспільних пріоритетів, надмірній інтенсивності життя, невизначених життєвих перспектив. Сьогодні примушує її вирішувати життєві задачі високої новітності та складності, актуалізує необхідність вести себе компетентно в багатоваріантному світі.

Все це підсилює важливість формування в особистості певної системи поглядів, уявлень про оточуючий світ, починаючи з дошкільного дитинства. Формування світосприйняття, як найбільш важливої якості гармонійної особистості, залишається кінцевою метою сучасної освіти та психолого-педагогічної науки. Це знаходить відображення в основних нормативних документах. Таких, як: Базовий компонент (2012 р.), Регіональна програма «Освіта Донеччини» (2012–2016 рр.), Національна стратегія розвитку освіти України на період до 2012р., Концепція розвитку освіти України на період 2015–2025р., програми «Я у світі», «Дитина».

У самому загальному вигляді світогляд визначається, як сукупність поглядів, та понять про оточуючий світ з філософської, суспільно-політичної, етичної, естетичної та інших точок зору. Ще зовсім недавно декларувалась висока цінність матеріалістичного, послідовно-наукового світосприйняття. В сучасному світі єдина лінія держави і суспільства розійшлася. Сьогодні система поглядів і відношень до оточуючого світу у дітей формується, в більшій ступені, стихійно. Сила впливу зразків оточення на розвиток світосприйняття зменшилася в порівнянні з тим, коли освіта була ідеологізована, коли цій проблемі приділяли першочергове значення.

Феномен формування світогляду особистості полягає в актуальності цього запиту у суспільстві у всі часи буття людства. Не є виключенням і сьогодні. Свідомством цього є сталий інтерес сучасних дослідників. Великий вклад в розвиток ключових моментів цієї проблеми внесли Сухомлинський, Нечаєва, Маркова. Аналіз досліджень, виконаних за період з 1991–2010 рік, виявив сталий інтерес та прогресивний розвиток державної науки, досягнутий українськими вченими Л. Артемовою, Н. Гавриш, О. Кононко, С. Курінною, Т. Поніманською, І. Рогальською. Поняття «соціалізація» в теорію та практику дошкільної освіти зайшло недавно. Вчені визначають соціалізацію, як надбання дошкільнятами соціального досвіду. Засвоєння цього досвіду призводить до усвідомлення себе як індивідуальності; формується відношення к іншим людям, к світу в цілому. Все це повинно починатися з перших років життя дитини (Л. Виготський, М. Лісіна, В. Мухіна, В. Еріксон). Саме в цьому віці закладаються найбільш фундаментальні якості дитини, формується пізнання системи цінностей. Дослідження факторів впливу на формування світогляду дитини є особливо актуальним.

Поняття «загальнолюдські моральні цінності», «ціннісна орієнтація» являються ключовими для багатьох наук: філософії, психології, педагогіки. Психологи Б. Ананьєв, І. Бех, В. М'ясищев, Б. Теплов розглядали систему

моральних цінностей, як елементи внутрішньої психологічної структури особистості, визначальну стратегічну мету особистості.

Педагоги Є. Бондаревська, А. Глущенко, О. Сухомлинський відзначали, що моральні цінності являються головним механізмом впливу на особистість, на її поведінку.

В підвалинах моральних цінностей закладена **система цінностей**. Поняття «цінність» означає позитивну або негативну значущість предмета, явища, вчинка для суб'єкта, людини, групи, суспільства. Система цінностей поділяється на матеріальні, соціальні та духовні цінності. Вони є найважливішим регулятором суспільної поведінки. Ціннісні чинники взаємодіють поміж собою, переплітаються та носять комплексний характер.

Система цінностей формує потреби. Сучасні вчені поділяють їх на три групи. Поділ потреб корисний для розуміння світу потреб, тому що вони показують різні закономірності їх функціонування та розвитку.

Матеріальні потреби: це потреби людини в матеріальному забезпеченні свого існування. Можна виділити два пласти: відносно прості матеріально-біологічні потреби та більш складні матеріально-соціальні потреби.

Матеріально-біологічні потреби: в їжі, одязу, помешканні, сприятливій оточуючій середі, фізичному здоров'ї, фізичній безпеці, в продовженні роду. В сучасному сервісі існує безліч галузей та напрямків, котрі обслуговують кожну з цих потреб. Біологічні потреби проявляються в специфічній соціальній формі. Біологічні матеріальні потреби історично міняються.

Матеріально-соціальні потреби з'являються тільки у людини. До них відносяться: праця та заснований на ній процес матеріального виробництва, тобто предметно-знарядна преобразуюча діяльність людини; спілкування: взаємодія в процесі праці та обміну продуктами праці. Тільки специфічне людське відношення к світу складається не в споживанні, а в створенні; перше є тільки необхідною умовою та засобом другого.

Духовні потреби: це потреби в знаннях, настроях, хвилюваннях, враженнях. Вони також класифікуються на підґрунті суспільної свідомості: моральні, правові, політичні, естетичні, релігійні, або атеїстичні, освітні, світоглядні тощо.

Потреба в пізнанні: це прагнення к знанням об'єктивних явищ, якостей та закономірностей дій. Ця потреба породжується матеріальною потребою в успішній трудовій діяльності та спілкуванні. Навчання є конкретизацією більш розвиненої потреби в пізнанні. Навчання повинно бути якісним. В сучасному світі навчання розглядається як одна з частин сфери послуг. Більш складні шляхи пізнання – міфологія та релігія. Найвищі форми пізнання – наукове та мистецьке.

Потреба в вихованні: це цілеспрямований вплив на особистість для підготовки її до різноманіття соціальних функцій (праці, спілкування, пізнання, тощо). Виховання входить в процес соціалізації і являється важливою

потребою, тому що, без конкретного впливу дорослих, дитина не може стати дієздатним членом суспільства.

Потреба в розумінні змісту життя: це найбільш складна духовна потреба. Вона втілюється у світогляді особистості. Сутність свого буття кожна особистість визначає індивідуально.

У реальному житті матеріальні, соціальні, духовні потреби, а також засоби і методи їх задоволення взаємодіють та переплітаються. Так, задоволення матеріальних потреб завжди вимагає якогось певного рівня знань, тобто духовних передумов. Для задоволення духовних потреб використовуються матеріальні предмети, наприклад: книги, музичні інструменти, фарби, тощо. Тому задоволення духовних потреб становиться можливим завдяки задоволенню супроводжуючих їх матеріальних та соціальних потреб. Це ще раз підкреслює залежність духовної діяльності від матеріальної. Остання створює та вдосконалює світ речей («другу природу»), техносферу, наносферу, формуючи тим самим можливість для розвитку та задоволення духовних потреб. Задоволення усіх потреб носить комплексний характер. Обов'язковою умовою формування потреб повинно стати прагнення до утримання балансу між духовними та матеріальними потребами.

Практична реалізація втілення системи цінностей та балансу потреб починається з дотримання принципів відбору змісту освіти, а саме:

- урахування вимог програми;
- багаторівневність;
- систематичність та послідовність;
- взаємозв'язок з різними видами діяльності;
- співпраця дорослих і дітей.

Організація роботи по цьому напрямку планується в три етапи, кожний етап має свої задачі та певну послідовність.

Перший етап. Підготовчий

Задачі першого етапу:

- вивчити літературу стосовно цієї проблеми;
- виявити умови становища стосовно цієї проблеми;
- анкетування батьків;
- соціопитування педагогів.

Другий етап. Практичний

Задачі другого етапу:

- створити сприятливі умови для роботи з дітьми;
- програмно-методичне забезпечення;
- матеріально-технічна база;
- кадрове забезпечення;
- взаємодія з батьками.

Третій етап. Узагальнюючий

Задачі третього етапу:

– визначення найбільш ефективних прийомів роботи з дітьми з формування світогляду;

– теоретичне і практичне підтвердження результатів роботи.

У процесі реалізації проекту задіяні різні методи і прийоми, котрі використовуються в різних формах організації дітей. Перш за все треба створити мотивацію до самовизначення, тобто створити умови для виникнення у дитини внутрішньої потреби її включення в розвивальну діяльність («я хочу»). Далі актуалізувати вимоги в тематичних рамках («треба», «можу»).

Кращі результати в формуванні світогляду були досягнуті при використанні наступних методів, а саме таких як: переконання, вимоги, вправи, приклад, привчання, змагання, переконання, примушення, зацікавлення, суспільна думка, експериментальна діяльність, слово педагога, інтерактивні методи, інноваційні методи, проектна діяльність, особистий досвід. Також можна використовувати такі прийоми як бесіда, використання спеціально створених ситуацій.

Механізми реалізації відбуваються в різних видах діяльності дітей, а саме: в іграх, праці, спостереженнях, цільових екскурсіях, зустрічах, святах, в знайомстві з українським фольклором, народними традиціями, з родом, сім'єю, з народною музикою, мистецтвом, з українською книгою та ілюстрацією. Організовується гурткова робота, пошуково-дослідницька діяльність, різні конкурси, вікторини, КВК, виставки, експозиції, театралізація, інсценування.

Які очікування та сподівання в роботі по формуванню світогляду дитини ми можемо і хочемо отримати? Прагнемо того, що дитина буде використовувати отриману інформацію в спеціально організованій спільній і самостійній діяльності (трудовій, ігровій, музичній, зображувальній) з яскраво виявленим емоційним станом. Дитина усвідомлює поняття добра і обов'язку, милосердя і співчуття, правдолюбства та відповідальності. Добре розуміє важливість позитивного відношення до природи, до себе, до оточуючих людей, до своїх обов'язків. Володіє різними способами поведінки, повноцінно користується рідною мовою.

Відносно дошкільного дитинства, навряд чи можна говорити про формування у дітей світогляду, як стрункої системи поглядів та переконань. Зміст навчання охоплює, переважно, вивчення простих природжених та суспільних явищ на рівні уявлень. Діти ще не в змозі мати сталі світоглядні судження, не кажучи вже про переконання. Але це початок складного шляху до формування у особистості сталих моральних цінностей, критеріями яких стануть: моральні переконання; моральні принципи та істини; ціннісні орієнтації та поведінка в цілому.

Список використаних джерел:

1. Давидович П. Чи правильно говорить ваш вихованець. *Дошкільне виховання*. 2003. №8. С. 12–13.

2. Дуткевич Т.В. Дитяча психологія. Навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 424 с

3. Кононко А.Л. Запорука особистісного росту дошкільників. *Дошкільне виховання*. 1999. №10. С. 3–5.

4. Курінна С.М. Особистості соціалізації дітей 6–7 років в різних умовах життєдіяльності. Слов'янськ: СДПУ, 2004. 246 с.

5. Левченко О.Д. Мовленнєвий розвиток дітей дошкільного віку. *Вісник Прикарпатського університету: Педагогіка*. 2014. Вип. 3. С.29–37.

Годнєва Крістіна Сергіївна,
вихователь закладу дошкільної освіти
№16 «Рушничок» м. Слов'янськ Донецької області

Шаламова Вікторія Леонідівна,
вихователь закладу дошкільної освіти
№16 «Рушничок» м. Слов'янськ Донецької області

Використання комп'ютерних технологій в роботі з дітьми дошкільного віку

Консультант:

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри
спеціальної педагогіки та інклюзії
ДВНЗ «Донбаський державний
педагогічний університет»

Кузнецова Тетяна Григорівна

Сьогодні інформаційний вплив на людину є настільки потужним, що нам все частіше доводиться звертатися по допомогу до різноманітної техніки. Ми живемо в століття інформації, в той час, коли відбувається комп'ютерна революція і є свідками того, що комп'ютери вже зайняли міцні позиції в багатьох галузях нашого життя, швидко проникають у заклади дошкільної освіти, школи та сім'ї.

В сучасних умовах України комп'ютер є своєрідним «інтелектуальним знаряддям» і дозволяє людині вийти на новий інформаційний рівень.

Інформатизація освіти – це великий простір для прояву творчості педагогів, який спонукає шукати якісь нові, нетрадиційні форми і методи взаємодії з дітьми, сприяє підвищенню у дошкільників інтересу до освітнього процесу, підвищує пізнавальну активність, здійснює потужний корекційно-розвивальний вплив. Використання на заняттях комп'ютера, мультимедіа та інших технічних засобів з метою виховання і розвитку творчих здібностей дитини, формування її особистості, збагачення інтелектуальної сфери дошкільника дозволяють розширити можливості педагога. Діти із задоволенням та інтересом працюють на таких заняттях, активно приєднуються до виконання завдань, адже технічні засоби дозволяють включати в процес і звук, і дію, і мультиплікацію, що підвищує інтерес і увагу дітей. Останнім часом відбуваються значні зміни в дошкільній освіті. Існує тенденція до пошуку нових підходів до виховання та навчання, реалізації інноваційних напрямків у діяльності закладів дошкільної освіти. Саме на це спрямовують педагогічних працівників державні нормативні акти, «Базовий компонент дошкільної освіти в Україні».

Освіта ХХІ століття спрямована на формування людини нового типу, готової жити в інформаційному суспільстві, розв'язувати нестандартні ситуації, реагувати на стрімкий технічний процес.

У закладах дошкільної освіти формується нове освітнє середовище, з'являються високотехнологічні інформаційні засоби розвитку та виховання дошкільнят (магнітофони, телевізори, комп'ютери, проектори, екрани, та ін.). Відбувається розширення виробництва розвивальних і освітніх мультимедіа продуктів для дітей дошкільного віку (комп'ютерних ігор, електронних енциклопедій, мультфільмів, навчальних відеофільмів та програм, сайтів тощо).

Психологи відмічають, що чим раніше дитина познайомиться з комп'ютером, тим меншим буде психологічний бар'єр між нею і машиною, тому що в дитини практично немає страху перед технікою. Адже комп'ютер приваблює дітей, як будь-яка нова іграшка, і саме так у більшості випадків вони на нього дивляться.

Сьогоднішня практика засвідчує, що застосування комп'ютерної техніки робить заняття більш цікавим і по-справжньому сучасним. В своїй роботі ми використовуємо мультимедійні презентації, це забезпечує наочність, яка сприяє кращому сприйняттю і запам'ятовуванню матеріалу, що дуже важливо, враховуючи наочно-образне мислення дітей дошкільного віку. Одночасно використовується графічна, текстова, аудіовізуальна інформація.

За допомогою комп'ютера можна моделювати такі життєві ситуації, які не можна або складно показати під час освітньої діяльності (наприклад, відтворення звуків тварин; роботу транспорту тощо). КТ дають змогу «вийти» за межі освітнього середовища на занятті, зробити видимим те, що неможливо побачити неозброєним оком, імітувати будь-які ситуації і процеси в доквіллі.

За даними ЮНЕСКО, коли людина слухає, вона запам'ятовує 20 % мовної інформації, коли дивиться – 30% видимої інформації, коли бачить і слухає – більше 50% усієї інформації. Отже, необхідність застосування в освітньому процесі дошкільників мультимедійних КТ, які можуть впливати на різні органи чуття є беззаперечною.

В дошкільній освіті комп'ютерні технології не можуть бути самоціллю, оскільки віковою особливістю дитини дошкільного віку є ситуація взаємодії з дорослим, від якої багато в чому залежить її психічний розвиток.

Комп'ютерні технології дозволяють нам створювати й використовувати на заняттях мультимедійні презентації, ігрові вправи та завдання з урахуванням віку, індивідуальних особливостей та освітніх потреб кожної дитини.

Комп'ютер – це засіб виховання і розвитку творчих здібностей дитини, формування її особистості, збагачення інтелектуальної сфери, корекційно-розвивальної роботи. В закладах дошкільної освіти комп'ютер використовується, насамперед, як засіб гри, як нова складна і керована самою дитиною іграшка за допомогою якої, вона вирішує різноманітні ігрові завдання.

Однією з найважливіших функцій комп'ютерних ігор є дидактична. Виконуючи веселі ігрові завдання, дитина вчиться аналітично мислити в нестандартній ситуації, класифікувати та узагальнювати поняття, прагнути до поставленої мети.

Під час комп'ютерних занять у дітей поліпшуються увага і пам'ять. Діти в ранньому віці мають мимовільну увагу, тобто вони не можуть усвідомлено намагатися запам'ятати той або інший матеріал. Дошкільник мимоволі звертає увагу на навчальний матеріал, який є яскравим й цікавим. І тому комп'ютер є просто незамінним, бо передає інформацію у яскравій та привабливій для дитини формі, а це не тільки прискорює запам'ятовування матеріалу, але й робить його осмисленим і довгостроковим.

Заняття з використанням комп'ютера мають велике значення не тільки для розвитку інтелекту, але й для розвитку їхньої моторики. В іграх у дітей розвивається вміння натискати пальцями на певні клавіші, а разом з цим і дрібна моторика. Вчені зазначають, що чим більше ми робимо дрібних і складних рухів пальцями, тим більше ділянок мозку включається в роботу. Як руки, так і очі також широко представлені в корі головного мозку. Чим уважніше ми вдивляємося в те, над чим працюємо, тим ефективнішим буде процес запам'ятовування. Ось чому так важливо формувати моторну координацію і координацію спільної діяльності зорового й моторного аналізаторів, що з успіхом досягається на заняттях, де діти працюють з комп'ютером.

Комп'ютерні ігри розвивають у дітей вміння переборювати труднощі, контролювати виконання дій, оцінювати результати. Завдяки комп'ютеру стає ефективним навчання цілеспрямованості, плануванню, контролю і оцінки результатів самостійної діяльності дитини, через сполучення ігрових і не

ігрових моментів. Дитина входить у сюжет ігор, засвоює правила, відповідно діє і прагне досягнення результатів. Крім того, майже у всіх іграх є свої герої, яким потрібно допомогти виконати завдання. Таким чином, комп'ютер допомагає розвивати не тільки інтелектуальні здібності дитини, але й виховувати волеволі якості, такі як самостійність, зібраність, зосередженість, посидючість, спонукає дитину до співпереживання, допомоги героям ігор тощо, збагачуючи тим самим її ставлення до навколишнього світу. Комп'ютерні ігри допомагають дошкільнятам краще засвоювати знання; забезпечують досягнення дітьми певного рівня інтелектуального розвитку, який необхідний для подальшої навчальної діяльності в процесі комп'ютерної «діяльності»; сприяють корекції й розвитку психічних процесів; стимулюють у дітей цікавість і прагнення досягти поставленої мети.

Багатофункціональність програм (розвиваючі, навчаючі, експериментальні, діагностичні та ін.) дає можливість використовувати їх для корекції, реабілітації, компенсації. Комп'ютер зрівнює можливості дітей, тобто навіть діти з недостатнім рівнем розвитку можуть добре опанувати навчальний матеріал, а іноді в комп'ютерних іграх саме вони стають переможцями. Це пояснюється тим, що весь сюжет комп'ютерних програм є захоплюючим, дитина отримує позитивні емоції, а прагнення до перемоги стимулює ігрові дії і сприяє точному і швидкому проходженню гри. А, наприклад спілкування з комп'ютерним героєм сприяє розвитку комунікативних навичок у дошкільнят, бо спеціально побудовані і підібрані завдання спонукають дитину вступити з ним у діалог.

Особливе місце серед комп'ютерних програм займають спеціалізовані комп'ютерні програми для дітей з різними видами ментальних порушень. Це такі спеціалізовані програми та ігри як: «Попугай Кеша», «Ігри для Тигри», «Учимося говорити правильно», «Гарфілд – малишам». Комп'ютерна логопедична програма «Ігри для Тигри» призначена для корекції загального недорозвитку мовлення (ЗНМ) у дітей старшого дошкільного віку. У програмі наведено більше 50 вправ, об'єднаних у чотири тематичні блоки, що представляють основні напрями корекційної роботи: «Фонематика», «Просодика», «Лексика» і «Звуковимова». Існує також цілий арсенал комп'ютерних ігор корекційного змісту для розвитку сприйняття: форми і кольору («Вбери своїх друзів», «Вітраж», «Малюємо удвох», «Ляпки», «Чарівний гараж», «Зимові чудеса», «Конструктор», «Склади візерунок», «Побудуємо дім», «Чарівні ключі»); розміру («Матрьошки», «Веселі фігурки», «Давай познайомимось», «Карусель»); простору і просторових уявлень («Фантастичні тварини», «Світ навколо нас», «Давай пострибаємо», «Вбери своїх друзів», «Вітраж», «Склади візерунок», «Малюємо удвох», «Калейдоскоп», «Побудуй дім», «Чарівний гараж», «Новосели», «Гусениця, що танцює», «Збери картинку» та ін.).

Також є спеціальні комп'ютерні програми та ігри для дітей з порушеннями зору, які ми використовуємо в своїй роботі це – «Квітка», метою

якої є корекція, в першу чергу, так званого «ледачого ока» (амбліопії), а також короткозорості і косоокості; «Павучок», яка спрямована на стимуляцію очного апарату при амбліопії; «Клинок», що призначена для діагностування та корекції косоокості у дітей та ін.

Для визначення розвивальної функції дитячих комп'ютерних ігор у різні вікові періоди дошкільного дитинства особливу цінність мають положення, висунуті психологом О. Запорожцем: якщо у дитини є стійка база практичного, реального, отриманого через різні органи почуттів досвіду, дитину можна поступово переводити до дій без постійного оперття на конкретний предмет (звук, запах...) до дій із символом і знаком, який його заміняє. Граючи, діти не просто механічно наслідують чи за зразком виконують окремі операції, вони вчаться ставити ігрову задачу і знаходити шляхи її реалізації в різних умовах.

Педагогам потрібно пам'ятати про те, що коли дитина грається, то вона потрапляє в різні уявні ситуації, однак її емоції – реальні. Нажаль не всі комп'ютерні ігри спроможні вирішити освітні завдання. Якщо взяти, наприклад ігри, де головним завданням є швидке натискання клавіш, такі ігри дають розвиток сенсорики та деяких параметрів уваги, але вони разом з тим стимулюють підвищення рівня тривожності у дитини, бажання сховатися від дійсності в уявному світі. Тому треба ретельно добирати ігри і використовувати у своїй роботі такі, які б за змістом розвивали дитину. В цьому особлива роль належить саме педагогу, адже він добирає ігри до заняття, дидактичний матеріал і індивідуальні завдання; допомагає дошкільнятам у процесі роботи за комп'ютером; оцінює їхні знання й розвиток.

Треба зауважити, що комп'ютерні програми слід використовувати комплексно. Для цього необхідна співпраця педагогів і батьків. Часто батьки дошкільнят вдома використовують комп'ютерні ігри, які не відповідають віку дітей: вони є агресивними, з негативними героями (зомбі, привиди, мисливці), включають сцени насильства і використання зброї. Тому доцільно проводити бесіди з батьками про використання комп'ютерних ігор вдома, знайомити з програмами, які використовуються в ЗДО, які планується використовувати в майбутньому та обговорюються можливі варіанти використання комп'ютерних розвивальних ігор в домашніх умовах.

Під час роботи з комп'ютером не треба забувати про негативний вплив комп'ютерної техніки на здоров'я дитини — перевтома зорового аналізатора, статичність пози, формування залежності тощо. Результати дослідження, що були опубліковані в журналі JAMA Pediatrics (Доктор Джон Хаттон), говорять про те, що у дітей дошкільного віку, які проводять біля екранів гаджетів більше години в день, виявлені більш низькі показники розвитку білої речовини в головному мозку. Наразі максимальна одноразова тривалість роботи за комп'ютером не має бути більшою на день, ніж зазначено нижче:

- для дітей 6 років I-II груп – 15 хв;
- для дітей 6 років III групи – 10 хв;

- для дітей 5 років I-II груп – 10 хв;
- для дітей 5 років III групи – 7 хв;
- для дітей 6 років, які належать до групи ризику за станом зору, – 10 хв;
- для дітей 5 років, які належать до групи ризику за станом зору, – 7 хв.

Обов'язковою під час роботи за комп'ютером є профілактика загальної втоми та зорового втомлення, тому ми виконуємо зорову гімнастику та проводимо фізхвилинки.

Комп'ютер, будучи самим сучасним інструментом для обробки інформації, може служити і потужним технічним засобом навчання, і грати роль незамінного помічника у вихованні та загальному психічному розвитку дошкільнят.

Отже, впровадження комп'ютерних технологій у практику дошкільньої установи дає змогу поєднати інноваційні дидактичні функції комп'ютера з можливостями традиційних засобів навчання; збагатити і наповнити освітній процес новими формами роботи; створити інноваційні методики, що сприятимуть більш ефективному засвоєнню знань дітьми дошкільнього віку; створити навчальні, розвивальні комп'ютерні ігри та вправи.

Список використаних джерел:

Базовий компонент дошкільньої освіти / Науковий керівник: А.М. Богуш. Київ: Видавництво, 2012. 26 с.

Булгакова Н.Н. Знакомство с компьютером в детском саду *Информатика*. 2001. №18. С. 16–17.

Кореганова О.І. Комп'ютер у дошкільньому закладі. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2000. №3. С. 40.

Кутузова В.В. Використання комп'ютерних дидактичних ігор для розвитку когнітивної сфери дошкільників. Первомайськ, 2017.

Луцинська О.В. Комп'ютерні технології в роботі з дітьми. URL: <https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/01/%D0%91%D1%80%D0%BE%D1%88%D1%83%D1%80%D0%B0.pdf> (дата звернення: 18.05.2020).

Михайлова А.І., Лобанова С.І. Розвиток особистості дошкільника в світі впровадження комп'ютерних технологій: Методичний посібник. Донецьк: ОППО, 2008. 92 с.

Моторин В. Воспитательные возможности компьютерных игр. *Дошкольное воспитание*. 2000. №11. С.53–57.

Репольська О. Комп'ютерна грамота для старших дошкільників. URL: <https://www.pedrada.com.ua/article/2988-kompyuterna-gramota-dlya-starshih-doshklnikv> (дата звернення: 18.05.2020).

Кононенко Ірина Анатоліївна,
вихователь закладу дошкільної освіти
№16 «Рушничок» м. Слов'янськ Донецької області

Смирнова Ірина Олександрівна,
вихователь закладу дошкільної освіти
№16 «Рушничок» м. Слов'янськ Донецької області

Розвиток мовленнєвої компетентності дитини за допомогою фольклору

Консультант:

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри
спеціальної педагогіки та інклюзії
ДВНЗ «Донбаський державний
педагогічний університет»

Кузнецова Тетяна Григорівна

Актуальність теми зумовлено соціальною потребою розвитку мовлення дітей, як важливого компонента становлення особистості.

Мова – невичерпне джерело розумового розвитку дитини, скарбниця всіх знань. К. Ушинський образно назвав рідну мову народним педагогом, наставником і вихователем. Мовленнєве спілкування є одним із перших видів діяльності, яким дитина оволодіває в онтогенезі, воно є універсальною умовою розвитку особистості в період дошкільного дитинства.

Мовлення дітей з особливими освітніми потребами формується зі значним запізненням, а у тяжких випадках мовлення може з'явитися лише у шкільному віці або практично не формується чи формується спотворено. Такі діти краще сприймають мовлення тих людей, з якими більше спілкуються (мати, няня, вихователь, асистент).

Дані наукових досліджень свідчать про те, що вже наприкінці четвертого тижня життя на малюка заспокійливо починає діяти колискова пісня. Дитина дослухається до ритмічно-мелодичної структури мовлення.

Коліскові пісні – це один із найдавніших жанрів народної словесності. Мова колискових пісень барвиста, приваблива, а сюжети прості і зрозумілі. Колісанки увібрали в себе те, що так потрібно немовляті: звук голосу матері, її лагідні слова, її творчу енергію, ритм рухів колиски. Використання творів народного фольклору (колискових, пестушок, утішок, забавлянок, примовок) у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами сприяє адаптації їх до нових умов, допомагає заспокоїти та вплинути на їх психічний стан. Вони починають брати участь у ситуації спілкування, що активізує їх інтерес до навколишнього світу, формуються комунікативні здібності.

Фольклор є сприятливим ґрунтом, на основі якого можна здійснювати мовленнєву корекційну роботу. Використовуючи у мові прислів'я, приказки, у дітей з порушеннями мовленнєвих процесів розвиваються вміння ясно, лаконічно, виразно висловлювати свої думки, описувати предмет.

Пісні-заклички – сприяють не лише розвитку мовлення, дикції, але і позитивно впливають на емоційний стан, настрій.

Спів пісень – допомагає розвивати силу голосу і мелодіку мовлення.

Скоромовки – дають можливість виробляти у дітей вміння володіти голосом, регулювати його силу, темп.

Відгадування загадок – збагачує словник дітей, сприяє формуванню образності мовлення.

Вимовляння лічилок – сприяє формуванню ритміко-мелодичній основі мовлення, дикції й артикуляції. Жанр лічилок має пізнавально-виховну функцію у роботі з особливими дітьми.

Твори народного фольклору безцінні. У них відбивається життя народу, його історія, мораль, мова, мудрість. Народно-художнє слово зрозуміле і доступне, бо образи створені народом і пов'язані укладом життя з рідною природою, обрядовими віруваннями. Чим більш дитина знає різножанрових фольклорних текстів, тим ліпше в неї буде розвинене мовлення.

Корекційна робота з дітьми з ментальними порушеннями ведеться з урахуванням основних принципів:

- добір матеріалу від складного до простого;
- багаторазове повторювання педагогом;
- диференційований та індивідуальний підхід;
- використання наочності, яка допомагає дитині візуалізувати мовлення;
- опора на зону найближчого розвитку особливої дитини.

Треба ретельно підходити до підбору текстів, враховуючи вікові особливості мовленнєвого розвитку, ступінь затримки.

Проблему впливу фольклору з метою корекції мовленнєвих вад було розкрито в роботах видатних учених, педагогів, письменників (О. Духнович, С. Русова, Г. Сковорода, І. Срезневський, Є. Тихеева, К. Ушинський, І. Франко

та інші). Питання щодо використання творів українського фольклору розглядається й сучасними науковцями (А. Богущ, Н. Гавриш, Н. Луцан, Н. Лисенко та інші).

Підсумовуючи вищевказане, можна дійти висновку, що українська народна творчість є невід'ємною частиною практичної педагогіки народу і формує естетичні смаки дитини, становлячи морально-етичну основу розвитку особистості.

Заняття з ознайомлення з навколишнім середовищем у молодшій групі «Подорож до лісу»

Мета-результат:

- формуються знання про природне довкілля, рослинний та тваринний світ;
- розвиваються вміння слухати віршовані твори, розуміти зміст і відтворювати почуте;
- корегуються увага, мислення, вимова;
- збагачується словниковий запас;
- виховується позитивне ставлення до птахів і тварин, бажання спілкуватись.

Словник: поїдемо, ліс, сорока, киця, зайчик, поїзд.

Обладнання: картинки із зображенням лісу, іграшки: сорока, киця, зайчик, білка; кошик з горішками(для пригощання дітей).

Хід заняття

Вихователь (ранкове вітання)

Треба всім нам привітатись:

– Добрий день!

Дружно голосно сказати:

– Добрий день!

Ліворуч, праворуч поверніться,

Туди-сюди усміхніться:

– Добрий день!

У долоні поплескайте:

– Добрий день!

Дружно всі, не відставайте:

– Добрий день!

– Сьогодні ми з вами поїдемо в ліс, на галявину. Займайте місця у потязі...Поїхали. *(Діти стають один за одним, тримаючись за талію попереднього і співають, просуваючись по килиму)*

Наш поїзд рушає, вагони біжать,

А в потязі в тому, малята сидять.

Чу-чу-чу, чух-чух-чух.

– Ось ми вже і приїхали до лісу. Подивіться, як тут гарно: багато дерев, кущів. А хто це сидить на гілці? Хто нас зустрічає?

– Та це ж сорока-білобока, тільки чомусь сумна. Як їй допомогти? Давайте їй потішку розкажемо. *(Діти разом із педагогом)*

Сорока-білобока
На припічку сиділа,
Діткам кашку варила.
Ополоником мішала,
Малих діток годувала:
«Цьому дам, цьому дам,
Цьому дам, і цьому дам,
А цьому не дам...
Бо цей буцман
Круп не драв,
Діжі не місив,
Хати не топив,
Діточок гулять не водив –
Справжній лежень!

– Молодці дітки, сороці дуже сподобалась потішка і вона запрошує нас на галявину.

(Діти сідають на стільці півколом)

– Ой, хтось сховався за кущем, сорока загадає загадку, а ми відгадаємо.

– На сонечку гріється, без водички миється? *(Котик)*

– Давайте його покличемо до нас: «Киць-киць-киць!» *(Виходить котик)*

(Вихователь пропонує розглянути kota: вигинає тулуб, довгий хвостик, м'яка шубка, зелені очі, маленькі вушка, носик, вуса)

– А чого це котик не грається, сидить? Наш котик дуже втомився, тому що ловив мишей і тепер хоче спати. Давайте заспіваємо йому колискову:

«Котику біленький,
Котику сіренький...»

(Діти йдуть навипиньки «доріжкою здоров'я»)

– Подивіться, хто ховається за деревом? *(Загадка про зайчика)*

(Вихователь пропонує розглянути зайчика: він маленький, довгі вушка, хвостик маленький, шубка м'якенька)

– Дітки, зайчик нас злякався. Давайте з ним пограємо та потоваришуємо.

Зайчик сіренький сидить
і вушками ворушить.
Ось так, ось так!
Зайчику холодно стояти,
треба зайчику стрибати.
Ось так, ось так!

(Зі словами гри діти виконують імітаційно-ритмічні рухи)

– Поки ми із зайчиком грали, хтось розгубив зернятка, горошок. Це прилітали на галявину дикі гуси. Давайте їх покличемо до нас:

Ладоньки-ладусі,
 Прилетіли гуси.
 Сіли на воротях
 У червоних чоботях.
 Стали гелготати – нічого їм дати.
 Насиплю горошку, щоб поїли трошки.

(Діти пересипають горох з миски у маленькі піали столовими ложками)

– Гуси дякують нам за горох і хочуть з нами пограти.

Гра «Гуси-лебеді».

Гуси лебеді летіли
 На лужку тихенько сіли.
 Посиділи, поклювали,
 Покрутились, дружно встали...
 І полетіли, на місця тихенько сіли.

(Вихователь від імені сороки, котика, зайчика дякує дітям за цікаві потішки, ігри, вірші та виносить кошик з горішками)

– А нам час вирушати до садочка. *(Діти «потягом» рушають у садок)*

Список використаних джерел:

Богуш А.М., Гавриш Н.В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови: підруч. Київ: Вища школа, 2007. 542 с.

Виховуємо та навчаємо. URL: <https://doshkilnyk.in.ua/category/lohopedychna-robota/> (дата звернення: 14.05.2020).

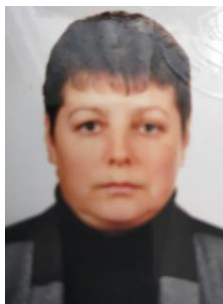
Дитина: освітня програма для дітей від 2 до 7 років / Наук. керівник проекту В.О. Огнев'юк. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2016.

Заєць Н.М. Комплексний підхід до організації ефективної взаємодії вчителя-логопеда зі спеціалістами ДНЗ в процесі корекційно-розвивальної роботи з дітьми логопедичної групи. Куп'янськ, 2017.

Особливості організації логопедичної роботи з дітьми дошкільного віку. URL: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/esu/article/view/3480> (дата звернення: 12.03.2020).

Котоман Віра Іванівна,
вихователь закладу дошкільної освіти
№16 «Рушничок» м. Слов'янськ Донецької області

Орел Олена Михайлівна,
вихователь закладу дошкільної освіти
№16 «Рушничок» м. Слов'янськ Донецької області

Використання нетрадиційних технік малювання як засіб розвитку дітей з особливими освітніми потребами

Консультант:

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри
спеціальної педагогіки та інклюзії
ДВНЗ «Донбаський державний
педагогічний університет»

Кузнецова Тетяна Григорівна

Зображувальна діяльність має надзвичайно важливе значення для всебічного розвитку особистості. Через зображувальну діяльність діти вчаться творчо оцінювати оточуючий світ і розуміти, що кожна людина має своє особисте сприйняття реальності, по-своєму бачить предмети и явища.

Малювання – процес, який передбачає експерименти, креативність, індивідуальне бачення предметів. Саме під час роботи над малюнком дитина вчиться приймати свої помилки, і як шанс – творити щось нове, унікальне. Малювання для дитини – найбільший засіб вираження на папері її задумів і переживань.

Завдання дорослих не тільки в тому, щоб дати конкретні уміння, навички. Потрібно намагатися допомогти дитині побачити світ, пережити з нею красу, вселити в неї впевненість у своїх силах і запалити вогник радості, творчості, які важливо підтримувати з самого початку творчого шляху, сказавши «Ти все

зможеш!». Вкладайте дитині віру в себе, всіляко заохочуйте бажання взяти до рук папір та пензлик, і чим раніше це відбудеться, тим краще. Розвиток творчих здібностей під час малювання є складовою частиною розвиваючого навчання в цілому. Адже дитина має повноцінне життя лише тоді, коли вона живе у світі гри, казки, музики, фантазії, творчості. Без них вона - засушена квітка.

Видатний педагог В. Сухомлинський наголошував: «Витоки здібностей та обдарованості дітей на кінчиках їх пальців».

Розвиток дрібної моторики є одним із найважливіших аспектів розвитку дітей дошкільного віку. Це сприяє оволодінню навичками самообслуговування, уміння маніпулювати різними дрібними предметами, розвитку деяких видів ігрової діяльності.

Розвиток усіх психічних процесів і в цілому центральної нервової системи знаходиться в прямій залежності від ступеня сформованості дрібної моторики.

Відставання в розвитку дрібної моторики у дошкільників призводить до затримки їх психофізичного розвитку.

Порушення дрібної моторики, її розвиток у дошкільників з обмеженими можливостями здоров'я потребують пошуків різноманітних засобів корекції.

Під час процесу малювання у дошкільника формується спостережливість, естетичні сприйняття, художній смак, творчі здібності.

Заняття із зображувальної діяльності розвивають дрібну моторику, а це – стимуляція зон мозку, які відповідають за мислення, мову, зорову і рухову пам'ять, координацію.

Під час малювання задіяні обидві півкулі головного мозку, активно виникають міжпівкульні зв'язки.

У дітей з особливими освітніми потребами через недосконалість моторики спостерігається несформованість техніки малювання. Це призводить до зниження інтересу або взагалі його відсутності до процесу і результату діяльності, тому і зображувальна діяльність для таких дітей потребує цілеспрямованого розвитку.

Використовуючи нетрадиційні техніки малювання ми поєднуємо корекцію порушень у дітей з удосконаленням зображувальних умінь та навичок. Вони вважаються заспокійливим заняттям. Малювання нетрадиційними техніками допомагає прищепити любов до зображувального мистецтва та викликає цікавість до малювання, бажання малювати. Нетрадиційні техніки малювання викликають у дітей безліч позитивних емоцій, відкривають можливості використовувати добре знайомі їм предмети в якості художніх матеріалів.

Завдяки нетрадиційним технікам дитячі малюнки стають змістовніші, привабливіші, виразніші, емоційніші. Важливо, що кожна дитина вчиться працювати на своєму рівні здібностей. Нетрадиційні техніки і художня творчість допомагають дітям розкрити свою особистість, індивідуальність та

неповторність. Саме нетрадиційні техніки малювання створюють на заняттях атмосферу невимушеності, відкритості, розкнутості, розвивають ініціативу, самостійність, створюють емоціно-позитивне ставлення до діяльності. Їх використання стимулює розвиток розумових та психічних процесів, емоційної сфери дитини, дрібної моторики, зорово-моторної координації, формують мотивацію, піднімають настрій та є ефективним засобом естетичного виховання.

Унікальність цих технік полягає в тому, що вони дивують і захоплюють дітей, зменшують емоційну напруженість, усувають дитячі страхи, агресивну поведінку, підвищують самооцінку, не втомлюють і дозволяють дітям досягти бажаного результату.

Конспект інтегрованого заняття з нетрадиційною технікою малювання в середній групі «Зима. Зимовий ліс»

Мета-результат:

- розвивається інтерес дітей до нетрадиційних технік малювання;
- діти знайомляться з прийомом відбитку капустиним листом та малюванням ватною паличкою;
- уточнюються та узагальнюються знання про зиму;
- вводиться в активний словник «Зима-чарівниця», «Зима-художниця», Зима: блискуча, срібляста, студена;
- удосконалюються уміння наносити фарбу на капустиний листок, притискати його до кольорового паперу і наносити відбиток на папір;
- коригується дрібна моторика, мислення, увага;
- виховуються охайність під час роботи з фарбами, почуття прекрасного, любов до природи, до рідного краю через образотворче мистецтво, музику, інтерес до відбиття своїх вражень в образотворчій діяльності.

Обладнання: магнітна дошка, магніти, мультимедійне обладнання, ілюстрації із зображенням зими, набір предметних картинок по зимовій темі (сніжинки, лід, іній, сніг, крижинки, замети, зимові візерунки); султанчики, чарівна скринька, гуаш білого кольору, листи синього кольору, аудіозапис музики, пензлики, серветки, ватні палички, капустині листи.

Попередня робота: спостереження за явищами природи на прогулянці, розгляд ілюстрацій, картин про зиму; розучування віршів, пісень, слухання музики.

Роздатковий матеріал: гуаш біла, пензлики, підставки, капустині листи вологі серветки, папір синього кольору.

Музичне оформлення заняття: П. Чайковський «Пори року» (лютій, зима.), муз. Свиридова «Заметіль. Вальс», К. Дебюссі «Прекрасний вечір».

Хід заняття

1. Організаційний момент.

Діти заходять до групи. Вихователь (в костюмі «Зими») звертає увагу на те, що в групі щось змінилося

Вихователь.

Добрий день шановні гості!
Добрий день зимовий ліс!
Добрий день дорогі друзі!
Рада бачити вас всіх!

Подивіться як красиво навколо! Я перетворила нашу групу в казковий зимовий ліс.

У мене чимало справ
Білою ковдрою,
Всю землю вкриваю.
У лід річки вбираю
Білю ліси, поля, будинки.
А звать мене – Зима!

2. Основна частина.

Вихователь-Зима. Проходьте в мій зимовий ліс, помилуйтеся красою. Сідайте на замети, я вам розповім мою улюблену казку.

Це стара, стара казка про те, як з'явилася Зима. Було у сонця три дочки. Старша – Осінь, середня – Літо, молодша – Весна.

Добре вони жили, дружньо. Але прийшов час відпустити їх на землю. Сонячні діти повинні були стати порами року. Першою юркнула Весна. Вона була так юна, що сонце подарувало їй вічну молодість. Через три місяці покинуло будинок Літо. Воно було таке красиве, що сонце подарувало йому вічну красу. Прийшов час прощатися з Осінню і сонце віддала їй все багатство, золото і наказало бути щедрою.

А на іншому кінці світу збиралася в дорогу єдина дочка Мороза. І вона теж повинна стати порою року. Але у Мороза з приданого було тільки горстка срібла. З цим і пішла Зима. А як тільки вступила вона на землю, почався холод, відлетіли птахи у вирій, ріки замерзли, звірі зарилися в нори, а люди наділи теплий одяг і сховалися в будинках. Ніхто не хотів пускати до себе бідну, холодну Зиму. Тоді Зима маленькими різцями випиляла сніжинки і кинула їх у небо, вони стали падати на землю красивим килимом. Вона взяла білу фарбу і розписала ялинки, гілки дерев, вікна розмалювала незвичайними візерунками. Вся земля стала ніби кришталева. З діточками покоталася на лижах, на санчатах, на ковзанах, пограла в сніжки. Слух про чарівницю Зиму облетів всю землю. Люди дивувалися мистецтву Зими.

Бесіда з дітьми.

Вихователь.

– Яка зараз пора року? (*Зима*)

– Які прикмети зими описані в казці? (*Почався холод, відлетіли птахи у вирій, ріки замерзли, звірі зарилися в нори, а люди наділи теплий одяг, випав сніг*)

– Як зима намагалася сподобатися дітям? (*З діточками покаталася на лижах, на санчатах, на ковзанах, пограла в сніжки*)

Вихователь-Зима. Взимку все вкрито білим пухнастим снігом. Давайте пограємо в гру «Докажи слівце» зі словом сніг!

(*Зима читає вірш, а діти додають слова зі словом «сніг»*)

Тихо, тихо, як уві сні падає на землю ... (*сніг*)

На доріжки, на лужок тихо падає ... (*сніжок*)

Чим сильніше йде ... (*сніжок*), веселіше для дітей.

Діти хочуть грати в ... (*сніжки*).

Вихователь-Зима. Ось бачите як багато родичів у слова сніг. А ви знаєте, чим Зима прикрашає ліс? Подивіться на чарівний екран і назвіть прикраси Зими. Назвіть чим прикрашала ліс зима?

(*Відповіді дітей: сніжинки, бурульки, зимові візерунки, сніг, іній, крига, замети, крижинки*)

Показ на екрані.**Фізкультхвилинка.**

Вихователь-Зима. Діти, ви хочете перетворитися в сніжинки і потанцювати зі мною на чарівній галявинці? Візьміть дрібний срібний сніжок. (*Танок Зими з дітьми*)

Молодці! Як красиво і весело ви танцювали! Після танцю снігу в лісі стало ще більше!

Діти, скажіть, якщо стане тепло, що відбудеться зі снігом? (*Відповіді дітей*) Діти, а як же нам зберегти красу зимового лісу? (*Відповіді дітей*) Правильно, через малюнок ми можемо передати характер і настрої зими. Давайте намалюємо картину і в ній відобразимо красу зимового лісу!

Проходьте до столів і сідайте. Подивіться, що незвичайного лежить у вас на столах? (*Лист капусти і ватяні палички*)

Вихователь-Зима. Діти, сьогодні я хочу познайомити вас з незвичайною технікою малювання. Називається вона відбиток капустяним листом і малювання ватною паличкою. Малювати ми будемо на синіх аркушах, щоб добре було видно іній і білий сніг на деревах. Подивіться, як виконується така робота. На опуклу сторону капустяного листа за допомогою пензлика наносимо білу фарбу. Виконується відбиток. Подивіться діти, схожий відбиток капустяного листа на дерево? Якщо зробити багато відбитків, то вийде багато дерев! Використовуючи ватяну паличку ми намалюємо сніжок. В кінці можна намалювати покриту снігом землю.

Вихователь-Зима. Діти, перш ніж приступити до малювання, давайте підготуємо наші пальчики.

Пальчикова гімнастика.

Закружляли, завертілись біленькі сніжинки,
(Ліхтарики)

Піднялися вгору, наче легенькі пушинки.
(Руки вгору-вниз, ворушачи пальцями)

Трохи стихла завірюха, снігом земля вкрита.
(Руки вниз)

Заблищав сніжок на сонці, для малечі - втіха.
(Пальці в щіпку, розтиснути)

Вихователь-Зима. Діти, почнемо працювати! Пензлем наносимо фарбу на капустяний лист. Добре зафарбований лист притискайте до синього аркуша паперу.

(Діти малюють під музику. Вихователь допомагає за необхідності)

Вихователь-Зима. Хто закінчив роботу, принесіть малюнок. Малюнки ми розмістимо на дошці і розглянемо їх.

Вихователь-Зима. Які гарні вийшли у вас дерева. У кожного вони вийшли неповторні: тут вони стрункі, а тут заповорошені снігом, тут дерева виглядають загадково, казково, тут вони могутні.

Підсумок заняття.

– Діти що нового і цікавого ви сьогодні дізналися? (Відповіді дітей)

– Що вам сподобалося, найбільше? (Відповіді дітей)

Вихователь-Зима. Діти, щоб запам'яталася наша зустріч, вам від мене сюрприз: «Снігова куля розвалилась і в сніжки перетворилась!» У вас гарний настрій? І я пропоную передати його нашим гостям.

(Діти розкривають долоні і здувають гостям гарний настрій)

– Спасибі всім. До побачення.

Список використаних джерел:

1. Демчук М. Нетрадиційні техніки. *Палітра педагога*. 2001. №3.

2. Кавиліна Г. Особливості малювання дітей дошкільного віку. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/5524/1/Kavylina.pdf> (дата звернення: 15.01.2020).

3. Малювання з дітьми дошкільного віку: нетрадиційні техніки, планування, конспекти занять / за редакцією Р. Казковий, 2007.

4. Нетрадиційні техніки малювання в дитячому садку та їх роль в розвитку дітей дошкільного віку. URL: <http://ditsad.com.ua/konsultac/konsultac2983.html> (дата звернення: 12.01.2020).

Павлова Вікторія Олександрівна,
вихователь закладу дошкільної освіти
№16 «Рушничок» м. Слов'янськ Донецької області

Система роботи з фізичного виховання дошкільників з вадами розвитку

Консультант:

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри
спеціальної педагогіки та інклюзії
ДВНЗ «Донбаський державний
педагогічний університет»

Кузнецова Тетяна Григорівна

Феномен здоров'я був предметом досліджень багатьох вчених (М. Амосов, Е. Вайнер, В. Войтенко, Ю. Лісичин та ін.). За визначенням Всесвітньої Організації Збереження Здоров'я (ВОЗЗ), здоров'я – це стан повного фізичного, духовного і соціального благополуччя. Нова концепція здоров'я трактує його як стан рівноваги між адаптивними можливостями організму (потенціал здоров'я) та умовами середовища (природного, соціального), що постійно змінюються.

Загальновідомо, що основи здоров'я закладаються в період раннього та дошкільного дитинства, тож збереження, формування та зміцнення здоров'я кожної дитини є пріоритетним завданням суспільства, родини та дошкільного закладу.

Відповідно до законів України «Про дошкільну освіту», «Про фізичну культуру» одним із пріоритетних напрямків освітнього процесу в дошкільних навчальних закладах залишається фізичне виховання дітей. Воно спрямовується на охорону та зміцнення здоров'я, підвищення опірності й захисних сил дитячого організму, поліпшення його працездатності; на своєчасне формування у малюків життєво важливих рухових умінь та навичок, розвиток фізичних якостей і забезпечення належного рівня фізичної підготовленості та фізичної культури взагалі; на виховання стійкого інтересу до рухової активності, потреби в ній, вироблення звички до здорового способу життя.

Базовий компонент дошкільної освіти в Україні наголошує на турботі про фізичне здоров'я дитини, як одному з пріоритетів педагогічної роботи.

Національна Доктрина розвитку освіти України у XXI столітті зазначає, що головним призначенням фізичного виховання, як соціальної системи в Україні є реалізація мети суспільства у формуванні всебічно розвиненої особистості.

Аналіз передової наукової і науково-методичної літератури вказує на необхідність звернути увагу на фізичне виховання дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами. Досить важливим моментом процесу фізичного виховання дошкільнят є контроль планування роботи з фізичного виховання та забезпечення належних умов проведення занять з особливими дітьми дошкільного віку.

Організація навчально-виховної роботи в спеціальному навчальному закладі повинна бути спрямована на те, щоб діти з обмеженими можливостями оволоділи необхідними знаннями, загально навчальними уміннями та навичками, зберегли та зміцнили здоров'я.

Виходячи з цього ставляться такі завдання щодо формування культури здоров'я дітей з вадами розвитку:

- зберігати та зміцнювати психічне та фізичне здоров'я дошкільників;
- виховувати у дітей відповідальне ставлення до свого здоров'я, прагнення постійно дбати про себе;
- сприяти усвідомленню здоров'я як пріоритетної життєвої цінності всіма учасниками навчально-виховного процесу;
- надавати дітям ґрунтовні знання про основи здоров'я;
- формувати навички здорового способу життя.

Дуже важливо сформувати у особливої дитини валеологічний світогляд і мотивацію до здорового способу життя. У дошкільнят виробиться усвідомлене ставлення до власного здоров'я, коли вони засвоять елементарні знання про свій організм, оволодіють гігієнічними нормами поведінки, психологією спілкування, гігієною харчування. Ці знання та навички вони поповнюватимуть і вдосконалюватимуть упродовж усього свого життя.

Здоров'я – найважливіша цінність не лише окремої людини, а й загалом усього суспільства.

Формування в дітей знань про основи здоров'я передбачається в процесі повсякденного життя та на заняттях. Шляхи і методи для цього належить вибрати найбільш прийнятні для конкретної дитини, її здібностей, потреб, інтересів, але такі, щоб вона одночасно і розважалася, і збагачувалася знаннями та вміннями дбати про своє здоров'я. Треба досить виважено подавати дітям валеологічну інформацію: лише ту, що доступна для їхнього віку, допомагає малюкам використовувати знання на користь власного здоров'я та здоров'я оточуючих людей.

Фізичне виховання є складовою частиною всієї системи навчально-виховного та корекційно-розвивального впливу на дітей з ментальними порушеннями. Воно здійснюється із обов'язковим урахуванням анатомо-фізіологічних і психологічних особливостей дітей, а також у взаємодії з

розумовим, естетичним, моральним вихованням та трудовим навчанням, посідає одне з провідних місць в розвитку соціально важливих вмінь і навичок, підготовці дітей до навчання у школі, формуванні у них адаптивних здібностей.

Фізичне виховання дошкільників з особливими освітніми потребами має свою специфіку, зумовлену особливостями їх розвитку. Зниження тону кори головного мозку утруднює розвиток основних рухів, призводить до нерівномірного розвитку сили м'язів, викликає скованість у рухових діях та втомлюваність при статичних позах. Наявні порушення серцево-судинної, дихальної, вегетативної систем призводять до аритмії, порушень частоти, глибини і ритму дихання, неузгодженості дихального акту з руховими діями. У дітей спостерігаються порушення ендокринної системи, відставання в показниках фізичного розвитку відносно вікової норми, непропорційна будова тіла, різні відхилення в поставі тощо.

Фізичне виховання в дошкільному навчальному закладі для дітей з особливими освітніми потребами має такі завдання:

- зміцнення здоров'я дошкільнят, підвищення їх працездатності, формування правильної постави;
- формування знань з особистої гігієни, правил техніки безпеки під час занять фізичними вправами, ознайомлення із впливом фізичного навантаження та природних факторів загартування на організм людини;
- здійснення корекції недоліків фізичного розвитку та порушень психомоторики;
- формування та удосконалення у дітей рухових вмінь прикладного характеру і розвиток у них навичок використання їх у побутовій діяльності;
- виховання сталого, зацікавленого інтересу у дітей до занять фізкультури, звички до систематичних занять фізичними вправами та іграми;
- сприяння розумовому і фізичному розвитку дітей, а також вихованню моральних і вольових якостей, відповідального ставлення до свого здоров'я, навичок культурної поведінки.

Корекційна спрямованість навчання, виховання і розвиток дітей на заняттях фізичної культури досягається шляхом реалізації спеціальних дидактико-методичних положень.

1. Заняття фізичної культури, насамперед, спрямовані на зміцнення здоров'я і сприяння загальному фізичному розвитку дітей; зміст і методика проведення заняття передбачає взаємозв'язок навчання, виховання, корекції та розвитку, підвищення рівня фізичної підготовки і корекції психофізичних порушень шляхом використання загально-розвивальних та реабілітаційних вправ.

2. Корекційний вплив на пізнавальні можливості дитини з особливими освітніми потребами досягається тим, що в зміст заняття з фізичної культури включаються вправи, спрямовані на розвиток сенсорного і розумового компоненту рухової сфери дитини, які стимулюють до пізнання власних рухів

за просторово-часовими параметрами та особливостями м'язових зусиль при їх виконанні.

3. У процесі занять фізичної культури корекційно-розвивальний вплив досягається шляхом використання спеціальних вправ, спрямованих на розвиток рухових якостей, з диференціацією навантажень при їх виконанні та індивідуалізацією силових, часових та просторових компонентів рухів.

4. У процесі занять фізичною культурою слід застосовувати педагогічні прийоми, спрямовані на активізацію інтелектуальної сторони рухової діяльності, такі як самооцінка дитиною своїх рухів, виконання вправ за словесною інструкцією, запам'ятовування комбінації вправ, розрізнення рухів за темпом, напрямком, розміром, зусиллями, плавністю тощо.

Фізичне виховання дітей у спеціалізованому дошкільному закладі реалізується через систему взаємопов'язаних організаційних форм роботи, з яких складається повсякденний руховий режим. Рациональна організація фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходів сприяє створенню оптимального рухового режиму у дошкільному закладі.

Сукупність організаційних форм роботи, обов'язкових для впровадження в освітній процес, становлять:

- заняття з фізичної культури;
- фізкультурно-оздоровчі заходи (ранкова гімнастика, гімнастика після денного сну, фізкультхвилинки, фізкультпаузи, загартовуючі процедури);
- різні форми організації рухової активності у повсякденні (заняття фізичними вправами на прогулянках, фізкультурні свята й розваги, дитячий туризм, рухливі ігри, самостійна рухова діяльність, дні та тижні здоров'я, індивідуальна робота з фізичного виховання).

Основним засобом фізичного виховання у дошкільному закладі є фізичні вправи, а допоміжними – оздоровчі сили природи та гігієнічні фактори. Обов'язковою умовою повноцінного вирішення оздоровчих, освітніх та виховних завдань у дошкільному закладі є комплексне використання усіх засобів фізичного виховання.

Створення сприятливих педагогічних умов для фізичного виховання дітей лише в межах дошкільного закладу не є достатньо ефективним заходом. Адже частину активного життя діти проводять у сім'ї, тому на батьків покладається особлива відповідальність за організацію фізкультурно-оздоровчої роботи з ними. Особливо актуальною в наш час є проблема взаємодії освітнього закладу і батьків щодо формування сімейних традицій, що передаються молодшому поколінню у різних формах фізичного виховання, а також створення адекватної до віку та індивідуальних особливостей дитини предметно-розвивального середовища в домашніх умовах. Для реалізації цієї проблеми доцільно використовувати не лише форми традиційного інформування батьків про способи фізичного розвитку дітей (збори, консультації педагогів та спеціалістів, оформлення наочної агітації), але й нетрадиційні форми (індивідуальні бесіди

про організацію предметно-розвивального середовища вдома, організацію практикумів із демонстрацією варіантів використання іграшок і спортивного обладнання, проведення фізкультурного дозвілля і свят, туристичних походів тощо).

Основними компонентами предметно-розвивального середовища, що забезпечує фізичне виховання дітей вдома, є фізкультурно-оздоровлювальні комплекси, м'ячі, санки, велосипед. Більшість батьків із різних причин не може успішно організовувати рухливу діяльність своїх дітей відповідно до їхнього віку та індивідуальних особливостей. Деякі дорослі воліють займати позицію стороннього спостерігача або «контролера». Невербальний характер організації рухової діяльності може перетворити рухливі ігри, фізичні вправи і тренінги на ефективний засіб взаємодії з сім'єю, які мають різний культурний досвід та несхожі педагогічні установки.

Надзвичайно важливою у вихованні дітей є роль здорового способу життя сім'ї. Елементарні відомості про складові здорового способу життя (раціональне харчування, дотримання засобів загартування, вміння правильно, без нервового напруження організувати свою поведінку) доступні навіть наймолодшим дітям.

Головне, щоб усі форми роботи і рекомендації не нав'язувалися, а викликали інтерес своєю новизною, подавалися без штампів та моралізації.

Список використаних джерел

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / наук. кер. та заг. ред. О.Л. Кононко. Київ: Світич, 2011.
2. Богініч О. На старті фізичного розвитку. *Дошкільне виховання*. 2005.
3. Вільчковський Е.С., Курок О.І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку. Суми, 2008.
4. Гладченко І.В. Програма розвитку дітей дошкільного віку з розумовою відсталістю. Методичні рекомендації. Київ, 2014.
5. Єфименко М.М. Програма фізичного виховання дітей раннього та дошкільного віку «Казкова фізкультура». Тернопіль, 2014.
6. Лущик І.В. Фізичний розвиток дошкільників (старший вік). Харків: «Основа», 2012.
7. Фізичний розвиток майбутнього першокласника / Н.В. Андренко, М.І. Сорокопуд, А.М. Щербак. Харків: «Ранок», 2012.

Сухіна Наталія Данилівна,
вихователь закладу дошкільної освіти
№16 «Рушничок» м. Слов'янськ Донецької області

Розвиток дотикового сприймання як компенсаторного компонента у дітей з порушенням зору

Консультант:

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри
спеціальної педагогіки та інклюзії
ДВНЗ «Донбаський державний
педагогічний університет»
Кузнецова Тетяна Григорівна

Діти дошкільного віку з порушеннями зору не усвідомлюють роль дотику, як засобу заміщення недостатності зорової інформації, тому повністю покладаються на візуальне орієнтування і мають досить низький рівень розвитку дотикової чутливості і моторики пальців кистей рук. Особливості дотикового сприймання дітьми з обмеженими можливостями зору форми, величини, просторових відношень, порівняння тактильних кінестетичних образів, свідчать про те, що треба розробити систему спеціальної корекційної діяльності, яка спрямована на формування такого компенсаторного механізму, як дотик, так як руки дітей дошкільного віку з вадами зору не навчені допомагати очам і не сприймають в повній мірі навколишній світ. Засобом компенсації зорової недостатності є розвиток дотику і дрібної моторики, яка включає такі напрями, як-от:

- розвиток готовності руки до дотикового обстеження предметів;
- формування дотикового обстеження за допомогою сенсорних еталонів;
- формування умінь використовувати дотикові відчуття в процесі ігрової та побутової діяльності.

Щоб допомогти дітям відчувати й сприймати предмети і явища навколишнього світу треба сформувати вміння використовувати руку, як засіб компенсації порушеного зору, вміння виконувати предметно-практичні дії за участю тактильно-рухового аналізатора, допомогти оволодіти прийомами дотикового сприймання об'єктів. Це і є метою освітньої корекційної діяльності з розвитку дотику і дрібної моторики дітей з порушеннями зору.

Щоб діти були активними, допитливими в процесі гри і спілкування, треба надати їм можливість найбільш точно представляти предмети і простір. Впізнання дітьми предметів і точність дотикового сприймання, залежить від способів, якими вони користуються при обстеженні і тому у дітей треба сформулювати раціональні прийоми дотикового сприймання. Педагогічний спосіб чуттєвого досвіду дітей – це активне обстеження предмета у якому можна виокремити 4 етапи:

1) організація сприймання предмета в цілому через безперервний рух пальців і очей, починаючи з верхньої точки вниз по головним характерним лініям. При цьому положення предмета завжди фіксоване (ліва рука тримає предмет, права його обстежує);

2) обстеження предмета в поєднанні з його аналізом основних частин і визначення їх властивостей (форма, величина, пропорції). Рухаючи пальцями дитина визначає просторове взаємовідношення частин;

3) виділення дитиною більш дрібних частин предмета і встановлення їх форми, величини і просторового положення по відношенню до основних частин;

4) повторне цілісне сприймання предмета.

Щоб об'єднати дані, отримані чуттєвим шляхом і цілісній образ, треба зробити загальний заключний рух руки і погляду зверху вниз. При обстеженні направленому на обмацуванні структурної поверхні предмета, повинні працювати всі пальці рук, натискаючи на поверхню предмета.

Обстеження будь-якого предмета або зображення проводиться двома руками і обидві руки діють не синхронно їх функції розділяються. Права рука є пошуковою, а ліва контролює. Обома руками проводиться обстеження строго симетричних фігур (предметів, малюнків, які одночасно рухаються зверху вниз). Наприклад, обстеження тварин починається з голови при подальшому переході до крил, хвоста, лап. Обстеження рослини починається зі знайомої частини (квітки – з його голівки, гілки дерева – з листя, овочів – з частини, що вживається в їжу). Сприймання незнайомих або малознайомих предметів потрібно супроводжувати словесним поясненням.

В процесі обстеження буває так, що дитина затрудняється, то потрібно взяти її руки в свої і всю роботу виконати з нею спільно. Через деякий час необхідно повторно обстежити ці предмети для закріплення чуттєвих уявлень. Важливо проводити порівняння знайомого предмета з предметами, що відносяться до однієї і тієї групи. В порівнювальних предметах треба вчити дітей виділяти потрібності та відмінності, вказувати і називати їх.

При обстеженні шляхом дотику, треба обов'язково обговорювати послідовність рухів рук, використовувати обмацування, натискання, постукування об стіл, характеризувати якості та властивості предмета (холодний, м'який, важкий):

– створення установки на сприймання (на що в першу чергу звернути увагу);

- формування дослідницьких дій, орієнтуючись на найбільш значущих ознаках сприймання об'єкта;
- забезпечення достатньо часу для дотикового сприймання
- регулювання процесу сприймання словесної інформації про об'єкти і дії.

Розвиток дотикового сприймання для дітей з вадами зору є ефективним засобом пізнання навколишнього світу в процесі вправ рук в різних видах предметно-практичної діяльності.

Дидактична гра «Знайди свій килимок»

Мета: активізувати зоровий пошук, уміння рухатися в макропросторі; вправляти в виділенні кольору і форми, співвідносити об'ємну форму з площинним зображенням такого ж кольору; розвивати зорову та моторну координацію, окомір, зорове сприймання, дотикове сприймання; виховувати вольові якості, спритність, взаєморозуміння в колективі.

Матеріал: прямокутники (килимки) розміром 25-30 см по кількості дітей, на які наклеєна кольорова геометрична фігура розміром 154 см (квадрат або круг); пластмасові кубики та м'ячики середніх розмірів і 4 основних кольорів (по кількості, формі і кольору повинні відповідати геометричним фігурам, наклеєним на килимках).

Хід гри: перед грою вихователь показує ігровий матеріал, далі порівнює його з зображенням на килимку. Колір і форма об'ємних предметів відповідає кольору і формі на килимку.

Діти стають в коло, прибирають руки за спину, закривають очі. Вихователь обходить по колу дітей і дає об'ємний предмет в руки кожній дитині. Діти обстежують предмет у себе за спиною, визначаючи форму. І як тільки зазвучить весела музика, діти відкривають очі, дивляться на колір та форму свого предмета і намагаються швидко зайняти свій килимок.

Дидактична гра «Будуємо паркан»

Мета: формувати вміння діяти одразу двома руками і розвивати точність рухів при визначенні висоти предметів, вміння викладати ритмічний ряд по завданню; розвивати уявлення про число та множину предметів. Корегувати зорове сприймання, дотикове сприймання, дрібну моторику рук.

Матеріал: дерев'яна колодка 300 x 60 з 10 отворами, які відповідають діаметру паличок різної довжини, які в отвори вставляються.

Хід гри: діти по завданню педагога вставляють палички в отвори.

Сенсорна вправа «Пиріжки»

Мета: розвивати дотикові відчуття, почуття тиску, активізувати дії великого і вказівного пальців.

Матеріал: 2 поролонові пластини, між якими вклеєні квасоля, кукурудза,

горох, рис.

Хід: дитина повинна впізнати, що в «пиріжці» здавлюючи його великим та вказівним пальцями.

Ігри на диференціювання різних ознак і властивостей предметів

Мета: формувати вміння класифікувати предмети в групи по загальним відмінним дотиковим ознакам; вдосконалювати навички обстеження різних предметів (дерево, метал, тканина, скло, пластмаса) з метою тренування диференціації їх величини, фактури, температурних відчуттів; розвивати дотикове сприймання.

Сенсорна вправа «Сортувальник»

Матеріал: предмети, виконані з різних матеріалів з різною структурою поверхні.

Завдання: виберіть всі круглі (колючі, холодні, м'які тощо) предмети.

Сенсорна вправа «Сортувальник № 2»

Матеріал: Намистинки, жолуді, камінці, мушлі, гудзики тощо).

Завдання: Знайдіть всі круглі предмети (металеві, пластмасові, тверді, овальні тощо).

Дидактична гра «Знайди пару»

Мета: розвивати пошукові рухи кисті руки, диференціювання поверхонь, виконаних з різних матеріалів, формувати вміння виконувати дії по кольоровому або дотиковому сигналу; розвивати зорове та дотикове сприймання; виховувати зорову увагу.

Матеріал: парні пластини 30 x 60 мм з різними поверхнями (наждак, оксамит, фланель, фольга, вельвет).

Хід: дитині дається пластина, треба знайти їй пару.

Ігри на орієнтування на мікроплощині за допомогою дотику:

Мета: формувати вміння виділяти сторони, кути, середину аркушу паперу (столу); розміщувати предмети по зразку або вказівці дорослого.

Вправа «Художник»

Матеріал: Фланелеграф, площинні геометричні фігури.

Завдання 1: на фланелеграфі треба скласти картинку за зразком.

Завдання 2: покласти в лівому верхньому куті фланелеграфу кружечок, в правому нижньому куті квадрат, на квадрат зверху покласти трикутник.

Гра «Чудовий мішечок»

Матеріал: геометричні фігури (ляльковий посуд, кільця пірамідок, конструктор «Лего»).

Завдання 1: знайдіть саму маленьку кульку (кубик, призму).

Завдання 2: знайдіть лялькову чашку (тарілку, чайник).

Завдання 2: виберіть всі деталі конструктора «Лего».

Гра на визначення температури «Вода»

Мета: розвивати тактильні відчуття, корегувати увагу, мислення, пам'ять.

Матеріал: ємність з водою, лійка, брызгалка-пульверизатор.

Хід: вихователь брызгає на руки дітей, вони визначають температуру (холодна, тепла, гаряча).

Дидактична гра «Гусінь»

Мета: розвивати дрібну моторику рук, тактильні відчуття, корегувати увагу, мислення, пам'ять.

Матеріал: картка, на якій гусінь із в'язаних різного розміру кружечків.

Хід: знайти об'єкт, обстежити тактильно, назвати його. – Яка гусінь на дотик? Якої форми? Порахуйте кружечки з яких складається гусінь. Якого вони кольору?

Список використаних джерел

1. Гудим І.М., Вавіна Л.С., Нафікова Л.А., Довгопола К.С., Кондратенко С.В. Особливості розвитку дітей дошкільного віку з порушеннями зору: наук.-метод. посіб. Київ: Пед. думка, 2012. 135 с.

2. Дегтяренко Т. М. Комплексна система корекційно-реабілітаційної роботи в дошкільному закладі для дітей з порушеннями зору: Автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.03. Київ, 2005. 22 с.

3. Костенко Т.М., Гудим І.М. Навчання дітей із порушеннями зору: навчально-методичний посібник. Харків: Вид-во «Ранок», 2019. 184 с.

4. Медико-педагогічна корекція зорового сприймання у дошкільників з вадами зору: навч. посіб. / Т.М. Гребенюк, І.О. Сасіна, Ю.В. Тімакова; Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова. Ін-т корекц. педагогіки та психології. Київ, 2008. 146 с.

Шаповалова Наталя Анатоліївна,
вихователь закладу дошкільної освіти
№16 «Рушничок» м. Слов'янськ Донецької області

Кольоротерапія як засіб корекційного впливу на дітей з особливими освітніми потребами

Консультант:

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри
спеціальної педагогіки та інклюзії
ДВНЗ «Донбаський державний
педагогічний університет»

Кузнецова Тетяна Григорівна

Із самого народження ми оточені кольором. Кольори це не тільки картинка. Колір – це інструмент, за допомогою якого ми отримуємо необхідну нам енергію. Колірна гама завжди впливає на нашу свідомість і фізичне самопочуття, на емоції, хочемо ми цього чи ні. Дивлячись на кольори ми налаштовуємось на певний стан.

Як відомо, якщо зоровий апарат дитини не розвивати, то він так і залишиться на дитячому рівні сприйняття. У дорослому віці розвивати будь-які області, в тому числі і зоровий апарат набагато важче.

Відомі випадки так званого «кольорового голодування», коли при кольоровій бідності оточуючого пейзажу та обстановки розвивалися симптоми астенизації (нервово-психічна слабкість, синдром хронічної втоми – хворобливий стан, що виявляється підвищеною стомлюваністю і виснаженням з крайньою нестійкістю настрою, ослабленням самовладання, нетерплячістю, непосидючістю, порушенням сну).

У дітей, що тривалий час проживали в умовах «кольорового голодування», спостерігаються навіть затримки інтелектуального розвитку.

Людина з нормальним зором розрізняє до тисячі різних кольорів. Вчені сходяться на думці, що існує близько 150000 колірних тонів і відтінків. При цьому людське око в звичайних умовах може розрізнити близько 100 відтінків за кольоровим фоном. Здатність розпізнавати більшу кількість кольорів можна натренувати. Художники, декоратори, дизайнери і люди схожих професій можуть розрізнити близько 150 кольорів по тону, близько 25 по насиченості і до 64 за рівнем світла. Розвивати ці здібності допомагають гармонійна обстановка

навколишнього простору, краса природи, споглядання творів мистецтва, ну і, звичайно ж, ігри на вивчення кольорів і їх відтінків.

Відомо два види впливу кольору:

– через шкіру людини. Світло – електромагнітне випромінювання, проникає через тканини людського тіла, що несе внутрішнім органам необхідну енергію, активізує внутрішні процеси організму;

– через органи зору – колір діє на фоточутливі рецептори сітківки ока, і ті, в свою чергу, виробляють сигнал, який передається в мозок. (Гіпофіз, епіфіз, гіпоталамус). Колір сприймається очима, провокує активність хімічної ланцюгової реакції, яка в кінцевому підсумку призводить до звільнення різного виду гормонів організму.

Людське око реагує на три первинні кольори – червоний, зелений і синій. Людський мозок, в свою чергу, сприймає колір як поєднання цих трьох сигналів. Якщо в сітківці ока ослаблене або зникає сприйняття одного з трьох основних кольорів, то людина не сприймає якийсь колір.

Головну роботу по «корльоровиділенню» виконує не око, а мозок.

Розпізнавання кольору залежить від освітлення об'єкту, що відображає світла, від очей і мозку спостерігача.

Світ Землі – це різнобарвний світ, який з дитинства оточує людину, впливає на його здоров'я, його розвиток, його настрій. Дитина набагато більш сприйнятлива до кольірних відтінків навколишнього світу, ніж дорослі. Діти легше сприймають кольори.

Кольоротерапія – це один із засібів арттерапії, це вплив кольору на фізичний, емоційний та психологічний стан дитини. Засновником сучасної кольоротерапії вважається І. Гете.

Ця особлива методика, заснована на впливі фотонів кольору різної довжини хвилі на мозок дитини. Завдяки такій простій методиці, впливу певного кольору на дитину, можна домогтися значних результатів.

Кольоротерапія створює сприятливу, гармонійну атмосферу. Не дарма інтер'єр майже всіх закладів дошкільної освіти дуже привабливий та яскравий. Кольоротерапія в дошкільному закладі є універсальним методом, що дозволяє виявити основні психологічні характеристики кожної дитини, вжити певні заходи щодо можливої корекції розвитку.

Вплив кольору на дітей неоднозначний, а суто індивідуальний, він носить вибірковий характер, і це необхідно враховувати в роботі з дошкільнятами.

Кольоротерапія сприяє корекції та розвитку особливої дитини, надає їй можливість пізнати і розкрити своє Я, надає можливість ознайомитися з навколишнім світом, засвоїти певний соціальний досвід. Може використовуватися у роботі з дошкільнятами з діагностичною, педагогічною, корекційною та профілактичною метою.

На несвідомому рівні колір впливає на самопочуття дитини, її фізіологію. Це активізація кольором когнітивного розвитку дитини, розслаблення, зняття стресів, підняття настрою та тонусу.

Кольоротерапія базується на впливі фотонів кольору різної довжини хвилі на мозок дитини. Завдяки впливу певного кольору на дитину, можна домогтися значних результатів у корекції когнітивного розвитку особливої дитини. На думку деяких експертів, колір впливає на організм сильніше, чим хімічні препарати.

Для успішного використання методу кольоротерапії необхідно знати, як діє певний колір на дитину.

Червоний – це колір дії. Він стимулює і підкірку, і безпосередньо клітини кори головного мозку. Вплив на підкірку відбувається у вигляді рухової активності. Червоний спонукає до дії. Червоний колір здатний дати відчуття захищеності. Він традиційно вважається кольором лідера. Психотерапевти не рекомендують використовувати червоний колір протягом довгого часу. Це загрожує побічними ефектами, такими як перевтома.

Жовтий – колір сонця. Він пробуджує жагу знань. Стимулює прагнення вивчати, пізнавати щось нове. Жовті відтінки – це пігулки радості і помічники поліпшення настрою, які впораються з сумом і пасивним ставленням до всього. Жовтий колір включає в роботу логіку. В порівнянні з активним червоним, жовтий зніме напругу і не буде активно спонукати до дії, а м'яко стимулюватиме мозкові процеси, що відповідають за мовлення і мислення.

Зелений – належить до холодної гами, але є самим м'яким з кольорів цієї палітри. Він заспокоює, але майже не гальмує життєві процеси організму. Зелений колір доречний в будь-якій ситуації. Це колір природної гармонії. Він бореться з перевтомою і потрібен тим дітям, які душевно невірноважені і дратуються по всяким дрібницям. Зелений колір допомагає і замкнутим дітям, які бажали б стати більш відкритими в спілкуванні з однолітками. Цей колір допомагає засинати спокійним сном, але одночасно вміє і підвищити тону, надавши концентрації уваги. Заспокоює нерви і до того ж корисний для очей.

Синій – антипод червоного. Він майже повністю гальмує будь-яку активність. Знижує робочу активність. Має заколисливий ефект. Синій – додає впевненість, спокій, його люблять врівноважені, повільні малюки, які ніколи нікуди не поспішають. Синій колір допомагає очистити свідомість від непотрібних думок, заспокоїть тривогу. Цей колір вкрай необхідний тим дітям, які охоплені тривогами. Він дає відчуття безпеки. Його блакитний відтінок діє як заспокійливе, а фіолетовий послужить стимулятором для творчих дітей, так як здатний надихати.

Блакитний – синій з білим. Цей колір теж володіє заспокійливим ефектом.

Фіолетовий – чудово знімає напругу, нервові перезбудження.

Сірий, чорний, коричневий – депресивні кольори. Їх не можна застосовувати в оформленні житлових приміщень. Чорний завжди пов'язується з депресивним станом замкнутості, і він насправді здатен пригнічувати, коли його

занадто багато. Однак цей колір не можна виключати з кольоротерапії, адже він дисциплінує і розвиває витримку і стійкість. Діти, які гостро переживають відсутність турботи і любові, часто використовують чорну штриховку в малюнках.

Білий – фактично це відсутність кольору. Потреба в білому – це потреба захиститися, приховати емоції і поставити між собою і людьми розділову стіну. Білий колір допомагає зняти почуття рівноваги, допоможе поглянути на навколишній світ через призму доброти і внутрішньо заспокоїть. Романтичний рожевий відтінок знизить збудливість і допоможе впоратися з поганим настроєм.

Види впливу кольору на дитину

Нервова система здорової дитини потребує позитивного енергетичного впливу, яскравих кольорів і світлих їх відтінків навколо себе. У практичній роботі з дошкільнятами можна виділити три рівні використання кольоротерапії:

1. Організаційні можливості кольору (система освітлення та кольорове оформлення інтер'єру приміщення).

2. Педагогічні, корекційні та діагностичні можливості кольору (діагностика психічних станів, навчання, розвиток, корекція, виховання дітей).

3. Реабілітаційні можливості кольору (оздоровлення, психологічний колорит).

Організаційні можливості кольору. Колірна специфіка інтер'єру в закладі дошкільної освіти

Колір – одна з головних деталей інтер'єру. Комфортний стан малюка залежить від гармонійного поєднання кольорів, барв, що оточують малюка. Світло і колір впливають на здоров'я дошкільника, його настрій, психологічну стійкість.

Надзвичайно важливо, щоб діти отримували позитивні емоції від кольору не лише періодично, на заняттях арт-терапією, але й у своїй повсякденній діяльності. Колірне забарвлення кімнат, меблів, іграшок – все це повинно бути гармонійно збалансовано і викликати у дітей відповідні позитивні емоції. Наприклад, стіни в спальні повинні бути пофарбовані у світлі, заспокійливі тони, а кімната для занять та ігор, навпаки, може містити більш яскраві відтінки, що стимулюють активність дітей.

Не варто перевантажувати інтер'єр ігрової кімнати великою кількістю всіляких відтінків за принципом: чим строкатіше, тим краще. По-перше, чим більше використано відтінків в інтер'єрі, тим складніше їх поєднувати між собою. По-друге, насиченість фарб підвищує стомлюваність психіки, адже дитина проводить в дитячому садку цілий день! При виборі домінуючих кольорів слід пам'ятати про їх психофізіологічні характеристики.

На заняттях з фізкультури за допомогою кольору та світла (різнокольорові лампочки) вирішується завдання стабілізації фізіологічних функцій дітей. Так, якщо треба стабілізувати які-небудь функції (наприклад, дихання), то

домінуючим буде блакитний колір та його відтінкі. Якщо метою є підвищення моторної діяльності, то освітлення в залі повинно бути жовтогарячим. Зала повинна бути пофарбована в пастельні відтінки: синій, рожевий, світло-зелений.

Для створення оптимального кольорового режиму для кожного навчального заняття враховують, щоб ігровий матеріал був різного кольору.

При виборі меблів та обладнання для дітей краще обирати світлі кольори натурального дерева або світло-зелені кольори. Це підвищує працездатність дітей. Бажано, щоб і демонстраційна дошка була зеленого кольору.

Профілактика нервового напруження у дітей і дорослих у дошкільному навчальному закладі проводиться з урахуванням характеру впливу кольору на людину. Зелені, жовто-зелені та блакитно-зелені кольори сприятливо впливають на людину. У синій та блакитний кольори рекомендується фарбувати приміщення та обладнання, де є значне виділення тепла. Червоні та жовті кольори впливають збудливо, їх доцільно застосовувати обмежено, в приміщеннях, де діти можуть знаходитися нетривалий час або там, де збудження необхідно (наприклад, у спортзалі).

Важливо застосовувати посуд та предмети для сервірування столу у столовій визначеного кольору для покращення функцій травлення та нормалізації апетиту: блакитний колір знижує апетит; жовтогарячий – посилює.

Встановлено, що навіть вживання овочів і фруктів потрібного кольору, носіння одягу певних кольорів теж можуть дати позитивний ефект.

Діагностичні, педагогічні та корекційні можливості кольору

Кожна дитина народжується зі своїм кольором. З малоактивними, пасивними дітьми – використовують для активізації завдання з використанням червоного, жовтогарячого або жовтого кольорів. Це колірні фотографії, завдання з колірними фішками і т.д. Гіперактивним дітям пропонуються вправи з холодними відтінками кольору: блакитним, синім або зеленим. Завдання з кольором допомагають розвивати у дітей мислення, увагу, пам'ять, зосередження, емоції, мовлення. Діти рано починають відчувати колір та підбирати його для зображення свого настрою. Вибір кольору тісно пов'язаний із психологічними особливостями дитини, станом її здоров'я.

Реабілітаційні можливості кольору

Можна використовувати кольорові тканини, прикладаючи їх до тіла, стимулювати позитивний настрій дитини, підбадьорювати, піднімати настрій та емоційний тонус дитини. Протидія болі будь-якого походження, тривозі, страху, поганого настрою. Діти дуже чутливі до кольорів. Тому методи кольоротерапії протягом останніх років використовуються у профілактиці хвороб дітей.

Цей досвід ґрунтується на спостереженні і аналізі реакції дітей на різні кольори. Результати спостереження підтвердили теоретичні відомості про вплив кольорів на емоційний стан. Емоційні значення кольорів для дитини: діти незалежно від національності і місця проживання надають перевагу яскравим кольорам – червоному, жовтому, помаранчевому. Такі кольори не дратують їх, а навпаки, заспокоюють, дають можливість почуватися комфортно. Здавна

відомо, що колір може навіть лікувати. Розглянемо, як колір впливає на організм:

- жовтий – радість; зміцнює нервову систему, зір, покращує настрій;
- червоний – щастя;
- синій – образа, зосередженість; діє заспокійливо на організм;
- зелений – спокій;
- блакитний – замріяність;
- сірий – сум;
- помаранчевий – піднесення, радість;
- коричневий – втома.

Кольоротерапія для дошкільнят – це також гарна можливість висловити свій настрій, передати емоції і почуття, які складно пояснити словами. Перш за все, дитині пропонується визначитися з улюбленим кольором. Якщо діти вибирають насичені, яскраві відтінки червоного, жовтого або зеленого, це є показником гармонійного психічного розвитку, динамічності і допитливості. Уразі ж, коли дитина віддає перевагу білому або чорному кольорам, можлива схильність до замкнутості і самоти. Для корекції даної схильності також може бути використана кольоротерапія. Вправи зі зміною різних кольорів тут будуть особливо актуальні.

Наприклад, можна запропонувати дитині обрати білий або чорний колір, спробувати замінити ці кольори на інші, більш яскраві. Робити це краще поступово. Можна використовувати розмальовки, пропонуючи дитині розфарбовувати білі фігури різними кольорами, поступово збільшуючи яскравість і насиченість. Також можна робити аплікації. На чорні (або білі) елементи фігурки запропонувати наклеїти що-небудь більш яскраве (зірки, смуги, квіти і т.д.) і оцінити результат. Якщо дитина задоволена новою картинкою, запропонуйте їй розповісти про свій настрій. Чи змінилося що-небудь в ньому? Чи стало їй краще, радісніше, легше і т. д. Або навпаки?!

Вправи при кольоротерапії

1. «Кольоровий дощ» – створити намет, будиночок з різнокольорових стрічок, краще атласних, так як вони приємні на дотик, коли малюк гладить їх ручками. Зі стрічками можна грати в дощик. Діти можуть ховатися в цьому будиночку. Розташовувати стрічки слід, використовуючи наступну фразу: «кожен мисливець бажає знати, де сидить фазан». Напруженій дитині можна запропонувати охолодитися, пробігти під холодними кольорами стрічок. Сумній – погрітися під теплими променями сонечка.

2. «Чарівне місто» – з кубиків побудувати будинки для різнокольорових жителів. У кожному будинку живуть мешканці такого ж кольору. Чому чарівні істоти обрали той чи інший колір. Розповісти, як від кольору змінюється настрій, характер. Починає активно розвиватися фантазія дошкільника.

3. «Запалити веселку» – запропонувати дітям на підлозі або на столі, на великому аркуші паперу зробити веселку. Її можна зробити з кубиків, стрічок, різнокольорових шарфіків. Загадати під веселкою бажання.

4. «Хмарка феї» – потрібні різнокольорові напівпрозорі легкі шматки матерії. Фея запрошує до себе в гості, летіти туди треба на різнокольорових хмарах. Малюки укутуються, як у плащ, шматочками хмари і крізь напівпрозорі тканини бачать, як змінюється світ. Як фарба накладається на іншу фарбу, і колір змінюється. Наприклад, крізь жовтий шматок матерії подивитися на зелений. Ці ігри дозволяють дітям створити особливий світ гармонії кольору і спокою.

Ці вправи можуть використовуватися для більш гармонійного емоційного розвитку дошкільника. Дошколята не завжди можуть висловити свої почуття, емоції словами. Уважний педагог за вибором кольору дошкільника зможе визначити, що хвилює малюка, запропонувати в ігровій формі колірне рішення проблеми.

5. «Чарівна вода» – в скляний стакан наливається вода. Стакан слід поставити на кольорову підставку – зелену, синю. Варто подивитися на дно склянки, вода сприймає енергію кольору і передає її дошкільнику. Воду варто пити невеликими ковтками.

6. «Смарагдове місто» – дитина закриває очі, намагається уявити себе на вулицях Смарагдового міста. Сеанс медитації не повинен становити більше 10 хвилин.

7. «Малюємо пальчиками» – не у кожного малюка виходить малювати пензликом, олівцями, фломастерами. Пальчиками вміють малювати всі. Можна малювати на склі або аркуші прозорої плівки. Вихователь закріплює плівку і дає завдання. Намалювати чудову квітку – квітку-семибарвицю. Можна намалювати квітку, в якій жила Дюймовочка. Малюк із задоволенням буде малювати пальчиками, а потім розповість казку, яку він намалював.

8. «Квітка-семиквітка». Визначення емоційного стану дитини відповідно до кольорової гами: жовтий – радість; червоний – щастя; синій – образа; зелений – спокій; сірий – сум; помаранчевий – здивування; коричневий – втома.

Дитина бере у руки пелюстку того кольору, яка їй сьогодні найбільше до вподоби, з яким хочеться потоваришувати, побути довше. Завдяки кольорам значно розширюється індивідуальна сфера переживань.

9. «Кольоровий настрій». Діагностування емоційного стану дитини, розширення індивідуальної емоційної сфери; розслаблення, зняття стресів, підняття настрою та тону. Прислухайтеся до себе. Що відчуваєте: радість чи сум, спокій чи тривогу? Чому? Якого кольору ви уявляєте свій настрій? Діти мають поставити свої фішки-сердечка на той сектор кола, який відповідає їхньому настрою.

10. «Хвилинка-кольоринка». Діагностування емоційного стану дитини, розширення індивідуальної емоційної сфери; емоційний відпочинок дитини. Завдання намалювати те, що побажаєте (просто лінії, кульки, сніжинки, квіти

тощо), використовуючи кольорові олівці або фломастери. Час на виконання вправи: 4 – 5 хв.

11. «Мої друзі». З'ясування проблем у міжособистісних стосунках дитини. Малювання кольоровими олівцями своїх друзів. Можна намалювати їх як людей, а можна у вигляді тварин, птахів, квітів, дерев тощо.

12. «Кольоровий день». Розвиток творчої уяви та фантазії. Діти разом з педагогом обирають певний колір, і йому присвячується день: з кольором знайомляться, розглядають, грають, малюють, створюють фантастичні оповідання, ігри, споруди тощо.

13. «Веселковий тонік» (для групової роботи). Мета: підбадьорити, підняти настрій та емоційний тонус дитини. Педагог пропонує дітям зайняти зручне положення в кріслах і виконувати його команди: «Влаштуйтесь якомога зручніше і зробіть глибокий вдих і видих. Уявіть собі світле блакитне небо з веселкою від краю до краю. Сконцентруйтеся на червоній лінії. Уявіть, як вона починає вібрувати, віддаляється від веселки і наближується до вас у вигляді червоної хмаринки. Коли ця хмаринка досягне вас, вона розсипиться на рубінові кристали, які торкаються вашої шкіри і перетворюються у краплі води. Вода просочується через шкір всередину і наповнює ваше тіло рубіновим кольором. Коли ви відчуєте, що тіло наситилося кольором, зайва волога вирветься назовні і швидко розсіється». Рекомендації педагогу, який проводить вправу з дітьми: повторіть те ж саме з наступною та всіма іншими кольоровими лініями веселки. Зовсім не обов'язково відразу використовувати увесь кольоровий спектр, можна обмежитися декількома кольорами.

14. «Зоряне дихання». Педагог пропонує дітям виконувати його команди: «Сядьте якомога зручніше, а краще – приляжте. Уявіть синє небо, засіяне зорями. Оберіть одну зірочку – вона тепер належить вам. Виберіть колір, необхідний для зцілення. Включіть зірочку, нехай вона засвітиться цим кольором. Кольоровий промінь широкий, він все довкола заповнює своїм сяйвом. Вдихніть на раз-два-три, уявляючи, що ви вдихаєте кольорове повітря. Повітря, проникаючи через ніс, заповнює усе ваше тіло. Спробуйте побачити та відчути це. Вдихайте носом. Затримайте дихання, порахувавши до трьох. Видихніть на раз-два-три. Ще двічі повторіть дихальний цикл».

Таким чином, кольоротерапія в дошкільному закладі є універсальним методом, що дозволяє не тільки виявити основні психологічні характеристики особливості дитини, а й вжити певних заходів щодо можливої корекції психологічних девіацій. Також безперечною перевагою методу є та сприятлива, гармонійна атмосфера, яку створює кольоротерапія. Вправи, як правило, викликають у дітей глибокий інтерес і емоційний відгук, представляючись у вигляді захоплюючої гри.

Список використаних джерел

1. Мергут О. У гармонії з кольором. *Психолог*. 2006. №37. С. 17–21.
2. Пасека Т.І. Кольоротерапія як засіб створення психоемоційного комфорту в дитячому колективі. Новгород-Волинський, 2015. 44 с.
3. Січкара Л. Хромотерапія, або Лікування кольором, кольорова медитація. *Дитячий садок*. 2008. №21–24. С. 95–96.
4. Цветное настроение: лечение цветом. *Любимая*. 2008. №7. С. 68–72.

Макаренко Анастасія Владиславівна,
практичний психолог закладу дошкільної освіти
№16 «Рушничок» м. Слов'янськ Донецької області

Мандалотерапія з дітьми з РАС**Консультант:**

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри
спеціальної педагогіки та інклюзії
ДВНЗ «Донбаський державний
педагогічний університет»

Кузнецова Тетяна Григорівна

Протягом останніх років ми спостерігаємо впровадження арт-терапії в різні області практики, не тільки в систему освіти, а і у систему охорони здоров'я. При чому в одних випадках арт-терапія є елементом лікування та реабілітації, а в інших використовується з метою профілактики та розвитку. Це відбувається не дарма, тому що, ефективність методу складно перецінити, особливо при роботі з дітьми дошкільного віку, які до того ж мають вади розвитку та особливі освітні потреби.

Одним з ефективних, цікавих напрямків в роботі з дітьми з РАС, я використовую мандалотерапію, яка сприяє, перш за все, встановленню контакту, знімає тривожність та напругу, сприяє покращенню емоційного стану, сприяє пізнавальному та психічному розвитку, через створення мандали.

Мандала в перекладі з санскриту означає «магічне коло». Це симетричний малюнок в колі, з зазначеним центром, який складають різноманітні форми та

кольори пов'язані між собою. Мандалою може бути звичайний малюнок, образ символ у просторі кола.

Слово мандала відкрив К. Юнг у процесі психоаналізу. Вчений вважав, що спонтанна робота з формою та кольором у межах кола є фізичним та психічним безпечним простором, а результати феноменом відкриття можливостей для фізичного та психічного зростання. Адже коло є символом планети Земля та символом захищеності материнського лона.

Цінувальники, мандалу вважають втіленням символічної мови душі.

Не дарма кажуть, що мандала – це застигла молитва. Вона дійсно відображає світ людини на момент її створення.

Для психолога мандала, має велику цінність як арт-терапевтичний метод у корекційній, терапевтичній, діагностичній та розвиваючій роботі.

У процесі ознайомлення дітей з поняттям мандала, я задавала питання, де ми можемо побачити її в житті? Я пропоную подивитись в очі один одному, і там в зіницях, ми побачили справжню, у кожного свою, неповторну мандалу. В природі, ми пригадуємо квіти, сніжинки, павутиння, пень, та будь-яка гілочка в розрізі; це більшість фруктів та овочів в поперечному розрізі. Зірки, Сонце, наша планета Земля в тому ж поперечному розрізі, навіть Всесвіт нам також нагадує мандалу. Мені стало дуже цікаво, а якщо торкнутись мікросвіту? Що там? Ми прийшли до неймовірного відкриття: молекула води, навіть ДНК людини, якщо на нього подивитись з іншого боку, збудовано по принципу мандали. Це відкриття стало розумінням, що цей принцип будови елементів дуже природній, що форма та особливості будови мандали є ефективним методом гармонізації та розвитку особистості. Ця ідея стала, не аби якою мотивацією працювати в цьому напрямку. Особливо з дітьми, які мають певні вади розвитку, як фізичного так і психічного.

На практиці мандалотерапію можна використовувати як індивідуальний, так і груповий метод роботи, у процесі якої необхідно спиратись на основні правила та принципи арт-терапії. Сам процес роботи доцільно поєднувати з музикою. Брати до уваги можливість використовувати різноманітні техніки та прийоми: малювання, штампування, пластилінографія, конструювання, викладання та аплікації. Брати до уваги можливість використовувати найрізноманітніші матеріали: фарби, олівці, пластилін, кубики, конструктор, кольоровий папір, гудзики, камінці, картон та їх різноманітні аналоги, тематичні картинки, природний матеріал та ін.

Використовуючи мандалотерапію, дуже цінна можливість поєднувати різноманітні техніки та матеріали. Завдяки цьому для кожної дитини можна підбирати матеріал, техніку, тематику відповідно до її особистісних рис, інтересів, здібностей та можливостей. Спираючись на медичні висновки та анамнез, врахувати особливості та підібрати для роботи рівень складності завдань, необхідні техніки та матеріали. З однією дитиною можна малювати, а з іншою тільки викладати із готових матеріалів, з однією дитиною можна брати

будь-які матеріали та тематику, з іншою, в мінімальній кількості лише додавати елементи до звичних матеріалів.

Створення власної мандали – це процес в якому відбувається саморозуміння, це процес в якому досягається гармонія, задовільнюється потреба у самореалізації та самовдосконалення.

Спостерігаючи за процесом мандалотерапії дітей з РАС, можна зробити висновок, що симетричний малюнок в колі, яким є мандала, заспокійливо впливає на дитину з певними особливостями і це відбувається завдяки системі, яка є основою техніки, а система, як відомо є найбажанішим станом для дитини з розладом аутичного спектру. Завдяки тому у дитини з'являється відчуття спокою, захищеності та безпеки. В такому стані вона швидше піде на контакт, що дає можливість налагоджувати більш тісну взаємодію, для більшості дітей, це є новим, цінним досвідом у процесі соціалізації. В спокійному стані дитина готова приймати та засвоювати нову інформацію. Використання мандалотерапії дає дитині внутрішню мотивацію, що дозволяє більшість часу утримувати увагу, дає можливість експериментувати з кінетичними відчуттями та відходити від стереотипів, розвиває здібність проявляти свої відчуття та розуміти відчуття інших. Більшість дітей з РАС, мають низький рівень розвитку уваги, погано концентрують увагу, мають порушення сенсорного розвитку, не вміють проявляти, висловлювати свої почуття та емоції, а при використанні метода створення мандали відбувається м'язове розслаблення, дитина проявляє зацікавленість, помітно підвищується рівень концентрації уваги, дитина вчиться сприймати, розуміти себе та інших.

Дуже корисною є ідея використання техніки створення тематичних мандал та поєднання завдань. Це надає більшу ефективність освітньому процесу.

При роботі з невербальними дітьми через процес створення мандали можна вирішувати діагностичні задачі, розуміти коло інтересів, рівень знань, та вподобань, прихильності до певних стереотипів, рівень розвитку сенсорного сприйняття.

В результаті регулярного використання технік створення мандал та мандалотерапії з дітьми з РАС, спостерігаються такі зміни: формуються більш довірливі стосунки з дітьми, встановлюється контакт, покращується поведінка, поширюється діапазон засобів взаємодії як із знайомим, так із незнайомим матеріалом, дитина починає проявляти гнучкість, зменшуються прояви стереотипів, розвивається дрібна моторика та координація.

Список використаних джерел

1. Онлайн-семінар «Психологічний супровід дітей з особливими освітніми потребами в ЗДО». URL: http://metodcentr10.at.ua/news/onlajn_seminar_psikhologichnij_suprovid_ditej_z_osoblivimi_osvitnimi_potrebami_v_zdo/2021-02-28-1762 (дата звернення: 01.03.2021).

2. Практикум для педагогів «Мандалотерапія у роботі з дітьми та дорослими». URL: <http://57.sadok.zt.ua/praktikum-dlya-pedagogiv-mandaloterapiya-u-roboti-z-ditmi-ta-doroslimi/> (дата звернення: 14.02.2020).

3. Що таке мандалотерапія? URL: <http://911sofia911.blogspot.com/2016/01/blog-post.html> (дата звернення: 01.03.2020).

4. Я – аніматор. Малюємо мандалу, яка виконує бажання. URL: http://kravcova130682.blogspot.com/2018_03_11_archive.html (дата звернення: 14.02.2020).

Горобець Ірина Василівна,
вчитель-дефектолог закладу дошкільної освіти
№16 «Рушничок» м. Слов'янськ Донецької області

Формування комунікативних навичок у дітей з розладами аутичного спектру

Консультант:

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри
спеціальної педагогіки та інклюзії
ДВНЗ «Донбаський державний
педагогічний університет»

Кузнецова Тетяна Григорівна

Сучасні фахівці розглядають аутизм як складний неврологічний стан, який супроводжує сенсорна надчутливість, труднощі в спілкуванні і соціальній взаємодії.

Діти з аутизмом хочуть спілкуватися не менше, ніж їх типово розвинуті однолітки, але їм складніше зрозуміти, що потрібно робити, щоб налагодити спілкування, вони швидко втомлюються і виснажуються від суспільства людей, особливо на багатолюдних заходах.

Що потрібно дитині в першу чергу, які їй потрібні фахівці підказує сама дитина. Немає двох однакових аутистів, немає протоптаних доріжок. Кажуть: якщо ти бачив одного аутиста, ти бачив одного аутиста.

Прогноз лікування аутизму залежить від тяжкості аутизму, супроводжуваних захворювань, рівня корекції поведінки і навчання навичок. При ускладнених формах аутизму і наявності ментальних порушень, дитина буде вимагати корекційного втручання протягом усього життя.

Нормальний когнітивний розвиток, рання діагностика (до 3-х років), застосування ефективних способів навчання навичкам протягом декількох років може привести до значних поліпшень і навіть втрати діагнозу «аутизм». Програма повинна бути інтенсивною до 40 годин на тиждень.

Всі успішні випадки корекції це там, де лівова частка належить родині. Готуємо дитину жити в соціумі. Жити в соціумі, значить спілкуватися з соціумом. Дитину треба занурити в коло спілкування, щоб вона спілкувалася. Велика роль відводиться закладу дошкільної освіти.

Кожна 35 дитина – аутист. Співвідношення хлопчиків і дівчаток: 4:1.

Діти з аутизмом:

10% – генетичні захворювання;

50% – ментальні порушення;

40% – не говорять;

70% – затримка мовлення;

25–30% – набувають слова до 12-18 місяців, потім втрачають;

5% – синдром фрагільної х-хромосоми (повний мутизм);

20–30% – епілепсія;

50% – проблеми з харчуванням;

50–70% – проблеми зі сном.

Причини збільшення кількості дітей з аутизмом

53%:

– поліпшення діагностики (26%);

– підвищення обізнаності батьків про дане захворювання (16%);

– збільшення віку батьків (11%);

47%:

– фактори навколишнього середовища і генетичними мутаціями, алкоголізм, спадковість.

Вчені планують через рік ставити діагноз аутизм за аналізом крові.

Сьогодні у дітей такі серйозні порушення мови, що логопедам не під силу впоратися. Необхідні знання в області нейропсихології. Нейропсихологія вивчає всі функції головного мозку, як вони розвиваються, що за чим формується в голові і якщо не формується, то як розвинути цю функцію. (Функція – це мова, мислення, уява, пам'ять, орієнтація у просторі, усвідомлення свого Я і багато іншого)

Мова дитини – це неймовірно складна функція, яка коли тільки формується, задіює 9 областей головного мозку.

Атиповий розвиток головного мозку:

– базальний ганглії (регуляція руху);

– стовбур мозку (життєві функції);

- мозочок (рух, послідовність дій, емоційна регуляція);
- лобові частки (пам'ять, увага, планування, вищі функції);
- лімбічна система (емоційні процеси, поведінку, регуляція сну);
- тім'яні долі (сенсорна регуляція).

Неврологія аутизму:

- відмінності функціональних зв'язків кори головного мозку;
- недостатній зв'язок між дальніми ділянками мозку і надмірний зв'язок близьких ділянок (надлишок інформації);
- порушення системи дзеркальних нейронів (копіювання, мова, рух, прогнозування);
- велика кількість нейронів в префронтальній корі головного мозку (знижує ефективність системи);
- відмінності в зв'язках між мигдалеподібним тілом і лобовою часткою кори головного мозку (емоційна регуляція);
- відмінності в мозочку.

Мозочок істотно менше розмірами ніж у не артистів:

- відповідає за рух очей і баланс;
- координація, планування, ініціювання рухів;
- отримання інформації зі слухової, вестибулярної системи, регулює рух, ґрунтуючись на сенсорному зворотному зв'язку;
- відповідає за когнітивну, сенсорну, емоційну, рухову функції.

Поведінкові порушення залежать від ступеня анатомічних аномалій при аутизмі (діти ні не хочуть щось робити, вони не можуть це зробити в силу свого атипового розвитку мозку).

Чому аутисти створюють ритуали, такі як обертання на одному місці, стукання або тряска руками – це дозволяє їм відчувати, що вони контролюють ситуацію і допомагає знайти безпеку в своєму унікальному світі.

Сенсорну систему можна розділити на вісім областей. Труднощі в кожній з них:

- баланс (вестибулярна система);
- відчуття власного тіла (пропріоцептивна система);
- інтероцептивна (відчуття внутрішніх органів);
- запах (нюхова система);
- зір (зорова система);
- слух (слухова система);
- дотик (тактильна система);
- смак (смакова система).

Їх можна розділити на дві частини: гіпер (висока) і гіпо (низька) чутливість. Деякі діти можуть включати гіперчутливість і гіпочутливість одночасно.

Баланс (вестибулярна система) Вона розташована у внутрішньому вусі і надає інформацію про стан нашого тіла в просторі, його швидкості, напрямку і

рухи по відношенню до дії гравітації. Вона є фундаментальною для збереження балансу і положення тіла. У дитини аутичного спектру відмінності / проблеми цієї системи включають:

– **гіпо:** потреба розгойдуватися, гойдатися, обертатися;

– **гіпер:** проблеми з діяльністю, яка пов'язана з рухом; проблеми з тим, щоб зупинитися швидко або під час руху; укачування в машині; проблеми з діяльністю, під час якої голова не дивиться прямо або ноги не стоять на землі.

Ідеї для вестибулярної системи:

– **гіпо:** заохочуйте заняття, які сприяють розвитку вестибулярної системи (коні-гойдалки, гойдалки, карусель і крісла-качалки);

– **гіпер:** розділяйте діяльність на маленькі кроки, використовуйте візуальні підказки для позначення фінішної лінії або заохочення.

Відчуття власного тіла (пропріоцептивна система). Розташована в м'язах і суглобах. Пропріоцептивна система повідомляє нам, де знаходиться наше тіло. Вона також інформує нас про те, де знаходиться кожна частина нашого тіла, і які рухи вона робить. У людини аутичного спектру відмінності / проблеми цієї системи включають:

– **гіпо:** надмірна близькість (дитина постійно стає дуже близько до інших людей / погано розуміє концепцію особистого тілесного простору); проблеми з навігацією по приміщенню і униканням перешкод; часто стикається з іншими людьми;

– **гіпер:** проблеми з дрібними моторними навичками і маніпуляцією маленькими предметами (застібання гудзиків, зав'язування шнурків); рухає все тіло, щоб подивитися на щось.

Ідеї для пропріоцептивної системи:

– **гіпо:** розміщуйте меблі біля стіни кімнати, щоб зробити навігацію простіше; позначайте кордон за допомогою яскравого скотча на підлозі; прищеплюйте правило «втягнутої руки» для інших людей;

– **гіпер:** будь-який вид рукоділля; макраме.

Запах (нюхова система). Ми відчуваємо запах за допомогою рецепторів у носі, які повідомляють про запахи в нашому оточенні. У людини аутичного спектру відмінності / проблеми цієї системи включають:

– **гіпо:** деякі діти взагалі не відчувають запахів, не помічають навіть сильний сморід; деякі діти можуть облизувати речі;

– **гіпер:** підвищена чутливість і сильні реакції на запахи; проблеми з тим, щоб скористатися туалетом; неприязнь до людей, які використовують парфуми, шампуні з сильним запахом.

Ідеї для нюхової системи:

– **гіпо:** застосування речовин з сильними запахами в якості нагороди або перемикання уваги від неприйнятних нюхових стимулів;

– **гіпер:** використання засобів для миття та шампунів без запаху, відмова від духів, позбавлення навколишнього середовища від запаху в міру можливостей.

Зір (зорова система). Розташована на сітківці наших очей і реагує на світло, наш зір допомагає нам розрізнити предмети, людей, кольори, контраст і розташування в просторі. У дитини аутичного спектру відмінності / проблеми цієї системи включають:

– **гіпо:** можуть сприймати предмети темніше, ніж насправді, погано розпізнають лінії і силуети предметів; деякі можуть концентруватися на периферичний зір, тому що зір у центрі здається розмитим; інші говорять, що предмети в центрі зору виглядають перебільшеними, а предмети на периферії – розмитими; проблеми зі сприйняттям глибини (труднощі з тим, щоб кидати і ловити предмети, незграбність);

– **гіпер:** випадки спотвореного зорового сприйняття, здається, що предмети і яскраве світло «скачуть» навколо; фрагментація зорових образів внаслідок занадто великої кількості джерел; фокусування на дрібних деталях (наприклад, піщинах) здається більш приємним, ніж розглядання картини в цілому.

Ідеї для зорової системи:

– **гіпо:** збільшуйте застосування візуальної стимуляції;

– **гіпер:** уникайте флюоресцентних ламп, використовуючи замість них пофарбовані лампи; сонцезахисні окуляри; створіть обгороджене робоче місце: простір або стіл з високими стінками або ширмами по обидва боки, щоб блокувати зайву візуальну стимуляцію спереду і з боків; використовуйте непроникні штори.

Слух (слухова система). Розташована у внутрішньому вусі, ця система інформує нас про звуки в навколишньому світі. Це найбільш широко відомий аспект сенсорних порушень. У дитини аутичного спектру відмінності / проблеми цієї системи включають:

– **гіпо:** тільки одне вухо чує звуки, інше вухо чує тільки частково або взагалі не чує; дитина не розпізнає певні звуки; насолоджується гучними місцями, кухнями, спеціально стукає дверима або предметами;

– **гіпер:** гучність шуму перебільшується, навколишні звуки сприймаються як спотворені і сплутані; нездатність «відключатися» від навколишнього шуму - труднощі з концентрацією; у деяких знижений поріг чутності, що робить їх вкрай чутливими до слухової стимуляції, наприклад, вони можуть прекрасно розчутити розмову на великій відстані.

Ідеї для слухової системи:

– **гіпер:** закривайте двері і вікна, щоб зменшити зовнішні звуки; готуйте дитину до того, що доведеться відвідати гучне або людне місце; беруші; аудіоплеєр; створення огороженого робочого місця;

– **гіпо:** супроводжуйте вербальну інформацію візуальними підказками; навушники Форбейн (синхронізує і покращує передачу звуків, таким чином покращує сприйняття свого голосу. Голос очищається і видозмінюється, що позитивно впливає на нервову систему, покращується мова, концентрація,

пам'ять, увага, рівновага і багато іншого. Навушники передають звуки власного голосу в 10 разів швидше і ясніше, ніж при повітряній провідності. Легше концентрувати увагу і розуміти свій голос).

Дотик (тактильна система). Розташована в шкірі, найбільшому органі тіла, ця система розпізнає дотики, види тиску, рівень болю і допомагає розрізняти температуру (гаряче або холодно).

– **гіпо:** сильно стискає інших людей; дуже високий поріг болю (погано відчуває температуру / біль); практикує самоушкодження (членушкодження); отримує задоволення, якщо на ньому лежать важкі речі;

– **гіпер:** дотик може бути болючим або дискомфортним, часто це призводить до повного уникнення будь-яких дотиків, що може надати руйнівний вплив на відносини з іншими людьми; не любить надягати щонебудь на руки або стопи; проблеми з розчісуванням і миттям голови; надають перевагу суворо певним видам одягу або тканини.

Ідеї для тактильної системи:

– **гіпо:** важкі ковдри; спальні мішки;

– **гіпер:** завжди попереджайте дитину, що ви збираєтеся доторкнутися до неї, наближайте до нього тільки спереду; пам'ятайте, що обійми можуть бути скоріше хворобливими, ніж втішати; поступово знайомте дитину з різними текстурами (приготуйте для цього коробку з матеріалами); вчить дитину самотійних дій, що дозволяє регулювати чутливість (наприклад, при розчісуванні волосся і миття).

Смак (смакова система). За допомогою рецепторів язика, ця система повідомляє нам про різні смаки – солодкий, кислий, гіркий, солоний і гострий. Діти часто починають сильно обмежувати себе в харчуванні, якщо їх смакові сосочки занадто чутливі. У дитини аутичного спектру відмінності / проблеми цієї системи включають:

– **гіпо:** любить дуже гостру їжу; їсть буквально все: землю, траву, тканину;

– **гіпер:** деякі види смаку і продукти сприймаються як занадто інтенсивні і нестерпні; певна структура їжі викликає дискомфорт, деякі діти погоджуються їсти тільки зовсім м'яку їжу, наприклад, картопляне пюре або морозиво.

Сенсорно-інтеграційна терапія, розроблена у 1970 роках ерготерапевтом Е. Джін Айрес, призначена для допомоги дітям із проблемами обробки сенсорної інформації упоратися з труднощами, що виникають під час обробки сенсорного впливу.

Заняття в межах терапії орієнтовані на гру і можуть залучати спеціальне обладнання, наприклад, гойдалки, батуту, гірки, а також такі терапевтичні засоби, як обтяжений сенсорний жилет, розгойдування, ефект глибокого тиску. Подекуди ці прийоми можуть заспокоїти розтривожену дитину.

До того ж, вважають, що сенсорно-інтеграційна терапія допомагає дитині підвищити поріг чутливості до сенсорно перевантажених просторів, полегшити процеси переходу до іншої діяльності, а також підкріпити позитивну поведінку.

Поступово фахівець ускладнює справи. Суть у тому, щоб завдяки повторенню нервова система дитини реагує на відчуття та рух більш «організованим» чином.

Сенсорна інтеграційна терапія включає м'які контакти з різними сенсорними стимулами. Мета цієї терапії – посилити, збалансувати і розвинути обробку сенсорних стимулів центральною нервовою системою.

Перелік та порядок дій у межах сенсорної дієти має чітко відповідати потребам та розпорядку дитини. Ці дії мають бути придатні для виконання і в домашніх умовах, і на заняттях з фахівцем.

Краще розуміння сенсорного світу дитини аутичного спектру дозволяє допомогти їй у створенні більш комфортабельного навколишнього середовища, щоб уникнути сенсорних перевантажень.

Загальні пункти, про які необхідно пам'ятати:

- аналізуйте ситуацію;
- пам'ятайте, що причиною тієї чи іншої проблеми може бути сенсорна дисфункція, і завжди вивчайте навколишнє середовище;
- проявляйте творчий підхід;
- використовуйте свою уяву, щоб придумати позитивний сенсорний досвід і / або стратегії;
- готуйтеся заздалегідь;
- завжди попереджайте про можливі сенсорних стимулах, з якими діти можуть зіткнутися, наприклад, про гучних людних місцях.

Порушення мовлення дітей з аутизмом:

- порушення саме прагматичного боку мовлення;
- труднощі в розумінні мовлення, особливо це стосується складної побудови питань;
- не користуються промовою, не намагаються компенсувати цей недолік використанням жестів або міміки;
- неможливість починати і підтримувати діалог, підтримувати цікаву для обох сторін тему розмови, враховувати зворотну реакцію співрозмовника;
- відмінною рисою мовлення при аутизмі є ехолалії;
- переважна більшість дітей з аутизмом відчувають труднощі використання займенників і мовних конструкцій.

Форми комунікаційного впливу:

- наслідування – одна з форм передачі смислів, відтворення реципієнтом рухів, дій, звичок;
- діалог – це форма комунікаційної взаємодії;
- управління – така комунікаційна дія, коли встановлюються суб'єкт-об'єктні відносини. Управління відрізняється від діалогу тим, що суб'єкт має право монологу.

АВА – прикладний аналіз поведінки.

АВА – це застосування науково-обґрунтованих принципів зміни поведінки з метою поліпшення якості життя. Це наука про поведінку людини. Прикладний – значить, що поведінка повинна мати безпосереднє значення для дитини. Це будь-яка соціально значуща поведінка. Поведінка – значить, що цільова поведінка повинна бути спостережуваною і вимірюваною. Аналіз - фахівець повинен бути здатний вплинути на прояв поведінки (пряме спостереження і об'єктивне вимір, облік результатів). Метод ефективний для всіх, при індивідуальній та груповій роботі.

Мета:

– формувати навички бажаної, адекватної поведінки: навчання нової поведінки і навичкам; адекватна поведінка замість проблемної поведінки; самостійне виконання повсякденних дій і справ, повсякденні навички життєдіяльності і самообслуговування; комунікація; соціальні навички;

– закріпити вже сформовані навички поведінки в різноманітних обставинах, з новими людьми, в присутності нових стимулів;

– знизити прояв небажаного і проблемної поведінки.

За даними дослідження 6 з 21 дитини, з якими працювали в плані корекції поведінки, на 3-й рік змогли включитися в загальну систему освіти без супроводу, а 11 – з супроводом.

Одна з найперших цілей у роботі з аутистами – навчити сидіти і привертати увагу.

Сутність АВА: навчання окремими блоками; навчання у природних умовах; безпомилкове навчання; раннє та інтенсивне втручання в поведінку; навчання нових навичок шляхом їх поділу на складники та надання заохочення; диференційне підкріплення іншої поведінки; диференційне підкріплення комунікації; жетони і системи жетонів; таймер.

Флортайм

Флортайм — це терапія для дітей з аутизмом, в основі якої лежать взаємини. У назві моделі (Модифікований скринінговий *Floortime* — дослівно «час на підлозі») відображено суть, коли дорослий сідає на підлогу до дитини, щоб погратися та взаємодіяти з нею на її рівні.

Флортайм — це альтернатива АВА, подекуди їх комбінують.

Суть у тому, щоб дорослі допомогли дітям «розширити їхні кола спілкування».

Вони переносяться до рівня розвитку дитини і відштовхуються від її сильних сторін. Фахівці та батьки залучають та зацікавлюють дітей через заняття, які подобаються кожній дитині. Дорослі грають із дітьми в їхні ігри. Ідуть за дитиною.

Флортайм має на меті допомогти дитині в досягненні 6 ключових аспектів, відповідальних за емоційний та інтелектуальний розвиток:

– саморегуляція та зацікавленість світом;

– тісний зв'язок / залученість до взаємин;

- двостороння комунікація;
- комплексна комунікація;
- емоційні ідеї, поняття;
- емоційне мислення.

Фахівці навчають батьків, яким чином поступово направляти дитину до все більш складних взаємодій. Цей процес «відкривання та закривання кіл комунікації» — центральний у підході Флортайм.

У Флортайм не працюють окремо над мовленням, моторикою або когнітивними навичками, натомість активують, акцентуючи увагу на емоційному розвитку. Загалом, метод спонукає та підштовхує дітей з аутизмом розкривати свій потенціал. Фокус на «хто я», а не на «який в мене діагноз». Робота за моделлю Флортайм має відбуватися у спокійних умовах, вдома чи в спеціальному приміщенні. Заняття триває від 2 до 5 годин на день і передбачає не лише взаємодію з дитиною, а й підготовку та навчання батьків. У ході заняття дорослий долучається до діяльності дитини, віддаючи їй ініціативу. Згодом дорослий залучає дитину до все складніших взаємодій. В умовах дитячого дошкільного закладу Флортайм спонукає до інклюзивності завдяки взаємодії з нормотиповими однолітками. Взаємодія лягає також в основу розвитку навичок спільної уваги, залученості до діяльності та прийняття рішень. Батьки та фахівці, що працюють з дитиною, допомагають їй утримувати фокус, а це сприятиме вдосконаленню навичок взаємодії, а також абстрактного та логічного мислення.

ТЕАССН

В основі ТЕАССН лежить метод «структурованого навчання». Підхід структурованого навчання ТЕАССН залучає:

- зовнішні організаційні опори для роботи з проблемами уваги та виконавчої функції;
- візуальну та/або письмову інформацію для супроводу вербальної комунікації (зорові опори у ролі підказок та інструкцій, фото, малюнки);
- структурований супровід для роботи з соціальною комунікацією;
- метод підтримує змістовне та осмислене залучення до діяльності, спрямований на підвищення гнучкості, самостійності та впевненості у власних силах.

Система PECS

Багато дітей з аутизмом практично не вміють спілкуватися і звертатися до оточуючих з проханнями, зі скаргами, з бажаннями поділитися враженнями, і так далі. Процес комунікації та спілкування є досить складним і абстрактним, і тому багато аутят не можуть придбати і зрозуміти дані навички, так само, як і інші абстрактні поняття.

Комунікація і мова різні речі. Мова є, а комунікація відсутня. PECS початок комунікації. Система PECS дозволяє визначити поняття «комунікація» або «спілкування» у спосіб, доступний дитині з аутизмом. «Комунікація» - це

обмін, для створення якого потрібен комунікативний партнер. Тобто дитина, не може щось сказати в повітря, і з повітря з'явиться те, що вона хоче отримати. Дитина повинна «звернутися» - підійти до партнера, привернути увагу партнера, і викласти своє прохання доступним (для дитини) і зрозумілим (для партнера) засобом. І після цього партнер надасть дитині те, що вона просить.

Аутичні діти далеко не завжди вміють це робити. Іноді дитина може кружляти по кімнаті і викрикувати слова, замість того, що б підійти і попросити. Іноді дитина самостійно буде намагатися дістатися до бажаного предмета, але не стане підходити і просити. Іноді дитина просто влаштує істеричку, замість того, що б попросити. Іноді дитина попросить, але дорослий її не розуміє, тому що у дитини погана артикуляція. Іноді дитина просить, стоячи поряд з дорослим, який зайнятий іншою справою, і дорослий не чує її прохання.

Можна навести ще багато різних прикладів, але суть одна – діти, що зовсім не говорять, або діти які недостатньо розмовляють повинні спочатку придбати базові навички комунікації для того, щоб спілкуватися. І дані навички можна сформулювати за допомогою карток PECS.

Основні переваги використання системи PECS:

1. PECS – це програма, яка дозволяє швидко придбати базові функціональні навички комунікації.

2. PECS найшвидше допомагає навчити дитину проявляти ініціативу і спонтанно вимовляти слова, ніж навчання найменувань предметів, вокальна імітація, або посилення погляду.

3. За допомогою PECS спілкування для дитини з оточуючими людьми стає більш доступним і, таким чином, стає можливим узагальнення набутих вербальних навичок.

Діти з аутизмом не «лінуються», коли не вимовляють слова і не спілкуються, вони просто не вміють цього робити, і альтернативні методи спілкування, як PECS їх цьому навчають.

Використання PECS не гальмує мовленнєвий розвиток, а навпаки, прискорює його – завдяки об'єднанню словесного і візуального стимулу в процесі обміну. Так, дитина з картками виглядає незвично, але краще нехай дитина спілкується за допомогою карток з однолітками, і набуває соціальні навички, чим не спілкується взагалі. І останнє, ми не знаємо, на якому етапі у дитини, яка не говорить розвинеться розмовна мова – може через рік, а може через два вона навчиться вимовляти 2-3 слова, а може цього не станеться ніколи. І ми не маємо ніякого етичного права залишити дитину без можливості пояснити оточуючим, чого вона хоче, чого вона не хоче, що вона відчуває, і так далі.

Тому, ніякого «проти» тут бути не може... Введення даної системи спілкування виробляється суто на індивідуальній основі.

На першому і другому етапі дитину вчать користуватися тільки однією картинкою, розрізняти різні картки вона навчиться пізніше. В даному випадку

основна мета – дати зрозуміти, що конкретно потрібно робити з карткою (тобто дати її комусь).

На другому етапі процес навчання ускладнюється, тому що відбувається узагальнення отриманих навичок. Збільшується відстань між користувачем і комунікативним партнером, а також між користувачем і папкою з картинками.

Так само як дитина, яка говорить, має постійний доступ до свого голосового апарату, а глухий не може обійтися без пальців, користувачі альтернативних систем комунікації (будь то PECS або щось інше) повинні мати постійний і необмежений доступ до своїх комунікативних пристроїв. Крім усього іншого, на даному етапі користувач тренується проявляти наполегливість та ініціативу в процесі комунікації.

На третьому етапі PECS вчать розрізняти стимули. Зазвичай на початковому етапі навчання використовують картку із зображенням найбільш значимого стимулу і зображення стимулу, який для дитини не є привабливим (або не викликає у неї ніякої однозначної реакції). Для досягнення високої точності в процесі навчання рекомендується використання специфічної процедури корекції помилок.

На четвертому етапі PECS вчать складати прості речення, наприклад «я хочу ... печиво». Потрібно зауважити що «я хочу» являє собою один символ, тому що чи дитина може представляти чиїсь ще бажання на даному етапі, крім того саме по собі займенник «я» навряд чи може використовуватися в будь-якому ще контексті. Коли ця проста структура остаточно сформована, стає простіше навчати дитину різним властивостям, пов'язаним з конкретним підкріпленням. «Я хочу ВЕЛИКЕ печиво», перш ніж вчити її демонструвати поведінку слухача і реагувати на інструкцію «покажи де ВЕЛИКЕ».

На п'ятому етапі PECS ми повинні упевнитися, що дитина не тільки навчилася спонтанно просити, але також може відповідати на прості запитання «Що ти хочеш?» На цьому етапі ми починаємо використовувати ті ж техніки, що і в фіналі навчання PECS.

І нарешті на шостому етапі, формально – завершальному етапі навчання PECS, ми вчимо дитину коментувати. Спочатку вона вчиться відповідати на прості питання (наприклад «Що ти бачиш?» або «Що ти чуєш?»)

Коли слід вводити PECS. Якщо ви починаєте займатися з дитиною, яка не володіє вербальними навичками, негайно потрібно вводити PECS. Природно, введення PECS не виключає і не замінює собою роботу над викликом мови, вокальної імітацією та іншими навичками, необхідними для розвитку функціональної мови і вербальної поведінки, і зрозуміло при роботі з дітьми цього буде приділятися належна увага. Але немає необхідності чекати, поки проваляться всі спроби викликати мову, для того, щоб почати працювати над вербальним поведінкою. PECS, не перешкоджає розвитку вокальної мови. Для введення PECS не потрібно ніяких попередніх навичок.

PECS дає дітям із дуже обмеженими або відсутніми навичками функціональної комунікації спосіб виразити себе. Діти освоюють PECS швидше ніж мову жестів. При використанні PECS мова швидше і краще розвивається у дітей, у яких є ехолалія.

PECS добре збирає увагу, допомагає розширити пасивний словник. Коли дитина вже опанувала картками пора підключати звуки за допомогою жестів. Жести це підказки, дитина потім сама відмовиться і від підказок і від карток.

Ні в якому разі не ігноруйте можливість використовувати навички читання для розвитку усного мовлення.

Дітям важко розуміти складні інструкції. Тому на початковому етапі корекції, спілкуючись з дітьми, потрібно вживати максимально прості фрази, чіткі інструкції.

Однак поява ехолалії – це хороший знак, тому що у випадку з аутизмом воа свідчить про те, що дитина хоче спілкуватися, хоч і не дуже розуміє, як це потрібно робити.

Ігрова логопедія (Авторська методика Т. Грузінової, Е. Гуріної)

Методика розрахована на роботу з дітьми з важкими порушеннями мови, а саме: ОНР І рівня, моторна і сенсорна алалія, специфічні порушення мови (розлад аутистичного спектру).

Методика складається з певних етапів.

Перший етап діагностичний. На даному етапі спостерігаємо за поведінкою дитини, що для неї є мотиваційним, які звуки вона вимовляє мимоволі, а також налагоджуємо емоційний і тілесний контакт.

Наступний етап – викликання перших звуків і слів. На цьому етапі дитина вже може довільно вимовляти основні звуки, які вже посаджені на жести, предмети і букви. Наприклад: звук [к] – жест (кулаком б'ємо вперед) – предмет (кубики). ТА ТА ТА пробка П П П

Основні принципи:

- системність;
- поетапність (наслідування, символізація жестова, звукова, комунікація);
- ігрові методи, гра в просторі, на підлозі;
- комунікативний підхід;
- використання опор.

Методика Тамари Нікіфорівни Новикової-Іванцової

Спів голосних, складів, слів, пісень, велика кількість наочних елементів, таких як символи, картинки. Спів під музику з відбиванням ритму. Методика не просто дозволяє включити мовний апарат дітей, які не говорять, а й допомагає логопедам в роботі з дітьми, які володіють мовними навичками, але відчувають труднощі в оволодінні складової структури слів, темпом, ритмом, голосом, а також вимовою.

Дуже важливо відновити всі етапи мовленнєвого розвитку. В цьому напрямку працює методика Новикової-Іванцової.

Діти проспівують приголосні і голосні, що становить етапи гуління, а потім вимовляють склади – це етап лепету, а потім результат закріплюють словами, фразами.

Якщо не говорить дитина, дивимося, що у неї є, від чого можна відштовхуватися.

Йдемо двома шляхами:

– інтелектуальний розвиток (робота вчителя-дефектолога – розвиток всіх видів сприйняття – слухового, зорового, тактильного, пам'яті, в процесі роботи над мисленням – класифікуємо, виключаємо, порівнюємо, узагальнюємо тощо). У процесі всієї цієї роботи йде накопичення пасивного словника;

– оволодіння лексичним кодом через саму мову, робота над складовою структурою, словотворенням, звуковимовою.

Треба йти двома шляхами через формування всіх базових психічних процесів, на всіх заняттях. Проводиться лексична тема на всіх заняттях і на заняттях з фізичної культури і на математиці. Всю лексику треба формувати асоціативно не по лексичним темам. (Наприклад малюємо гілочку бузку, це не означає що ми повинні говорити тільки про рослини, тут і кисть і фарби, просторова орієнтація і т.д.).

Використання музики, ритму

Неврологія музики:

– музика активізує ділянки головного мозку;

– обробка музики мозком активізує загальні нейронні мережі з не музичними функціями, такими як сенсорно-рухові, пізнання, мова і мовлення;

– музика оптимізує або покращує роботу систем, незважаючи на пошкодження кори головного мозку;

– музика організовує: через ритм відбувається ритмічна синхронізація мозку, нейрони збуджуються одночасно і ефективно (організовує рух, сприяє відновленню мови і вербальних відповідей, полегшує планування рухів у дітей).

Чому музика?

– музика мультисенсорна (слуховий, зоровий, сенсорний, руховий, емоційний досвід);

– музика мотивує, привертає і приносить радість;

– музична терапія привертає весь організм дитини і полегшує реабілітацію;

– музика може бути використана для відображення інформації рухів (просторової, сили рухів), краще організовує рух;

– ритм сприяє мові, словотвору і допомагає швидше сформулювати відповідь;

– музичну терапію використовують для роботи з голосом, дихальними проблемами, тренування сприйняття на слух, артикуляції мови, ініціювання відповідей, вивчення і запам'ятовування нових слів / фраз.

Гра «Кролик БУ»

Закон Паретто говорить, що 80% зусиль приносить 20% результату. Це співвідношення спостерігається скрізь: в іграшках, посібниках, одязі, в бізнесі, книги в бібліотеці. Але є іграшки, посібники, які ми використовуємо не один рік, придумуючи різні варіанти гри, завдань.

До таких ігор належить гра Кролик Бу, розроблена бельгійською фірмою. Гра відноситься до розряду недешевих, але вплив її на розвиток дитини, корекцію дуже великий. Гра складається з 4-х дерев'яних елементів, самого кролика і 30 карток з 60 завданнями. Якщо не розуміти для чого потрібна гра, які функції вона може виконувати, то навряд чи з'явитися бажання її придбати. Начебто нічого особливого в ній немає. Але це не так. Виробники подумали про розробку завдань: 60 завдань різного рівня складності, їх можна розрізнити за кольором: зелений, жовтий, червоний, синій.

Починати можна гру з поділу карток за кольором, вибрати спочатку зелені, інші можна прибрати.

Гра розвиває просторове мислення. Ігор на розвиток просторового мислення не так вже й багато. Досить складно формувати такі поняття як: на, під, в, всередині, позаду, праворуч, ліворуч. У цій грі є можливість сформувати ці поняття.

Гра достатньо візуалізована. Ми знаємо, що одна з проблем аутичних дітей те, що їх рівень розуміння будь-якої ситуації випереджає їх мовні можливості. Тобто мовну функцію дитина може і не зрозуміти, а інструкцію дану у візуальній формі їй простіше зрозуміти. І вже на цю візуальну форму ми накладаємо мовне оформлення. Наприклад демонструючи картинку ми говоримо: постав кролика на червону фігурку, дитина знаходить фігуру, ставить, а потім озвучуємо – кролик стоїть на червоній фігурі. Перевертаємо картинку і дитина повинна вловити, що змінилося на зображенні і внести відповідні зміни. Наприклад, кролик всередині «пісочниці». Або наступна картинка кролик втомився, кролик ліг спати. Вліво вушка, вправо вушка, очі вгору, або кролик перекинувся на бік. Озвучка дається або до, або після, або в процесі, в залежності від рівня розуміння мови дитиною. В будь-якому випадку розвиток просторових відносин.

Є об'ємна фігура синя, вона складніше, Кролик в будиночку дивиться в кругле віконце, в віконце у формі зірочки, треба ось так перевернути. Тут треба приймати усвідомлені рішення. Треба шукати варіанти. Кролик балується всередині, стриб на гору, треба зробити дві дії і так кілька разів – балується.

Це перший рівень складності, з трьох фігур можна будувати більш складні конфігурації. Багато завдань брати не треба. Два завдання, на наступному занятті ще два. Кролик може переходити з заняття в заняття, його можна обігравати, включати в елементи сюжетної гри.

Ми розвиваємо візуальне сприйняття дитини, відштовхуючись від зразка, фігура червона всередині, треба подумати як це зробити. Дитина вчиться і візуальний зразок сприймати, і накладати на цей зразок мовне оформлення, і

моторика тут задіяна, і дитина вчиться співвідносити зроблену роботу зі зразком – розвивається критичність мислення.

Виходячи з можливостей дитини завдань можна придумувати багато. Сюди можна включати і емоції (як допомогли зайчику, вигуки радості і т.д.) Можна самому придумувати завдання: червону фігурку постав на синю і т.д.

Кубики з картинками працюють дві руки – активізуються дві півкулі головного мозку, зорово-моторна координація.

«Тим, хто хоче допомогти аутичним дітям, хочеться побажати терпіння в розумінні тих, хто так не схожий на нас. Адже в наше з вами життя ці діти приходять перевірити нас з вами на людяність» (Р.Шнайдер – педагог і філософ).

Список використаних джерел

1. Богущ А., Луцан Н. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників: мовленнєві ігри, ситуації, вправи. Київ: «Слово», 2008. 187 с.

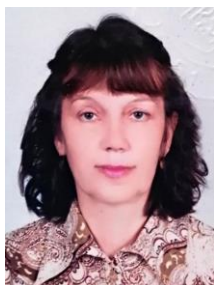
2. Волошин О. Психолого-педагогічний супровід дітей з розладами спектра аутизму в умовах інклюзії. URL: http://osvita-mvk.if.ua/content&content_id=1751 (дата звернення: 14.05.2020).

3. Гаяш О. Ігротерапія і корекційна робота з дітьми-аутистами. URL: <http://dyvokray.org.ua/diti-z-osoblivimi-potrebami/247-igroterapija-i-korekcijna-robot-a-z-ditmi-autistami> (дата звернення: 11.05.2020).

4. Матеріали корекційно-розвиткової роботи для дітей з розладами аутичного спектру. URL: <http://krasnokutsk.irc.org.ua/materiali-korekcijnoro-zvitkovo-i-robot-i-dlya-ditej-z-rozladami-autichnogo-spektru-10-41-28-06-04-2020/> (дата звернення: 11.05.2020).

5. Ткач О.М. Формування номінативного словника у дітей з розладами спектру аутизму. *Сучасні проблеми логопедії та реабілітації: матеріали VI Всеукр. заочної наук.-практ. конф.* Суми: Сум ДПУ ім. А.С. Макаренка, 2007. С. 57–64.

6. Шульженко Д.І. Основи психологічної корекції аутистичних порушень у дітей. Київ: Слово, 2009. 381 с.

Гріненко Ірина Володимирівна,
вчитель-дефектолог закладу дошкільної освіти
№16 «Рушничок» м. Слов'янськ Донецької області

Камінці марблс як одна із нетрадиційних форм роботи з дошкільниками з особливими освітніми потребами

Консультант:

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри
спеціальної педагогіки та інклюзії
ДВНЗ «Донбаський державний
педагогічний університет»

Кузнецова Тетяна Григорівна

Одним із основних завдань дошкільного віку є підготовка дитини до школи, яка полягає не лише у формуванні позитивного ставлення до навчання, а розвитку таких складових психіки, які необхідні для пристосування до шкільного середовища та навчального процесу. Це в першу чергу стосується пізнавальної сфери дитини. Розвиток пізнавальної діяльності виявляється не тільки в тому, що в дитини збільшується обсяг знань про предмети довкілля, а й у змісті глибини пізнання. Ефективне виконання завдань у процесі навчання, накопичення знань про навколишнє середовище досягається на основі відчуття та сприймання дитиною довкілля. Несформованість вище вказаних процесів у дошкільників впливає на виникнення труднощів у навчанні та вихованні, накопичені певних знань та вмінь, основою яких є сенсорний розвиток. Проблемою сенсорного розвитку дошкільників займалися, як вітчизняні психологи (Л. Венгер, О. Запорожець, В. Зінченко, Є. Ігнат'єв, В. Мухіна), так і педагоги (В. Аванесова, М. Поддяков, Н. Сакуліна, Є. Тихєєва, О. Усова, Є. Фльоріна та ін.).

Дошкільне дитинство – це період, коли у дітей закладається фундамент пізнавальної та особистісної сфер, коли кожна дитина, немов маленький дослідник, з радістю і здивуванням відкриває для себе незнайомий навколишній світ. Для дитини дошкільного віку гра – провідна діяльність. Тому процес навчання дитини не може проходити без неї. Тактильні відчуття, дрібна моторика, розумові операції розвиваються в процесі дитячої гри. Чим

різноманітніше дитяча діяльність, тим успішніше йде розвиток, реалізуються потенційні можливості.

У дітей з порушеннями розумового розвитку відчуття і сприймання формуються дуже повільно і характеризуються недостатністю. Повноцінність відчуттів та сприймання залежить від діяльності всіх ланок аналізатора – рецепторної, що переводить фізичну енергію нервових імпульсів, провідної та центральної, яка здійснює опрацювання інформації. Рецептори у дітей з порушеннями інтелектуального розвитку можуть бути неушкодженими, проте через дифузне пошкодження кори головного мозку порушується центральна частина усіх аналізаторів, тому і всі види відчуттів при порушеннях розумового розвитку характеризуються сповільненістю, недеференційованістю. Сприймання, як і відчуття, поєднуються насамперед з тими аналізаторними системами, через які світ впливає на нервову систему дитини.

За дослідженнями М. Кольцової було з'ясовано, що «морфологічне і функціональне формування мовленнєвих зон відбувається під впливом кінестетичних імпульсів від рук». Особлива увага приділяється впливу імпульсів з м'язів руки в дитячому віці, до того моменту, поки йде формування мовленнєвої моторної зони. Систематичні вправи для пальців не тільки стимулюють розвиток мови, а й є, на думку М. Кольцової, «потужним засобом підвищення працездатності головного мозку».

Один з варіантів, що дозволяють зробити життя дитини різноманітним, активізувати її інтерес, мотивувати до пізнання, – використання у взаємодії з нею нетрадиційних матеріалів, наприклад, таких, як камінці Марблс. Застосування камінчиків «Марблс» – це один з нетрадиційних прийомів навчання, цікавий для дітей. Цей універсальний посібник представляє собою готові набори скляних камінчиків різного кольору та форм.

Марбл (англ. marble, також означає «мармур») – невелика сферична іграшка, зазвичай, різнокольорові кульки, виготовлені зі скла, глини або агату. Ці кулі розрізняються за розміром. Найчастіше вони близько 1,25-2,5 см в діаметрі, але розмір може варіюватися від менш ніж 0,111 см до більше ніж 7,75 см, а деякі «марблс» – з художнього скла і більше 30 см в діаметрі. Марблс використовуються в різних іграх, що носять загальну назву «марблс» (marbles). Вони часто колекціонуються – як з ностальгії, так і за їх цікаві кольори.

Застосування камінчиків «Марблс» може бути самим різноманітним: розвиток тактильних відчуттів, розвиток дрібної моторики і координації рук, закріплення навичок звукового аналізу та ін. Діти із задоволенням грають з камінчиками: і вивчають їх на дотик, і пробують викладати малюнки. При використанні камінців «Марблс» у дітей збагачується мовлення, розвивається увага і мислення, творча уява. Діти стають більш впевненими в собі і збагачуються позитивними емоціями. Такі ігри сприяють підвищенню мовленнєвої активності дітей і можуть бути використані як на підгрупових, індивідуальних заняттях, так і у вільній діяльності дітей.

На нашу думку, найголовніша мета при використанні цих камінчиків – це розвиток загальної і дрібної моторики рук. В основному цілі ставляться корекційні:

- формування правильного захвату кульки кистю руки;
- розвиток складного координованого руху пальців і кистей рук;
- розвиток мислення;
- розвиток орієнтування на площині;
- робота над запам'ятовуванням кольору;
- збагачення словникового запасу;
- розвиток уваги і пам'яті;
- розвиток фантазії дитини.

Так само, різнокольорові кульки і камінчики успішно застосовуються для створення сюрпризного моменту, емоційно-позитивного настрою, для релаксації. Робота з камінчиками надає простір для творчості і дослідження, для зняття втоми, напруги, вирішення негативних емоційних переживань.

Вимоги до організації проведення вправ з камінчиками Марблс:

- для підвищення ефективності впливу при виконанні різних вправ необхідно задіяти пальці обох рук;
- підбір вправ здійснюється з урахуванням вікових та індивідуальних пізнавальних можливостей дітей;
- наявність корекційної та пізнавальної спрямованості вправ;
- безпека: виконання вправ з камінчиками не передбачає використання їх дітьми у самостійній діяльності, тільки під наглядом дорослого.

Таким чином, камінчики Марблс доцільно використовувати для організації ігор та вправ.

Гра «Прикрась предмет», гра «4-ий зайвий». Діти на картках, запропонованих педагогом, знаходять зайвий предмет і кладуть на нього камінь Марблс, пояснюючи свій вибір.

Вправа «Розфарбуй картинку». Дітям пропонується картинка, на якій зображено контур предмету чи об'єкту, їм необхідно за допомогою камінців викласти картинку.

Вправа «Збери за зразком». Дітям пропонують картинку-зразок, як в мозаїці, за яким і необхідно зібрати свою картинку.

Вправа «Орієнтація на аркуші паперу». Перед дитиною лежить білий аркуш паперу, пропонується виконати наступне завдання: покласти в центрі листа зелений камінь; покласти в лівий верхній кут жовтий камінь; покласти синій камінь в правий верхній кут, в лівий нижній кут покласти червоний камінь. Потім можна попросити проговорити, де лежить червоний камінь, зелений камінь тощо.

Гра «Сухий басейн» або «Знайди і визнач що це». Вправа на розвиток уваги. Педагог називає дітям різні слова. Діти уважно слухають і за домовленістю піднімають або червоний камінь (чують назву тварини, або

зелений (чують назву рослини). Список можливих варіантів: тигр, береза, лев, літак, заєць, вовк, дерево, квітка, змія, будинок, машина, тополя, кінь.

Вправа «Змійка» або «По дорозі в гості до гнома». Дітям по черзі пропонується прокласти шлях від одного гномика до іншого. Завдання ускладнюється тим, що дорога може бути як по прямій лінії, так і за хвилястою.

Отже, враховуючи все вище сказане, можна зробити висновок, що вправ та ігор із використанням камінців Марблс може бути безліч, надзвичайно важливими є те, що нетрадиційні форми роботи викликають у дітей з особливими освітніми потребами великий пізнавальний інтерес. У зв'язку з цим, результати, які ми отримуємо наприкінці навчального року, використовуючи нові форми роботи, значно вищі за звичайні показники. Діти стають більш успішні у спілкуванні з однолітками і дорослими, отримують достатній запас знань і умінь, майже у всіх дітей наприкінці року спостерігалась позитивна динаміка розвитку психічних процесів, у значної кількості дітей підвищився загальний рівень мовленнєвого розвитку та спостерігалось зростання пізнавального інтересу, що дуже важливо для дітей з порушеннями розумового розвитку.

Таким чином, використання нетрадиційних форм роботи стає необхідною умовою для всебічного та гармонійного розвитку дітей з особливими освітніми потребами.

Список використаних джерел

1. Дудьев В.П. Средства развития тонкой моторики у детей с нарушениями речи. Дефектология. 1999. №4. 85 с.
2. Пилипчук С.Д. Використання нетрадиційних здоров'язбережувальних технологій у роботі з дітьми раннього віку в умовах будинку дитини. *Таврійський вісник освіти*. 2016. №4(56). 145 с.
3. Поніманська Т. Дошкільна педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Академвидав, 2004. 456 с.
4. Синьов В. М. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: підручник. Частина 2. Навчання і виховання дітей. Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. 224 с.
5. Синьов В. М., Матвеева М.П., Хохліна О.П. Психологія розумово відсталої дитини: підручник. Київ: Знання, 2008. 359 с.

Гурова Ольга Миколаївна,
вчитель-дефектолог закладу дошкільної освіти
№16 «Рушничок» м. Слов'янськ Донецької області

Використання мультфільмів у роботі вчителя-дефектолога

Консультант:

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри
спеціальної педагогіки та інклюзії
ДВНЗ «Донбаський державний
педагогічний університет»

Кузнецова Тетяна Григорівна

Демократичні перетворення, що відбуваються в Україні, процес входження у світове економічне співтовариство зумовили зміну ставлення суспільства до проблем людей з обмеженими можливостями здоров'я, привели до усвідомлення необхідності їх ширшої інтеграції в соціум.

Конституція України, Закон України «Про освіту» гарантують усім дітям право на освіту, отже є можливість реалізувати це право в усіх навчальних закладах. Найактуальнішим завданням освітньо-виховного сьогодення є виявлення дітей з особливими освітніми потребами, допомога їм у розкритті власного потенціалу. Оскільки дитина з особливими освітніми потребами потребує не тільки своєчасного виявлення, але й індивідуально-диференційованого підходу в процесі виховання. Саме тому в сучасній соціально-педагогічній теорії та практиці особливої значущості набуває проблема соціальної підтримки особливої дитини.

Мульттерапія сприяє соціалізації особливої дитини у суспільстві та корекції когнітивного розвитку.

Мульттерапія – це співпраця педагога і дитини через перегляд мультиплікаційних картин і в подальшому їх аналізі з метою досягнення високих позитивних результатів у ментальному розвитку.

Через мультфільм дитина з особливими освітніми потребами починає свій шлях пізнання світу, вона отримує свою першу життєву інформацію, своє перше сприйняття навколишнього світу, формується оціночне ставлення до світу.

Мультиплікаційний фільм може виступати як ефективний педагог, оскільки володіє багатими можливостями. Мультфільм здатен викликати

зацікавленість, бажання співпрацювати, комунікативно діяти, розвивати, заспокоювати дитину.

Вплив мультиплікаційних фільмів на розвиток дитини

У дітей з ментальними та фізичними порушеннями засобами мультиплікації формується соціальна компетентність, збагачуються знання щодо культури людських взаємин.

Мультфільм – модель навколишнього світу, це моральні та культурні орієнтири. Діти схильні наслідувати те, що вони бачать на екрані, вони створюють для себе модель навколишнього світу, приміряють на себе різні ролі і формують образи для наслідування. Копіювати поведінку оточуючих більш властиво дітям з особливими освітніми потребами, ніж їхнім одноліткам зі збереженим розвитком, тому використання моделей поведінки героїв мультфільмів дозволить виробити у дитини стереотипи зразків поведінки в суспільстві; завдяки перегляду мультфільмів діти отримують свою першу життєву інформацію, своє перше сприйняття навколишнього світу, формують оціночне ставлення до світу.

Розвиваються мовленнєві та комунікативні здібності. Слухаючи грамотну і красиву мову героїв мультфільмів, у дітей з мовленнєвими порушеннями поповнюється активний, пасивний словник, надаються зразки висловлювань у різних життєвих ситуаціях, стимулюється бажання спілкуватися звуками, словами, простими фразами, мімікою, жестами, коригується фонематичний слух, звуковимова.

Формується система знань дитини про природу, культуру, людей, власне Я.

Розвиваються інтелектуальні та практичні вміння і навички, як основа предметно-практичної, пізнавальної та комунікативної діяльності.

Корегується когнітивний розвиток (мислення, увага, пам'ять, уява). У особливої дитини формуються вміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки. Діти працюючи з мультфільмом стають більш уважними. Ми використовуємо мультфільм, як засіб концентрації уваги, особливо для дітей із синдромом дефіциту уваги та гіперактивними. Пропонуємо для перегляду улюблений мультфільм. Якщо дитина відволікається, ми зупиняємо показ, це засмучує її і в подальшому вона починає розуміти як себе поводити. Розвиваємо пам'ять, використовуючи емоційний вплив мультфільму на дитину. Яскраві емоції, зацікавлюють дитину надають можливість закріпити знання. Діти, виконуючи завдання після перегляду фантазують, міркують, уявляють.

Виховуються морально-етична, національно-патріотична поведінка. Формуються знання про родину, Батьківщину, людство, уміння дотримуватися простих норм співжиття, керуватися соціально значущими цінностями. Багато є таких мультфільмів, які допоможуть вирішити ці завдання (Чарівне слово, Козаки).

Розвивається емоційно-вольова сфера. Прищеплюються навички взаємної поваги в спілкуванні та діяльності. Персонажі мультфільмів показують дітям різні можливості взаємодії і здатність до емпатії (співпереживання), уявлення про добро і зло.

Рекомендації до змісту мультфільмів:

- враховуємо вік дитини та її індивідуальні особливості розвитку;
- добираємо «правильні» безпечні мультфільми, головні герої не агресивні, не демонструються небезпечні для життя дитини форми поведінки, негативні висловлювання, пропонуємо мультики з добрими персонажами і загальнолюдськими цінностями та мораллю;

- ставимо ясну і точну мету перегляду;

- встановлюємо з дитиною правила перегляду;

- обов'язково слідкуємо за дотриманням дистанції «діти»-«комп'ютер», «діти»-«мультимедійна дошка»; для найкращого сприйняття зображення складає три діагоналі екрана – 1.5 - 3 м.;

- важливе освітлення, якість зображення. Обирайте мультфільми зі спокійною кольоровою гамою, без різкого миготіння і зміни кадрів, яке діє на дітей гіпноотично, з добрими персонажами і загальнолюдськими цінностями та мораллю. Для дітей з ментальними порушеннями корисними будуть навчальні мультфільми, не більше 2-3 персонажів. Фон повинен бути нейтральним, відволікаючі деталі відсутні;

- доступність, комфортність, слідкування за правильною поставою;

- дозування – час, проведений дитиною біля екрану має суворо дозуватися, по можливості без винятків. Лікарі-офтальмологи рекомендують для дітей до 4-х років – не більше 20 хвилин на день, для дітей 5-6 років – 30 хвилин, у 7-8 років – 40 хвилин;

- примушувати не треба, у дитини повинно бути бажання, інтерес;

- спостерігайте за емоціями дитини;

- обговорюйте мультфільм з дитиною.

Етапи роботи з використання мульттерапії:

- пропедевтичний;

- переглядовий;

- рефлексивний.

На кожному етапі пропонуються дітям спеціальні завдання, розв'язання яких потребує від них значної концентрації уваги.

Пропедевтичний (підготовчий етап) передбачає введення дітей у сюжетну лінію. Готуючи дітей до перегляду, варто провести коротку бесіду відповідного змісту, за картинкою, за серією сюжетних картин, продивитися епізод мультфільму, ознайомити дітей із новими словами.

Основний етап. Використовується той вид роботи з мультфільмом, який вирішує поставлені корекційні задачі вчителем-дефектологом (соціалізація, корекція поведінки, пам'яті, мислення).

Рефлексивний етап. Підсумок. Закріплення.

Види роботи з мультфільмами

«Стоп-кадр» – коли перегляд мультфільму зупиняється на кульмінаційному моменті і разом з дітьми обговорюється. Робота з ізольованою картинкою з мультфільму. Може проводитись: бесіда за змістом, розігрування діалогів, складання описових та творчих розповідей. В даному виді роботи застосовуються знайомі прийоми роботи з картиною за методиками Н.Гавриш, Н. Ткаченко та інших. Діти із порушенням зору справляються з таким видом роботи, мовлення, СДУГ – синдром дефіциту уваги з гіперактивністю.

«Суфлер» – озвучування мультфільму. Після попереднього перегляду діти отримують ролі, готуються та озвучують мультфільм з вимкненим звуком. Цей прийом допомагає дітям з мовленнєвими порушеннями.

«Закінчи мультфільм» Дитині пропонується придумати свою кінцівку, свій варіант закінчення сюжету.

«Назад в минуле» Після перегляду мультфільму або його фрагменту ставиться завдання згадати, що було спочатку, передувало даним подіям. Розвиваємо пам'ять у дітей з інтелектуальною недорозвиненістю.

«Казка на новий лад» переглянувши мультфільм діти створюють власну розповідь за стимулом: Що було б якби: «Колобок загубився у лісі», «Петрик П'яточкин не вмів рахувати».

«Вгадай мультфільм за піснею» потрібно прослухати пісню і вгадати назву мультфільму.

«Закінчи фразу» Є декілька варіантів, можна виконувати завдання по черзі. Для дитини з СДУГ (гіперактивної) дуже корисна така вправа, діти навчаються стримувати себе, працювати в парах, корегується їх поведінка.

«Увага на екран...» Дуже цікава форма роботи для розвитку уваги у дітей з ментальними порушеннями.

«Опис-загадка».

Настільно-дидактичні ігри:

– лото, кубики, пазли;

– робота з наочністю (дивись та запам'ятай деталі, виключи зайве, знайди відмінності, опис героя, вказуючи зовнішні ознаки, характер, поведінку, склади розповідь за серією сюжетних картинок);

Взаємозв'язок з іншими видами діяльності:

– зображувальна діяльність (діти малюють героїв мультфільмів, сюжети, ліплять, роблять аплікації, поробки, можна використовувати розмальовки);

– конструювання (можна підключити LEGO, конструктори, щоб згадати героїв мультфільмів, предмети з мультфільму);

– музична діяльність (співають пісні, танцюють);

– театралізація;

– рухливі ігри.

Пропонуємо використовувати мульттерапію у роботі. Мульттерапія надає можливість налагодити міст взаєморозуміння, взаємодії з дитиною, вирішення

проблеми соціалізації дитини і корекції когнітивного розвитку, як у складі групи, так і при індивідуальному підході до кожної дитини.

Список використаних джерел

1. Васильєва О. Використання мультиплікаційних картин і розвивальних фільмів у роботі з дітьми: взаємозв'язок інноваційних технологій. *Дитячий садок*. 2013. №6 (678). С. 1–15.

2. Використання масмедіа як засобу розвитку зв'язного мовлення у дітей дошкільного віку. URL: <http://solotvino.irc.org.ua/news/10-01-28-10-06-2020/> (дата звернення: 11.01.2020).

3. Виховуємо базові якості особистості старшого дошкільника в умовах ДНЗ: методичний посібник / Г. Беленька, Н. Гавриш, С. Васильєва, В. Маршицька, С. Нечай, Г. Орлова, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр; за заг. ред. Н. Гавриш. Харків: Мадрид, 2015. 220 с.

4. Дитина. Програма виховання і навчання дітей дошкільного віку / відпов. ред. О.В. Проскура. Київ: Освіта, 1993. 272 с.

5. Колпакчи О.С. Науково-теоретичне вивчення проблеми формування етичних цінностей професійної діяльності майбутніх практичних психологів. *Молодий вчений*. 2019. №7. С. 226–230.

6. Лохвицька Л.В. Програма з морального виховання дітей дошкільного віку «Скарбниця моралі». Тернопіль: Мандрівець, 2014. 128 с.

7. Програма розвитку дітей дошкільного віку з розумовою відсталістю. Київ, 2013. 261 с.

8. Сонник Ю.А. Педагогічний потенціал мультфільмів у формуванні комунікативно-мовленнєвої компетенції дошкільників. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/9674/1/25.pdf> (дата звернення: 11.01.2020).

9. Я у Світі. Програма розвитку дитини від народження до шести років / О.П. Аксьонова, А.М. Аніщук, Л.В. Артемова та ін.; наук. керівн. О.Л. Кононко. Київ: ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2019. 488 с.

Синельник Людмила Володимирівна,
вчитель-дефектолог закладу дошкільної освіти
№16 «Рушничок» м. Слов'янськ Донецької області

Гулак Лариса Михайлівна,
вихователь закладу дошкільної освіти
№16 «Рушничок» м. Слов'янськ Донецької області

**Розвиток образної пам'яті, уяви, уваги, мислення за допомогою
ейдетики у дошкільників з особливими освітніми потребами**

Консультант:

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри
спеціальної педагогіки та інклюзії
ДВНЗ «Донбаський державний
педагогічний університет»

Кузнецова Тетяна Григорівна

Дошкільна освіта – цілісний процес, спрямований на забезпечення різнобічного розвитку дитини дошкільного віку відповідно до її задатків, нахилів, здібностей, індивідуального психічного розвитку та особливостей культурних потреб. Це перша сходинка у системі освіти, завданням якої є формування гармонійно розвиненої особистості, її самореалізації в суспільстві.

Дошкільний період – важливий етап корекційно – розвивальної роботи з дитиною, від ефективності якої залежить подальші успіхи в навчанні та її всебічний розвиток. Цей період – вік пізнавальних емоцій, домінуючими з яких є здивування, допитливість, зацікавленість.

Оскільки дошкільна освіта – перша ланка у системі освіти, то вона має забезпечити вдосконалення образних форм пізнання світу через дитячі види діяльності і сформуванню у дітей життєві компетентності, вміння орієнтуватися у

змінному навколишньому світі, пристосовуватися до нових умов життя, продуктивно та гармонійно взаємодіяти з довкіллям.

Дітям з особливими освітніми потребами складно це зробити. І тому необхідно забезпечити вдосконалення образних форм пізнання світу (сприймання, уяви, наочно-образного мислення та запам'ятовування).

Пам'ять – один із основних процесів психіки людини, це та основа, на якій творить і працює наш мозок, це процес збереження, відтворення минулого досвіду для використання його в своїй діяльності. Дитяча пам'ять – дивовижний дар, який дається на початку життєвого шляху. Дуже важливо не прогавити його, використати в повній мірі. Адже в ранні роки закладаються основи мислення і свідомості.

Сприймання – відображення не окремих якостей, а предметів та явищ в цілому.

Уява – процес створення конкретних образів і предметів зовнішнього світу, котрі раніше діяли на органи чуття.

Увага – вибірковий напрямок свідомості на означений предмет, явище.

Особистість, яка розвиває свою здатність створювати образи, одночасно розвиває свою здатність до сприймання світу, пам'яті, творчого потенціалу, укріплює віру у власні сили.

Увага, сприймання, уява та пам'ять – це проблеми наших дітей, а вирішення у них одне – **ейдетика**, яка забезпечує гармонійний розвиток головного мозку та його півкуль.

Що ж таке ейдетика? Це цікава ігрова методика запам'ятовування інформації, в основі якої лежить вміння уявляти і фантазувати, створювати яскравий образ, який утримується в пам'яті і відтворюється через деякий час, після його дії на органи відчуття. Завдяки ейдетичі «мозок сприймає інформацію як віск, а утримує як мармур». Сутність ейдетики полягає в тому, що дитина здібна бачити на пустому екрані відсутню картинку або предмет, котрий знаходився перед його очима раніше. Ейдетика – це здоров'я, мислення, увага, уява, інтуїція, пам'ять, творчість. За допомогою ейдетики кількість інформації, яку треба запам'ятати, збільшується в 5 разів, а швидкість запам'ятовування в 10 разів.

Діти не думають, вони сприймають світ у повному об'ємі повно, яскраво. Вони стрибають від радощів, сміються, плещуть в долоні.

І на допомогу в розвитку пізнавальних процесів приходить ігрова система російського вченого Ігоря Матюгіна, яка покращує сприймання, увагу, запам'ятовування і відтворює інформацію, спираючись на, властиве кожній дитині, вміння уявляти та фантазувати. Адже пам'ять дитини тісно пов'язана з її уявою та уявленнями (з давньогрецької «ейдосами»- образами).

В Україні цю методику впроваджує Є. Антошук, засновник «Української школи ейдетики». Він зазначає, що бачити яскраво, дивуватися, фантазувати – це і є ейдетика. Ейдетика - не тільки розвиток уваги, уяви, пам'яті, різних видів мислення, а й засіб подачі навчального матеріалу, бо вона залучає усі

аналізатори дитини, дозволяє не тільки побачити, потрогати, почути, але й скуштувати, понюхати, подає нові, через добре відомі дітям образи. За допомогою ейдетики пізнання починається з подиву і тому її *принципами* є: незвичайність, яскравість, об'ємність, рух, веселість.

Усі методи ейдетики спираються на образне мислення і відповідають законам природи дитини, бо формується воно з 4 до 6 -7 років. Методи класифікують в залежності від органів відчуття, які допомагають виконувати вправи. Система ейдетики не зможе виконувати свої функції без асоціацій і тому пропонується будувати свою роботу з дітьми на основі різноманітних асоціацій:

1. Вільні асоціації, пов'язані з предметним образами (Кульбаба. Про що подумали? Про сонечко, бо жовте. Про вітер, бо розносить відцвілі кульбабки. Про метеликів, бо сідають на квітку).

2. Кольорові асоціації (Ось червоний колір. Про що подумали? Про машину, бо зупиняється на червоне світло; помідор...)

2. Геометричні асоціації.

3. Тактильні асоціації. (Про що подумали, доторкнувшись до хутра? Ось машина. Про яку картку подумали?)

4. Предметні асоціації (нитка – довга і гнучка. Про що подумали? Бісер – круглий, гладенький)

5. Звукові асоціації.

6. Смакові асоціації.

7. Нюхові асоціації.

Найбільш ефективні методи ейдетики

1. Метод зорового промальовування та асоціації – зорове поєднання символів з зображенням, яке є видимим на даний момент (1 – це спиця, Буратіно, 2 – лебідь, квадрат – вікно).

2. Метод мисленнєвого, уявного промальовування – символи і слова не просто асоціюються з предметом, а подумки промальовують їх контур, пишуть назву слова, занурюються в атмосферу, уявляючи запахи, звуки (Вивчаючи вірш про осінь треба задіяти різні сенсорні канали: згадати як іде дощ, падає і шурхотить під ногами жовте листя, кричать птахи, відлітаючи у вирій, завиває вітер).

3. Метод звукових асоціацій (пірат – пір, тренер – у тренера нерви).

4. Метод запам'ятовування точної інформації включає 3 важливі інструменти:

– мнемотехніку (зміна виду інформаційного потоку);

– ланцюжкову техніку (підбирати асоціації в певному порядку);

– акровербальну методику (перетворення інформації в захоплюючі тексти).

Завдяки ейдетиці, її методам краще засвоюється розвивально-корекційна програма розвитку дітей.

Вправи для дітей дошкільного віку

Оживлення – створення уявних картинок текстів казок, оповідань, що добре розвиває увагу, образне мислення.

Трансформація уявного образу, одномірного в об'ємний – О –яблуко, 1 – хвостик у яблука, 2 – черв'ячок вилазе з яблука, 3 – шматочок відкушеного яблука, 4 – хвостик з листиком ...).

Перевтілення одного образу в інший, в творчі, цікаві тексти – одиниця і тонка й пряма, як спиця: 1 – це спиця, олівець, палець, «двійка» шию вигинає, за собою хвіст тягає, «четвірка» – перевернутий стілець тощо).

Образні зачіпки, гачки – інформацію треба ніби «повісити» на об'єкти малюнка, а потім зняти. Назвати слово, показати картинку, за допомогою якої треба знайти зачіпку зі словом по формі, змісту, кольору. Малюнок – гачок на вішаку нашої пам'яті. (Кульбаба – сонце: колір, форма; ялинка – свято: зміст).

Синестезія, метод емпатії – вживання, входження в почуття іншої людини, об'єкту (співвідчуття дозволяє посилити наше уявлення).

На кого ви хотіли б перетворитися? Уявіть, що ви зошит, квітка. Коли вам добре, погано, приємно? Чому? Ким би ви хотіли бути?

Акровербальний метод («acro» – край, «вербо» – слово) – складання віршиків, жартівливих фраз, в яких зашифрована яка –небудь інформація, перетворення сухої інформації на живі тексти, звертаючи увагу на нове.

Метод Аткінсона – уявити щось смішне, цікаве, незвичне (Олівець – вправний молодець. Криниця – чиста водиця. Лелека літає далеко. Бабуся – до неї посміхнуся. Футбол – забив гол. Іноземні слова: батон (англ.) – гудзик. На батон начіплялись гудзики.

Метод регресії (з латини – зворотний рух) – нові, раніше не згадувані події. Наприклад, уявіть, що прийшли в ліс і побачили білку. Що ви відчули? Уявіть, що ви маленькі в колясці. Подивилися вгору і побачили хмарки. Що ви подумали?

Метод парадоксальних перетворень – вигадування якості, якої не може бути: кішка з рюкзаком, корова з хоботом...

Метод невербальних асоціацій – почутий звук пов'язують зі знайомим образом. Гра «Приєднай звук»: дзвінок годинника – Чіполліно (проковтнув годинник і він дзвонить в животі) гавкання собаки – пилосос (гавкає, коли робить пилосос, постріл – папуга (імітує постріл), шарудіння газети – піраміда (витирають піраміди газетою і вона шарудить).

Метод ланцюжковий, послідовних асоціацій – уміння створювати асоціації на кожному одиницю інформації та будувати з них серію зв'язаних між собою асоціацій коли 1 асоціація витікає з іншої і тим самим допомагає відтворити інформацію в правильній послідовності.

Слова в ланцюжок сплітаємо
І так їх швидше запам'ятаємо.
Діти образи уявляють
І в уяві вони оживають.

Метод фонетичних асоціацій – знаходження співзвучних асоціацій до слів для запам'ятовування (пірат – пір, картина – Тіна, командир – котить ком, кімната – Ната в кімнаті, тренер – у тренера кріпкі нерви).

Метод непрямих асоціацій – Що бачите? Ромашка – лебідь, хмарка. Білка – горіх, дерево.

Метод графічних імпровізацій, зорового промальовування – робиться з цифр, букв, значків, ліній, в яких можна побачити певний малюнок (1 – наче спиця, Буратіно, 2 – наче лебідь, 3 – два гачки).

Метод піктограм – це найперше письмо у світі: парасолька – дощ, якір – пароплав, човен.

На щастя, у дітей з особливими освітніми потребами є можливість розвивати пізнавальні процеси, розвиваючи в собі здатність створювати образи і здібність до сприймання світу, творчого потенціалу. І допомагає нам в цьому головний мозок. Він має ключове значення в організмі людини. Це саме загадкове і досконале творіння природи, яке має ключове значення в організмі дитини, бо керує усіма функціями організму та забезпечує виконання розумової діяльності.

Мозок складається з **2 півкуль**, функції між якими розподілені і які забезпечують повноцінне життя людини, доповнюючи одна одну. Дитина народжується з активною правою півкулею мозку, а після 3 років починає розвиватися ліва півкуля.

Права півкуля мозку розвивається і працює швидше, ефективніше лівої, інформацію утримує довго. Люди з провідною правою півкулею сприймають образи, мають образне мислення, фантазують, інтуїтивно обробляють інформацію, сприймають картину в цілому, бачать її зверху, не аналізують, творчо відображають предмети, явища, події і використовують їх в творчій уяві та пам'яті, керуючись емоціями.

Ліва півкуля працює повільно, потребує багаторазових повторень, інформація швидко стирається, бо немає яскравого образу. Люди з провідною лівою півкулею мають логічне мислення, раціональні, послідовно обробляють отриману інформацію, заглиблюються в деталі, бачать проблему зсередини, аналізують і тільки після цього роблять висновки, швидко метикують, добре говорять.

Для узгодженої, синхронізованої роботи обох півкуль мозку необхідна повна і точна їх координація, яка забезпечує успішність будь-якої складної діяльності. Це необхідно для того, щоб дитина сприйняла предмет або явище, уявила його та запам'ятала. Цю роботу забезпечують **нейрони та нейронні зв'язки**.

В розвитку нейронних зв'язків нам допомагає **нейробіка (нейропластика)** – аеробіка для нейронів – організація роботи усіх відчуттів людини незвичними засобами; задіювання в роботу різних видів уваги (звернути увагу на ті речі, котрі раніше робили на автоматі, не звертали уваги:

скільки дітей в червоному?), робити щось незвичне, що викликає нові емоції і заставляє звернути увагу на, здавалось би, звичні речі (чим пахне телефон, гаманець?); періодично, неочікуваним шляхом міняти звичний, набридливий плин життя і подій. Новизна допомагає мінятися самій дитині і змінювати навкруг себе багато чого, а мозкові розвиватися і не застоюватися (змінити маршрут пересування, магазин, тощо). Це дозволяє мозку створювати асоціативні зв'язки між видами отриманої інформації, що, в свою чергу, допомагає його розвитку. Головний принцип нейробіки – постійно змінювати шаблонні дії, давати різні завдання мозкові, розв'язувати завдання незвичним шляхом. Приємна особливість нейробіки – вправи для розвитку мозку самі по собі веселі та креативні. Дозволяють робити життя яскравішим.

Із задоволенням на заняттях діти виконують прості вправи нейробіки: «Кулачок, ребро, долонька», «Ріжки – ніжки», «Крабики», «Капітани», «Пробіжка», «Грибок – полянка» та інші.

Ще для синхронізації півкуль головного мозку з дітьми можна проводити ходьбу задом наперед, із закритими очима, по заданим орієнтирам, знаходити взаємозв'язок між предметами, двома руками штрихувати, одночасно збирати двома руками палички, мозаїку, крупу, тощо, неробочою рукою малювати, тримати ложку, зубну щітку, застібувати гудзики, блискавку, проводжувати дидактичні ігри «Послухай тишу», «Що звучить», «Звідки звук іде», «Тактильні дощечки», «Вгадай за смаком, запахом», «Відтвори за кольором», «Назви...», «Відтвори...», «Заповни табличку», «Що холодне, що гаряче» і багато інших.

Дуже любляють діти працювати з **табличкою «Шульте»**, яка збільшує швидкість сприйняття та обробки інформації, уважність, спостережливість, об'єм пам'яті, розвиває периферійний зір, стимулює прилив крові до лобних доль. В табличці цифри від 1 до 10 розташовані на площині по – різному, на білому і цвітному полі. Діти залюбки знаходять їх і називають по черзі, по завданню, в зворотньому порядку. При підборі завдань урахуються інтелектуальний розвиток дитини, рівень знань і можливостей. Цю табличку можна застосовувати не тільки на математиці з цифрами, а й з геометричними фігурами, кольорами, величиною, на заняттях із розвитку мовлення і ознайомленню з навколишнім світом за усіма лексичними темами.

Із дітьми-аутистами, яким характерна стереотипність у поведінці, нав'язливість дій, надчутливість одних органів чуття, недорозвиненість інших, теж тренуються півкулі мозку: пропонується батькам змінювати маршрути, порядок виконання побутових дій, залучати до роботи незадіяні органи відчуття, тощо. Кожна вправа, завдання підбирається індивідуально, враховуючи можливості дитини та їх особливості розвитку.

Важливо розвивати кінестетичну чуттєвість у дітей. Без тактильних відчуттів дитина не зможе об'єктивно сприймати навколишній світ, уявляти його. Любе рухове тренування розвиває не руки, а мозок. І для цього можна використовувати вправи з **«Тактильними дощечками»**, які розвивають тактильну пам'ять, сенсорне сприйняття, допомагають знаходити асоціації

тактильним відчуттям, знаходити предмети за цими відчуттями, уявляючи їх образ, знайомлять з особливостями навколишнього світу, розширюють уявлення про якості предметів, розвивають мовленнєву активність, стимулюють фантазію і творчі здібності, сприяють психофізичному розвитку, концентрують увагу, виховують терпіння, старанність.

Відомо, що мова наших дітей на кінчиках пальців і тому дітям необхідно пропонувати вправи з мозаїкою, бусами, блискавками, кнопками, липучками, дзигами, шнурками, крупною, геометричними фігурами, конструктором «Лего» («Склади башту», «Гармошка», «Сопілка» та інші).

Підводячи підсумок, можна сказати, що використання методів та засобів ейдетики допомагає краще засвоїти матеріал, зберегти його в пам'яті і відтворити через деякий час.

Ейдетика сприяє гармонійному розвитку півкуль мозку; робить гармонійною саму дитину, укріплює її психіку; розширює творчі можливості; розвиває психічні процеси: увагу, сприймання, пам'ять, мислення, уяву; покращує взаємовідносини з навколишнім, сприйняття світу стає більш позитивним; підвищує самооцінку і розвиває впевненість у собі; розвиває сприймання інформації без примусу, з радістю; розвиває зв'язне мовлення; надає можливість фантазувати, без примусу виконувати завдання; формує креативний підхід, нестандартне мислення; збільшує працездатність; приносить задоволення, а значить, і здоров'я, бо фізична активність дітей не обмежується; допомагає краще засвоювати запропонований матеріал.

Прийоми і методи ейдетики застосовуються на всіх заняттях і вчителем-дефектологом, і вихователями групи. Це допомагає дітям в засвоєнні матеріалу і дає гарні результати, бо на заняттях діти грають і це розвиває дитину радісно, приносить їй задоволення.

Образ – одне із основних понять в творчості та літературі, що визначає природу, форму і функцію художньої творчості.

Образотворча діяльність – світ яскравих, дивовижних образів, бо вони – це форма відтворення життя засобами мистецтва. Зображувальна діяльність базується на максимальному використанні образного типу інформації, бо створюються ейдетичні образи, це специфічне образне пізнання дійсності. І як будь-яка пізнавальна діяльність має велике значення для розумового виховання.

Оволодіння умінням зображувати неможливе без ціленаправленого зорового сприймання образів – ейдосів, аналізу їх форми, кольору, величини, розташування частин у просторі. Враження дошкільного дитинства відкладається на все життя яскравими образами.

Малювання – одне з найбільш цікавих, захоплюючих занять, найдоступніший вид діяльності, який опановує маленький чоловічок. А за допомогою ейдетики, яка базується на фантазії і грі, дає можливість дитині швидко і надовго запам'ятати потрібну інформацію, переключатися з одного виду діяльності на інший.

На заняттях з образотворчого мистецтва часто застосовуються: *метод оживлення* (побачити образ за допомогою символу), бо це - уява + позитивні емоції = засвоєнню інформації; *метод емпатії, перевтілення*, коли дитина вживається в образ, адже власний досвід утримується в пам'яті найкраще, *образних зачіпок*, за допомогою яких знаходимо зачіпку з зображенням по кольору, формі, змісту; *метод асоціацій*, коли поданий образ асоціюється з іншим.

Наведемо орієнтовний конспект заняття з використанням прийомів ейдетики.

Тема «В гості казка завітала»

Мета: закріплюються і систематизуються знання дітей про диких тварин, викликаючи в пам'яті їх образ та перевтілюючись в них і відтворюючи їх поведки, удосконалюється вміння малювати тварин після аналізу, передаючи будову тіла та характерні їх особливості; закріплюється вміння заповнювати малюнком усю поверхню аркуша, вірно тримати олівець, розфарбовувати, не виходячи за контур; закріплюється візуальне сприймання кольорів, їх назви, геометричні фігури, порядкова лічба; розвиваються тактильні відчуття; корегуються уява, увага, сприймання, образна пам'ять, просторові уявлення, дрібна моторика, креативність, творчість, виховується охайність, самостійність, інтерес до казок, зацікавленість, позитивні емоції.

Обладнання: аркуші паперу, олівці, зображення тварин, шапочки тварин, жовте коло.

Хід заняття

– Добрий день, діти. Рада вас вітати я. До нас надійшов лист. Хочете дізнатися, що в ньому?

– Що ж це таке? А це у нас тактильні дощечки (хутро, наждак, кора дерева, зелений атлас). Доторкніться до хутра і скажіть, яке воно, що ви відчуваєте і уявляєте, доторкуючись до нього.

(Пухнасте, м'яке, ніжне)

– А кого ви уявляєте, доторкнувшись до хутра? *(Кішку, зайчика, собачку)*

– А доторкнувшись до цієї дощечки, що ви відчуваєте? *(Кора – тверде, жорстке, як дерево, паличка...)*

– А ця дощечка що вам нагадує? *(Наждак – камінь, землю...)*

– А ця дощечка? *(Вона ніжна, гладенька, блищить і зелена)*

– А що ж може бути таким? *(Травичка, сукня, листочки...)*

– Дітки, і все це: і звірі, і дерева, і земля є в казках. А хочете ми з вами підемо у казку? А в яку казку ми з вами підемо, ви вирішите самі. Я загадаю вам загадки, а ви відгадаєте.

Довгі вуха, куций хвіст – невеличкий сам на зріст.

Довгі лапи: скік та скік. За ним погнались, а він втік. *(Заєць)*

Невсипущий, хитрий, сірий, голоднючий, ікла шкірить.

Зачаївся і примовк. Грізний звір цей, звісно, ... *(Вовк)*

Влітку наїдається, взимку відсипається. (*Ведмідь*)

Хитра плутівка, рижа голівка,

Хвіст пухнастий – краса. Хто це? (*Лисиця*)

(*Після кожної загадки демонструється зображення тварин*)

– Правильно, ви відгадали загадки. А зараз ми перетворимося у цих тваринок і підемо шукати казку, в якій ви живете. (*Одягають шапочки тварин, ідуть і роздивляються навкруги. Знаходять під пеньочком жовте коло*)

– Що ж це ми знайшли? (Коло) Що або кого воно вам нагадує? (*Сонце, курча, кульбабу, м'яч, яблуко*)

– А в якій казці є жовтий смачненький герой, якого хотіли з'їсти лісові тварини?

На сметані замісили, на підвіконні остудили.

Якщо покладали б в коробок, може, й не втік би ... (*Колобок*)

– Дуже радий Колобок зустрічі з вами і хоче собі напам'ять мати ваше фото. Але немає у нього фотоапарату і він просить вас намалювати свої зображення.

(*Аналіз частин тіла тварин, їх форми, кількості*)

Фізкультхвилинка

На галявині у лісі звірі зібралися.

Руки-ноги розвели, догори їх підняли.

Кулачками покрутили, потім руки опустили.

Опустились на коліна. Хай рівненькі будуть спини.

Головою покрутили, вправо-вліво подивились,

Піднялися, рівненько встали, крокувати колом стали.

– Відпочили. Зараз пригадайте, в кого ви перетворилися і для дружка-Колобка намалюйте свій портрет. (*Діти малюють, а вихователь надає дітям індивідуальну допомогу*)

– Діти, ви старанно працювали. Гарні портрети свої намалювали. З якої казки ви прийшли у дитсадок? (*Колобок*)

– Давайте згадаємо цю казку. Хто спік Колобка? Кого першого зустрів Колобок у лісі? Другого? Третього? ... Що трапилося з Колобком після зустрічі з лисичкою?

Підсумок заняття.

Дітям пропонується роздивитися малюнки і вибрати який сподобався, чому? Дарують малюнки тварин Колобку.

Список використаних джерел:

1. Айзенберг Л.Г, Айзенберг М.Л. Ейдетика. 2001.
2. Антощук Є.В. Швидка педагогічна допомога від «Української школи ейдетики». Вінниця, 2002.
3. Антощук Є.В. Знайомтеся: ейдетика. *Шкільна освіта*. 2000. №8.

4. Барташнікова І.А. Розвиток сенсорних здібностей і пам'яті дітей 5–6 років. Тернопіль: навчальна книга–Богдан, 2007.
5. Беседіна А.В. Вплив методів і завдань ейдетики на розвиток особистості. *Рідна школа*. 2009, №2-3.
6. Гайденко М.Т. Ейдетика – дивовижна реальність. *Психолог*. 2011. №28.
7. Гришко О.І. Ейдетика як інноваційна технологія формування логіко-математичних уявлень дошкільника. Харків: «Ранок», 2014.
8. Калачикова О.М. Практика ейдетики. Початкова освіта. 2006. №3.
9. Кривонос М.Л. Ейдетика як засіб підготовки дітей до школи. Харків: «Ранок», 2012.
10. Потурай Л.Л. Використання елементів ейдетики у роботі з дошкільниками. Харків, 2004.

Фарзалієва Ольга Миколаївна,
вчитель-дефектолог закладу дошкільної освіти
№16 «Рушничок» м. Слов'янськ Донецької області

Система корекційно-виховної роботи в спеціалізованих групах для дітей з порушеннями зору

Консультант:

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри
спеціальної педагогіки та інклюзії
ДВНЗ «Донбаський державний
педагогічний університет»

Кузнецова Тетяна Григорівна

Актуальність інклюзивної дошкільної освіти на сучасному етапі визначається сучасними концепціями реформування освіти в Україні в напрямку всебічного розвитку особистості, реалізація яких повинна забезпечувати повну чи часткову корекцію вад зору, мовленнєвих, психічних відхилень у дітей, створення належних умов для реалізації дитиною свого природного потенціалу, соціальної адаптації, орієнтуванні в оточуючому світі, зміцненню захисно-приспосувальних механізмів дитини.

Метою лікувально-відновлювальної роботи у дошкільному закладі № 16 «Рушничок» м.Слов'янськ є збереження та розвиток залишкового зору у дітей.

Під керівництвом лікаря-офтальмолога цю роботу здійснюють медсестра-ортоптистка, вчитель-дефектолог, педагоги спеціалізованих груп, музичний керівник, психолог, які обізнані з вимогами охоронного режиму в нашому дошкільному дитячому закладі і бездоганно їх дотримуються.

Мета корекційно-розвивальної роботи – формування в дошкільнят з патологією зору компенсаторних засобів пізнавальної, ігрової, трудової діяльності, корекція відхилень розвитку, попередження можливих вторинних відхилень, власне виховання і соціалізація. Цю роботу теж здійснюють дефектолог, психолог, вихователі.

Специфіка роботи в групах для дітей з зоровими патологіями відрізняється від специфіки роботи у дошкільних закладах інших типів. Так, в умовах ортоптичного кабінету медсестра-ортоптистка здійснює апаратне (ортопло-диплоптичне) лікування амбліопії, косоокості, гіперметропії, міопії, інших видів зорових порушень, використовуються активні стимуляції (світлова, кольорова, електро- та магнітостимуляція, рефлексотерапія).

Лікування, в переважній більшості випадків починається з носіння окулярів, призначених окулістом. Медсестра, педагоги слідкують щоб діти користувались окулярами постійно, скельця були чисті, обидва ока дитини знаходились перед центрами скелець.

Другим методом лікування є постійне, або періодичне носіння оклюдора. При цьому здорове око дитини закривають (чи заклеюють) на декілька годин, з метою створення умов для активної роботи того ока, яке косить, або погано бачить. Це найвідоміший метод лікування амбліопії.

Кожна дитина групи на час занять довільними формами роботи (малювання, конструювання та ін.) має сидіти на означеному місці, яке підібране для неї згідно її гостроти зору та наявності (або відсутності) порушень окорухових функцій (косоокість, ністагм), та достатньо правильно освітлюється. Під час занять корекційної направленості діти не тільки отримують певні знання, уміння, навички, а й розвивають вміння бачити, сприймати, розрізняти, орієнтуватись в зошиті, книзі, оточуючому просторі .

Під час підгрупових, індивідуальних корекційних занять, зорової гімнастики створюються умови для проведення ігор та ігрових вправ широкого (для декількох діагнозів) та вузького (для одного діагнозу) призначення, які проводяться дефектологом та іншими педагогами, або виключно дефектологом. Девіз наших груп: «Граючись-лікуємо». Під час таких ігор та вправ дитина вимушена ефективніше користуватись порушеним зором. Це вимагає часу, терпіння, умінь та фантазії педагогів. Чим більш системними, інтенсивнішими будуть тренування, тим швидше з'явиться очікуваний результат. Коли досягнута нормальна гострота зору, вирівняно кут зору, сформований бінокулярний, глибинний зір, обсяг зорових вправ скорочується. Однак ситуація і надалі залишається під контролем до шкільного віку, тобто до часу, коли розвиток зорових функцій гарантуватиме стійкі результати.

Окрім створення необхідних умов та систематичної лікувально-відновлювальної, корекційно-виховної роботи з дітьми до самого початку шкільного навчання у групі проводяться заходи, спрямовані на гігієну і профілактику зорових порушень як в умовах спеціалізованих груп, так і вдома. До них залучаються батьки.

До вашої уваги пропонуємо низку корекційних ігор та вправ, які застосовуються у нашому дошкільному закладі. Зазначу, що в умовах дитсадка вони виконуються охотніше, ніж вдома, не набридають дітям, а найголовніше, забезпечують позитивні результати в роботі з дітьми з найпоширенішими діагнозами. Вони виконуються в окулярах, оклюдорах (якщо вони є). Ці ігри, посібники та вправи також будуть корисні для дітей з незначними порушеннями зору, або як їх профілактика. Тривалість їх є такою, щоб дитина не втомлювалась.

Корекційні ігри та вправи широкого призначення

Підвіска «Літачок»

Обладнання. Різнокольоровий яскравий дерев'яний літачок із рухаючими крилами, з пасажирями-звірятами, підвішений до стелі.

Мета-результат. Коригується збіжна косоокість, гіперметропія (далекозорість). Розвивається бінокулярний зір. Розвивається вміння бачити, сприймати, описувати цілісне зображення, конкретні деталі високо- та далеко розміщеного предмета, зорова увага, окомір. Розвивається слухове сприйняття. Розвивається пам'ять, уява, фантазія, комунікативні навички. Закріплюються уявлення про повітряний транспорт, подорожі, вміння рахувати, розуміння поняття «вгору-вниз».

Варіанти гри: «Розкажи, що бачиш», «Вгадай, що змінилось?», «Порахуй кількість змахів крилами, пасажирів».

«Мильні бульбашки»

Обладнання. Прилад для генерації та розповсюдження великої кількості мильних бульбашок, індивідуальні прилади. Мильні засоби. Батарейки.

Мета-результат. Коригується збіжна косоокість, гіперметропія, бінокулярний, монокулярний зір. Розвивається зорове сприйняття, простежуюча функція очей, окомір, покращується кровообіг. Розвивається вміння відчувати простір, орієнтуватись у ньому. При індивідуальному застосуванні розвивається центральна фіксація погляду, повітряний струм. Розвивається мислення, зокрема діти заохочуються до розмірковування, дослідницької діяльності (властивості води, зв'язувального та звичайного мильних засобів, повітря, світла). Сприяє покращенню настрою, самопочуття, зняття зорової, фізичної, емоційної втоми. Використовується також для заохочення, у вигляді нагороди за досягнення, долання труднощів, як сюрприз.

Варіанти гри: «Мильні бульбашки», «Мильні бульбашки» довготривалої дії для простеження, знаходження, спостереження.

«Тріола»

Обладнання. Підвіска під стелю у вигляді вертикальних циліндрів різної довжини, товщини, всіх кольорів спектра. Має здатність знижуватись, підніматись. Лазерна вказівка. М'ячі з тканини.

Мета-результат. Коригується збіжна косоокість, гіперметропія, бінокулярний, монокулярний, глибинний зір. Розвивається зорове сприйняття, сенсорні функції зору (розміро-, кольорсприйняття, сприйняття товщини, розташування циліндрів відносно один одного), зорова увага, окомір, вміння прицілюватись, влучати в ціль. Розвивається мислення (зокрема математичні уявлення), мовленнєві вміння, загальна моторика.

Варіанти гри: опис, показ лазерною вказівкою, порівняння (за довжиною, шириною, висотою, кольором), «Влучи у ціль м'ячиком».

«Лови, кидай, впасти не давай!»

Обладнання. Інструменти-хапалки, м'ячі.

Мета-результат. Коригується збіжна косоокість, гіперметропія, бінокулярний, стереоскопічний зір, амбліопія. Розвивається центральна фіксація погляду, зоровопростежуюча функція очей, зорово-моторна реакція, активізується почуття зорової координації. Закріплюється вміння прицілюватися, ловити м'яч.

Варіанти гри: кидання м'яча у кільце, кидання м'яча один одному, ловля його в «хапалку».

Рекомендації: «Серсо», «Бадмінтон», «Дартс».

Для коригування розбіжної косоокості: «Кит з кульками», «Кільцекид».

«Магічний екран»

Обладнання. Вертикальна скляна поверхня на зйомних ніжках, графічні завдання, олівці.

Мета-результат. Сприяє підвищенню гостроти зору на амбліопічному оці. Коригується міопія (короткозорість), слабозорість. Розвивається зорове сприйняття, зорова увага, окомір, співдія руки та ока, моторика. Формується вміння сприймати відображене зображення, самостійно його відтворювати (обводити контур, розфарбовувати, штрихувати, з'єднувати по крапках та ін.).

Варіанти гри: «Обведи контур», «Обведи та розфарбуй», «Обведи та заштрихуй», «З'єднай по крапках».

Зоровопростежувач

Обладнання. Вертикальна дерев'яна поверхня з шістьма відерцями. Кульки.

Мета-результат. Коригується розбіжна косоокість, амбліопія, міопія, слабозорість. Розвивається центральна фіксація погляду, око рухливі, простежуючи функції очей, окомір, бінокулярний, монокулярний зір, зорова увага, дрібна моторика. Сприяє покращенню настрою, заспокоює.

Рекомендації: пісочні, водяні годинники, «Водяні кільцекиди», «Дзиги», «Спінери», «Лабіринти з м'ячем», «Дятел», «Йо-йо», абстрактні картини, м'ячі на мотузці.

Викладання контурів, силуетів

Обладнання. Контурні, силуетні зображення, дрібний природний або штучний матеріал.

Мета-результат. Коригується розбіжна косоокість, міопія, слабозорість, сприяє підвищенню гостроти зору на амбліопічному оці. Розвивається зорове сприйняття, зокрема вміння бачити контур, силует, деталі, зорова увага, окомір, вміння орієнтуватись в просторі, дрібна моторика. Формуються уявлення про різні види матеріалу, практичні навички роботи з ними. Виховується обережність, охайність в роботі.

Варіанти гри: викладання по контуру, викладання силуетного зображення.

«Попелюшка»

Обладнання. Контейнери з крупами, будь-яким іншим наповнювачем (пісок, морська сіль, тощо). Бобові (квасоля, горошок, чечевиця). «Скарби» (монетки, намистини, ланцюжки).

Мета-результат. Коригується розбіжна косоокість, амбліопія, міопія, слабозорість, астигматизм. Розвивається бінокулярний, монокулярний зір, зорова увага, тактильне сприйняття, дрібна моторика. Формуються навички сортування круп, вибору з круп «зайвих» предметів. Поширюються, уточнюються знання про матеріали рослинного та штучного походження. Розвивається уява, фантазія. Сприяє покращенню настрою, заспокоює.

Варіанти гри: сортування круп, вибір з круп, наприклад, бобових, вибір «Скарбів».

«Трек»

Обладнання. Настінний посібник з доріжками різної ширини та кольору, додатковим пізнавальним навантаженням (дорожні знаки, зображення будівель, тварин). Лазерна вказівка. Машинки для простеження напрямку.

Варіанти гри: «Простеж за напрямом (з описом та без нього)», «Прогулянка автотреком лазерною вказівкою», «Прогулянка автотреком машинкою, надягнуною на палець дитини».

«Калейдоскопи»

Обладнання. Калейдоскопи різних видів: звичайні (калейдоскопи, фотоапарати), сегментні калейдоскопи.

Мета-результат. Розвиває монокулярний зір, сприяє підвищенню гостроти зору. Розвиває зорову увагу, дрібну моторику, уяву, фантазію. Спонукає до дослідницької діяльності (природа світла, цілісність, переломлення зображення). Сприяє покращенню психоемоційного стану, заспокоює.

Варіанти гри: розглядання монокулярних зображень, розглядання монокулярних переломлених зображень.

«Хейроскоп»

Обладнання. Дерев'яна рама з трьома рядками підвішених геометричних форм різного розміру. Вказівочка або власний пальчик дитини.

Мета-результат. Сприяє підвищенню гостроти зору, розвитку бінокулярного зору, окоміра, зорової уваги, дрібної моторики; вмінню орієнтуватися в просторі, вмінню зорово контролювати дії руки. Закріплюються знання форм, розмірів, кольорів.

Варіанти гри: «Попади в ціль (серединку кожної форми від більшої до меншої) вказівочкою», «Попади в ціль власним пальчиком».

«Магічні зображення»

Обладнання. Книжка з прихованими кілька плановими зображеннями. Синьо-червоні окуляри.

Мета-результат. Розвиток глибинного зору, зорової уваги, мовленнєвих вмінь (опис зображень, які розшаровуються на кілька планів).

«Глобус»

Рельєфно-графічний, тактильно-звуковий посібник.

Обладнання. Глобус зі стилізованими зображеннями, тактильним полем, звуковим супроводом на тактильній кнопці, джойстиком, лупою.

Мета-результат. Коригується гострота зору на амбліопічному оці. Сприяє корекції розбіжної косоокості, міопії, слабозорості, астигматизму. Розвивається центральний, периферічний зір, полісенсорне (зорове, слухове, тактильне) сприйняття, окомір, вміння орієнтуватися в мікропросторі, мовленнєві вміння. Поширюється кругозір дітей. Формується уявлення про форму, географію, клімат, історію людства, природні особливості тієї чи іншої місцевості.

Варіанти гри: розглядання, опис; розглядання, слухання; розглядання та дотикове обстеження.

«Знайди пару матеріалу»

Обладнання. Поле з квадратами різних за фактурою матеріалів. Квадрати з таких же матеріалів для співвіднесення. Шори.

Мета-результат. Розвиток навичок дотикового обстеження, співвіднесення, орієнтування в мікропросторі без зорового супроводу. Закріплення, уточнення знань про матеріали, їх властивості.

Рекомендації: «Вгадай об'ємні зображення на дотик», «Знайди пару рукавичок, шкарпеток та ін.».

Корекційні вправи вузького призначення

«Мітка на склі»

Обладнання. Яскраве (червоного кольору) зображення на склі на рівні очей дитини. Вікно з далекою перспективою.

Мета-результат. Корекція короткозорості. Покращення діяльності цилиарного м'яза. Розвиток мовленнєвих вмінь.

«Ведмідь у дзеркалі»

Обладнання. Дзеркало, ведмедик.

Мета-результат. Корекція збіжної, розбіжної косоокості. Нормалізація співвіднесення між акомодациєю та конвергенцією. Розвиток окорухових функцій, довільної уваги.

«Літак»

Обладнання. Літак.

Мета-результат. Корекція збіжної, розбіжної косоокості. Нормалізація співвіднесення між акомодациєю та конвергенцією. Розвиток окорухових функцій, вміння орієнтуватись в просторі.

Ці ігри, посібники та вправи також будуть корисні для дітей з незначними порушеннями зору, або як їх профілактика. Тривалість їх є такою, щоб дитина не втомлювалась.

Заняття з ознайомленням з навколишнім з елементами геокешінгу

№ з/п	Елементи структури	Зміст
1	Назва	«Мандрівка до Лісовичка»
2	Мета	Формування природничо-екологічної компетентності
3	Завдання	Формування вміння називати, розрізняти найпоширеніші у місцевості дерева, кущі, їстівні та отруйні гриби. Розширення знань дітей про природу рідного краю. Формування безпечної поведінки, алгоритму дій у

		<p>випадку незвичайної ситуації.</p> <p>Закріплення знань, вмінь, навичок, засвоєних на заняттях з фізичної культури, грамоти, ФЕМУ, ознайомлення з навколишнім, ознайомлення з природою.</p> <p>Закріплення навичок мовленнєвого спілкування (бесіда, обговорення, розмірковування тощо).</p> <p>Розвиток вміння орієнтуватись у просторі за навігатором, мапою, вміння діяти спільно.</p> <p>Розвиток зорового сприйняття, сенсорного сприйняття (формо-, кольоро-, розмірсприйняття), окорухових функцій очей, простежувальної функції зору, слухового, дотикового сприйняття, пам'яті, мислення, мовлення, загальної, дрібної моторики.</p> <p>Виховання відповідального ставлення до природи, здоров'я, бажання долати труднощі, діяти командою, допомагати один одному.</p> <p>Виховувати дружні, доброзичливі стосунки між дітьми, радість, задоволення від досягання спільної мети.</p>
4	Тривалість	Одне заняття
5	Вік	Діти старшого дошкільного віку з порушеннями зору
6	Легенда	Вихователь. Діти, до нас надійшов лист від Лісовичка. Зачитаємо його: «Добрий день, діти! Пропоную вам знайти скарб, який я сховав. Ви кмітливі, розумні, дружні, витривалі. Я знаю ви впораєтесь. Надсилаю вам навігатор він допоможе вам. Лісовичок».
7	Герої	Лісовичок
8	Основна ідея	Дістатися до місця призначення за допомогою навігатора, виконуючи ряд завдань.
9	Сюжет та просування по ньому	<p>Вихователь. Діти, до нас надійшов лист від Лісовичка. Зачитаємо його: «Добрий день, діти! Пропоную вам знайти скарб, який я сховав. Ви кмітливі, розумні, дружні, витривалі. Я знаю ви впораєтесь. Надсилаю вам навігатор він допоможе вам. Лісовичок».</p> <p>Вихователь. Вирушаємо в мандрівку? Але спочатку зробимо зорову гімнастику!</p> <p>Доброго ранку, сонце привітне! (<i>Утворюємо з рук, піднятих над головою «сонечко», «мерехтимо» пальчиками-«промінцями», дивимось на них</i>)</p> <p>Доброго ранку, небо блакитне! (<i>Обома руками, піднятими вгору, «розчісуємо хмарки» праворуч, ліворуч, оченятами простежуємо напрям</i>)</p>

		<p>Доброго ранку, в небі пташки! <i>(Руки утворюють «пташку», летять по колу)</i></p> <p>Доброго ранку, берізки, дубки! <i>(Руки на тулубі, повороти праворуч, ліворуч. «М'який» погляд з напівзаплющених очей)</i></p> <p>Я вас вітаю! Я вас люблю! <i>(Ручками утворюємо «серденько», «пульсуємо» ним навпроти грудей, дивимось на нього)</i></p> <p>Вихователь. Давайте посміхнемося один одному та вирушаємо в подорож. Вмикаємо навігатор, зосередимося на карті. На старті шикуюмося в колонну по одному. «На старт!», «Увага!», «Руш!». (Виходимо на ганок, рухаємося за навігатор до зупинки №1 – сенсорної доріжки).</p> <p>Діти з невеличкими інтервалами рухаються по промальованим завданням. «Квіточка» – стрибки на одній нозі, «Доріжка-лабіринт» – ходьба на носочках, «Ручки-ніжки» - лазіння з опорою на всі кінцівки з зоровим співвіднесенням (долонька-долонька, ніжка-ніжка). Вправи на сповільнене дихання.</p> <p>Вихователь. Ось ми, малята, і впоралися з першим завданням! Куди рухаємось далі? Правильно, рухаємося за навігатором. Увага! <i>(Зупинка №2)</i> Де ми опинились? Яка місцевість? <i>(У лісі)</i> Які рослини тут ростуть? <i>(Дерева – ялинка, дуб, береза, тополя; кущі)</i></p> <p>Вихователь. Яке завдання потрібно виконати підкажуть літери. Спробуйте викласти з них слово. Що утворилося? Молодці! Вийшло слово «ГРИБ!»</p> <p>Мабуть в цьому лісі ростуть гриби! Правда я їх не бачу. Їх треба відшукати і принести сюди. Поки дзвенітиме дзвоник. Раз, два, три, шукаємо!</p> <p>Вихователь. Давайте пригадаємо, чи всі гриби їстівні? Пропоную на верхню гілку повісити за допомогою прищепок їстівні гриби, а на нижню - отруйні. Пам'ятайте – гриби можуть зустрічатись скрізь. Краще їх у руки не брати, щоб не зашкодити своєму здоров'ю. Пропоную з собою взяти ось такий знак. Червоний колір позначає небезпеку. Знак називається «ОБЕРЕЖНО! ГРИБИ!»</p> <p>Вихователь. Йдемо змієюю далі за навігатором. Час відпочинку. <i>(Зупинка №3)</i> Подивіться праворуч вниз. Чия це хатинка? <i>(Лисички)</i> Праворуч вгору? <i>(Дупло</i></p>
--	--	--

	<p><i>білки</i>) Ліворуч вниз? (<i>Барліг ведмедя</i>) Дивимось вперед. (<i>Заячі сліди</i>) Обернулися назад. (<i>Сліди кабана</i>) Які тварини ще мешкають в нашому лісі? Як назвати цих тварин одним словом? Чому вони так називаються? Як треба поводити себе, якщо зустрів дику тварину? За ваші вірні знання ми отримуємо ще один знак «ОБЕРЕЖНО! ДИКІ ТВАРИНИ».</p> <p>Вихователь. Рухаємось за навігатором далі. (<i>Лабіринт</i>) Зупинка №4 – галявина. Тут ми пограємо в гру «Друзі сонечка». (<i>Діти обирають картки і перетворюються на персонажів, які на них зображені: квітка, бджілка, морозиво, рукавичка, дерево, сова, самокат та ін., формулюють відповідь. Ведучий запитує «Чи любите ви мене?».</i> Діти продумують свою відповідь, обґрунтовують її: <i>жива, нежива істота</i>)</p> <p>Вихователь. Пора відпочити. Музикотерапія – діти сідають в коло на килимки для йоги, ніжки по-турецьки, розслаблені кулачки на колінах, закривають очі, уявляють – «гріє сонечко», грає спокійна приємна музика, вихователь спокійним голосом читає текст: Я – Сонечко, велика куля. Я маю багато тепла і світла, Своє тепло я дарую всім на Землі – лісам, річкам, лукам, хлібним полям. Я високо над Землею, тому освітлюю кожен зелений листочок, кожну квітку, людину, тваринку, де б вона не була. Але пам'ятайте – в літній день мої промінці можуть бути нестримними, спекотними, тож можуть навіть шкодити. Не дивіться на сонце без сонячних окулярів. Вдягайте на голівку панамки. Гуляйте вранці та ввечері. А в денну спеку треба знаходитись у затишку, тобто у холодку, наприклад, під деревом. Розплющуйте оченята).</p> <p>Вихователь: Ось в моїх руках другий знак. Як ви думаєте, що він позначає? Правильно. «ОБЕРЕЖНО! ПЕКУЧЕ СОНЦЕ!»</p> <p>Вихователь. Гайда під дерево, в затишок! Ой, малята, хто це? Ви його не злякалися?</p> <p>Жук-сонечко (іграшка). Жу-жу-жу! Жу-жу-жу! Я з малятами дружу! Пограєте зі мною в гру «Вгадай на дотик?» (<i>Вправа для корекції дотикового сприйняття. Діти з заплющеними очима, по-черзі дотиково обстежують, впізнають і називають комах</i>)</p> <p>Вихователь. Пропоную пригадати користь, яку</p>
--	---

		<p>приносять комахи. А які з них є небезпечними? Як з ними поводитись? Жучок нам дарує ще один знак. Назвіть його, будь ласка! Молодці! «ОБЕРЕЖНО, КОМАХИ!» Дякуємо жучку за цікаву гру і нагадування! До побачення!</p> <p>Вихователь. Рухаємося далі. Наступна зупинка – зупинка №5 «АВАРІЙНА СИТУАЦІЯ!» Знову ми в лісі. Тільки в незвичайному, силуетному лісі. Стовбури, крони в дерев відрізняються. Вгадайте і назвіть всі дерева, які ростуть в нашій місцевості. Обведіть дерева, які я назву по контуру. <i>(Вправа для розвитку зорової уяви)</i></p> <p>Вихователь. Ой, я чую запах диму! В лісі розпочалася пожежа! Потрібна допомога! Діти, підкажіть, що робити? Яка команда правильно вирішить приклад, отримає вогнегасник і загасить одне деревце! <i>(Дві команди, естафета)</i> Молодці!</p> <p>Вихователь. Чому пожежа в лісі небезпечна? А чи відродиться потім ліс? А звідки в лісі беруться пожежі? А хто пам'ятає, за яким номером викликаються пожежники? <i>(Бесіда)</i></p> <p>Міні імпровізація. Обрана за допомогою лічилки дитина «викликає» пожежників, телефонуючи по мобільному телефону, називає адресу.</p> <p>Вихователь: А ось і ще один знак. Що він позначає? «ОБЕРЕЖНО, ПОЖЕЖА!»</p> <p>Вихователь. Визначаємо подальший напрямок руху за допомогою навігатора. Надалі рухаємося парами. <i>(Зупинка №6)</i> Рахуємо скільки знаків ми зібрали. Завдання: перевернути знаки і скласти картинку з частин. Що бачимо? Правильно, каміння!!! Під камінням знаходимо скриньку від Лісовичка. В ній розмальовки, олівці.</p> <p>Вихователь. Сподіваюсь, мандрівка вам сподобалась. Давайте згадаємо нашу першу, другу...зупинки, що дізнались нового, чому навчилися? <i>(Підводимо підсумки)</i></p> <p>Вихователь. Не забувайте дбати про природу! У парку, в лісі, на лузі, біля водоймища не ламайте дерева, не топчуть грибів та ягід, не рвіть багато квітів. Поводьтесь тихо, щоб не заважати тваринам, пташкам та їх діткам. Будьте чемними, прибирайте за собою сміття! Не паліть</p>
--	--	--

		вогнища, траву! Тоді і надалі ми будемо залишатися друзями! Ростіть розумними, відповідальними і здоровими!
10	Ресурси	Електронний гаджет – навігатор, знаки, наочний матеріал (картинки, знаки, силуетні зображення), іграшки, короб, скарб, прищепки, килимки.

Список використаних джерел

1. Антибура Ю.О. Нормативно-правове забезпечення організації індивідуального навчання дітей із комплексними порушеннями розвитку. URL: <https://aqce.com.ua/vypusk-7-t-1-t-2/antibura-juo-normativno-pravove-zabezpechennja-organizacii-individualnogo-navchannja-ditej-iz-kompleksnimi-porushennjami-rozvitku.html> (дата звернення: 17.02.2020).
2. Артемова Ю. Інклюзивний підхід до навчання дітей з тяжкими вадами зору. *Дефектолог*. 2009. №9.
3. Гаврилов О.В. Особливі діти в закладі і соціальному середовищі. Навчальний посібник. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2009. 308 с.
4. Індивідуальна програма розвитку дітей з помірною та тяжкою розумовою відсталістю в умовах соціальних закладів: методичний посібник / за ред. М.Л. Авраменка. Лютіж: 2009. 155 с.
5. Михайличенко І. Мовні свята в спеціалізованому дитячому закладі для дітей з порушеннями зору. *Дефектолог*. 2009. №6.
6. Психолого-педагогічний супровід дітей шкільного віку з помірною та тяжкою розумовою відсталістю / за ред. В.І. Бондаря, В.В. Засенка. Київ: ТОВ «Поліпром», 2006. 156 с.
7. Рябич І. Зорово-мовні вправи в системі корекційної роботи з дітьми, які мають порушення зору. *Дефектолог*. 2007. №4.
8. Хайдарова О.С. Корекційно-розвивальне навчання з розвитку мовлення дітей з особливими освітніми потребами. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/724511/1/Корекційно-розвивальне%20навчання%20з%20розвитку%20мовлення%20дітей%20з%20особливими%20потребами.pdf> (дата звернення: 17.02.2020).

Студенко Олена Василівна,
керівник музичний закладу дошкільної освіти
№16 «Рушничок» м. Слов'янськ Донецької області

Борисенко Юлія Сергіївна,
вихователь закладу дошкільної освіти
№16 «Рушничок» м. Слов'янськ Донецької області

Музичне виховання особливої дитини

Консультант:

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри
спеціальної педагогіки та інклюзії
ДВНЗ «Донбаський державний
педагогічний університет»

Кузнецова Тетяна Григорівна

Одним з основних принципів міжнародних стандартів є право дітей з особливими потребами на інтеграцію в суспільство, основою якої є забезпечення таким дітям доступу до якісної освіти.

Музичні здібності дітей з різними проблемами розвиваються в процесі активної музичної діяльності і в умовах корекційної допомоги з боку дорослого. Корекційно-розвиваючі можливості музичного мистецтва по відношенню до дошкільнят з проблемами в розвитку обумовлені перш за все тим, що вони є джерелом нових позитивних переживань дитини, народжують творчі потреби і способи їх задоволення, активізують потенційні можливості в практичній музично-художній діяльності, забезпечують всебічний розвиток дитини, виконують найважливіші функції: виховну, освітню, соціальну.

Своєрідність музичних занять дошкільнят з проблемами проявляється в здійсненні не тільки розвиваючих, але і корекційних завдань засобами музики.

Організаційні, психологічні та дидактичні сторони заняття обов'язково повинні враховувати особливості і характер наявних у дітей порушень.

Музичні заняття з дітьми з **порушеннями мови** проводяться з урахуванням індивідуальних можливостей дітей, особливостей діагнозу. Швидка зміна видів музичної діяльності сприяє уникненню стомлення дітей. Особливе місце в співочій діяльності приділяється проспівуванню голосних звуків, так як саме вони надають мови чіткість, розбірливість. Велика увага приділяється розвитку слухового і зорового сприйняття, а також вдосконаленню рухових навичок. Мова, музика і рух на заняттях повинні бути тісно взаємопов'язані, що надає можливість досягти чистоти інтонування і виразності в співі дітей. У різні види рухів під музику вводиться мовленнєвий матеріал: тексти пісень, хороводів, драматизації з співом, інсценування. У роботі по слуханню музики слід використовувати мовний матеріал (прозу і вірші), оскільки він допомагає дитині зрозуміти зміст музичного твору. Рекомендовано використовувати логопедичну ритміку.

Під час музичного виховання дітей з **порушеннями слуху** використовуються їх можливості в сприйнятті музики на основі використання різних аналізаторів. Основною метою музичного заняття з дітьми з порушенням слуху є розвиток слухового сприйняття, збагачення слухозоровими враженнями, активізація голосових функцій, формування мовної діяльності, ритму, інтонації та звуковимови.

Музичні заняття для дітей з порушенням слуху включають два розділи, тісно пов'язані між собою: підготовчий та практичні дії дітей. Найбільш ефективним у навчанні таких дітей є метод індивідуальних завдань.

Із дітьми з порушеннями слуху обов'язково використовують метод наочності, спираючись на зоровий аналізатор (показ співочих прийомів, рухів, картинок, іграшок тощо). Слухання дітьми музичних творів як у формі «живої музики», так і в звукозапису поєднується з різними прийомами: показом ілюстрації за змістом творів, бесідою, питаннями, а також предметним моделюванням (під час руху мелодії вгору – лялька йде вгору по драбинці) або руховим моделюванням музикальних структур (хлопки, притупування та ін.) при зміні характеру, темпу музики. Розвиток емоційної чуйності на музику у дітей з порушенням слуху має спиратися на слухо-зорове сприйняття. Спостереження дітей під час слухання за рухом руки музичного керівника, який грає на фортепіано, за його емоційною налаштованістю, мімікою допомагає дітям у визначенні характеру музичного твору (веселого, сумного), темпу (швидкого, повільного), динаміки (гучної, тихої музики). Поступово діти опанують сприйняттям музики без зорової підтримки, тільки на основі слуху.

Досягти позитивних результатів допомагає тактильний метод: спочатку дитина слухає музику близько інструменту, притулившись до нього тілом і спостерігаючи за грою педагога на інструменті. У цьому випадку у дитини активізується тактильно-вібраційне почуття, розвивається слухове сприйняття.

Потім він слухає музику, спостерігаючи за діями свого товариша, після чого виконує завдання самостійно і тільки після цього слухає музику разом з усіма. Педагог формує у дітей тактильно-вібраційну і слухову чутливість.

У структурі занять можуть бути вправи, які складаються тільки з рухів, а також і вправи на мовне дихання, розвиток голосу, темпу, ритму, які проводяться як з музичним супроводом, так і без нього. Вправи, ігри, що поєднують мову і рухи, музику сприяють розвитку й мови, і рухів. Необхідно дотримуватися єдності в роботі мовно-рухового і слухового аналізаторів. Музично-ритмічна стимуляція являє собою поєднання рухових вправ з елементами танцю, де присутня чітко виражена ритмічна основа. Музика є одним із засобів розвитку слухового сприйняття, формування вміння передавати в русі ритм, темп та інші засоби виразності. Характер рухів, виконуваних під музику, може бути різний. Рухи попередньо не розучуються, а проводяться по наслідуванню.

В структурі заняття включаються такі розділи, як ритмічна стимуляція мови, хорова декламація, фонетична ритміка, розвиток рухів під музику і орієнтування в просторі. Сукупність рухів тіла і мовних органів сприяє зняттю напруженості і монотонності промови, які властиві таким дітям.

З метою підтримки уваги, а також полегшення засвоєння різних понять використовується мнемотехніка (схеми, доріжки, таблиці), завдяки якій з одного боку швидше відбувається запам'ятовування нових понять, з іншого – найбільш повно розкривається музичний образ.

На заняттях сприйняття графічно зображених засобів музичної виразності важливо підкріплювати руховим моделюванням, наприклад плавними рухами рук, уривчастими рухами кулачків, чіткими кроковими рухами. Для сприйняття музичних жанрів доцільно запропонувати дітям підібрати геометричну фігуру або скласти колаж з геометричних фігур. Наприклад, найчастіше овал у дітей асоціюється з жанром «вальс», квадрат з «маршем», трикутник з «полькою».

Не можна повертатися спиною до дитини під час мовлення та спілкування взагалі. Треба контролювати розуміння дитиною завдань, інструкцій.

Одним з важливих завдань музичного розвитку дошкільників з **порушенням зору** є розвиток їх музичного сприйняття, здатності розрізняти звуковисотну і ритмічну сторону музики, співвідносити окремі засоби музичної виразності з просторовими уявленнями. Опора робиться на слуховий аналізатор, при якому звук з його різноманітним тембровим, динамічним, темповим відтінком є однією із знакових систем, яка допомагає дитині пізнати навколишній світ.

Це допомагає дітям орієнтуватися у навколишньому середовищі. Гучне звучання музики говорить про наближення предмета, тихе – навпаки. Наприклад, наростання гучності звучання може зображати наближення поїзда, автомобіля, плескіт хвиль і т.д. Важливе значення надається розвитку у дітей почуття ритму, розуміння його виразною функції.

Для дітей з порушенням зору спів є видом музичної діяльності, який має велике значення для розвитку їх мовної діяльності.

Для дітей з порушенням зору формування музично-ритмічних рухів є також важливим засобом орієнтування в навколишньому світі і в інформації. Руховий аналізатор у дітей з порушенням зору лежить в основі вміння точно, економічно і правильно виконувати рухи у навчальній, трудовій, побутовій діяльності.

Музично-ритмічна діяльність дітей даної категорії організується за допомогою використання основних гімнастичних вправ з предметами і без них у поєднанні з музикою, танцювальних рухів, музично-мовних ігор, вправ на співвідношення рухів і музики.

Так при роботі з музичними інструментами, дітям з відхиленнями у розвитку зору не рекомендовано використовувати металофон (де потрібне точне попадання паличкою на певну пластинку, щоб витягти потрібний звук), а краще пропонувати гру на ударних інструментах (маракаси, трикутник, бубен), а також дитячий акордеон, або гармоніка, де звук побудовано на тактильній основі.

У дошкільнят з затримкою психофізичного розвитку спостерігається недорозвинення ритмічного слуху, вони не можуть погоджувати свій спів і власні рухи з музикою. Тому на перших етапах навчання вихователь діє разом з дітьми, показуючи, що і як слід виконувати. У цих дітей як правило порушена мова. Музичні заняття відіграють велику роль у розвитку у дітей голосу і мови. У процесі співу мова набуває певної ритмічної організації. Відбувається також корекція недоліків рухової сфери: завдяки музиці рухи стають більш точними і виразними.

Важливий етап в організації музичних занять - проведення підготовчої роботи: перед прослуховуванням музичного твору проводиться обігравання іграшок, розглядання тих предметів, про які співається у пісні, або проводиться бесіда про тих тварин, які зображуються в музиці. Дітям дають іграшку (зайчика, ведмедика, конячку), пропонуючи пограти з нею. Потім діти, наслідуючи вихователю, повторюють за ним характерні рухи, зображуючи кішку, зайчика, пташку і т.д. Тільки після цього музичний керівник виконує музичний твір, і діти, продовжуючи грати, передають образ в рухах під музику.

Проведення підготовчої роботи забезпечує розвиток у дітей уваги, можливість запам'ятовування і пізнавання знайомих творів, сприяє розумінню дітьми зв'язку музичних образів з образами реальної дійсності.

У всіх вікових групах на музичних заняттях з дітьми проводяться спеціальні музично-дидактичні ігри на ознайомлення з окремими засобами музичної виразності (темпом, тембром, динамікою, регістрами).

Де кілька слів **про дітей сонця**. На початкових етапах роботи педагогом, виробляються доступні дитині форми комунікації: контакт тілесний; контакт очима; емоційні засоби (усмішка, диференційовані орієнтовні реакції);

пантомімічні засоби (жести вказівки, заперечення, імітаційні жести, міміка) і вокалізація. Діти часто використовують вокалізацію і звуконаслідування, а жест є основним засобом спілкування. Як жест, можуть використовуватися пози і рухи тіла, ручні пози і рухи. Освоєння жестів забезпечується певним рівнем розвитку великої та дрібної моторики, наявністю мотивації їх використовувати, досвідом впливу з предметами, визначеними правилами взаємодії дорослого і дитини. Тому основною лінією розвитку цих дітей є наслідувальна діяльність, активне використання жестів і міміки, розвиток пізнавальної активності.

Щоб досягти якісних результатів корекційної роботи музичними засобами потрібен командний підхід.

Під впливом музики дитина здатна включитися в різноманітні контакти з навколишнім світом, повніше розкрити свої здібності, проявити можливості, активізувати свої рухові і пізнавальні вміння. Музика забезпечує всебічний розвиток дитини, збагачує її соціальний досвід і сприяє гармонійному включенню в колектив однолітків. Музична діяльність здатна прискорювати і гальмувати психічну активність проблемної дитини. Розвиваючи музичну сприйнятливості і музичні здібності дитини, збагачуючи її емоційну сферу різноманітними переживаннями, пов'язаними з музикою, музичне виховання сприяє гармонійному розвитку дитини та її естетичному вихованню.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти / науковий керівник: А.М. Богуш. Київ: Видавництво, 2012. 26 с.
2. Бочарова Н. І., Тихонова О. Г. Організація дозвілля дітей в сім'ї. - М., 2001.
3. Логоритміка для дошкільнят (матеріал для занять). URL: <http://vihovateli.com.ua/cons/2844-logoritmika-dlya-doshkolnikov-material-dlya-zanyatij.html> (дата звернення: 04.03.2020).
4. Сходінками логоритміки. URL: http://bilatserkva-dnz7.edukit.kiev.ua/korekciyna_robota/vchitelj-logoped_raditj/shodinkami_logoritmiki/ (дата звернення: 12.03.2020).
5. Що таке логоритміка і яка її користь для дітей? URL: <https://dity.in.ua/statti/rozvitok-i-vikhovannya/scho-take-logoritmika-i-yaka-ii-korist-dlya-ditey> (дата звернення: 12.03.2020).

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Свідлова Тетяна Євгенівна – директор закладу дошкільної освіти №16 «Рушничок» м. Слов'янськ Донецької області.

Богомаз Валентина Віталіївна – вихователь закладу дошкільної освіти №16 «Рушничок» м. Слов'янськ Донецької області.

Борисенко Юлія Сергіївна – вихователь закладу дошкільної освіти №16 «Рушничок» м. Слов'янськ Донецької області.

Годнєва Крістіна Сергіївна – вихователь закладу дошкільної освіти №16 «Рушничок» м. Слов'янськ Донецької області.

Гулак Лариса Михайлівна – вихователь закладу дошкільної освіти №16 «Рушничок» м. Слов'янськ Донецької області.

Кононенко Ірина Анатоліївна – вихователь закладу дошкільної освіти №16 «Рушничок» м. Слов'янськ Донецької області.

Котоман Віра Іванівна – вихователь закладу дошкільної освіти №16 «Рушничок» м. Слов'янськ Донецької області.

Орел Олена Михайлівна – вихователь закладу дошкільної освіти №16 «Рушничок» м. Слов'янськ Донецької області.

Павлова Вікторія Олександрівна – вихователь закладу дошкільної освіти №16 «Рушничок» м. Слов'янськ Донецької області.

Смирнова Ірина Олександрівна – вихователь закладу дошкільної освіти №16 «Рушничок» м. Слов'янськ Донецької області.

Сухіна Наталія Данилівна – вихователь закладу дошкільної освіти №16 «Рушничок» м. Слов'янськ Донецької області.

Шаламова Вікторія Леонідівна – вихователь закладу дошкільної освіти №16 «Рушничок» м. Слов'янськ Донецької області.

Шаповалова Наталя Анатоліївна – вихователь закладу дошкільної освіти №16 «Рушничок» м. Слов'янськ Донецької області.

Макаренко Анастасія Владиславівна – практичний психолог закладу дошкільної освіти №16 «Рушничок» м. Слов'янськ Донецької області.

Горобець Ірина Василівна – вчитель-дефектолог закладу дошкільної освіти №16 «Рушничок» м. Слов'янськ Донецької області.

Гріненко Ірина Володимирівна – вчитель-дефектолог закладу дошкільної освіти №16 «Рушничок» м. Слов'янськ Донецької області.

Гурова Ольга Миколаївна – вчитель-дефектолог закладу дошкільної освіти №16 «Рушничок» м. Слов'янськ Донецької області.

Синельник Людмила Володимирівна – вчитель-дефектолог закладу дошкільної освіти №16 «Рушничок» м. Слов'янськ Донецької області.

Фарзалієва Ольга Миколаївна – вчитель-дефектолог закладу дошкільної освіти №16 «Рушничок» м. Слов'янськ Донецької області.

Студенко Олена Василівна – керівник музичний закладу дошкільної освіти №16 «Рушничок» м. Слов'янськ Донецької області.

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ МАТЕРІАЛІВ ДЛЯ РОЗМІЩЕННЯ НА СТОРІНКАХ РЕСУРСНОГО ЦЕНТРУ

Для розміщення на сторінках офіційного сайту Ресурсного центру приймають науково-методичні матеріали провідного досвіду психолого-педагогічних працівників у вигляді перспективних планів, конспектів занять, сценаріїв, тренінгів, корекційних програм та ін.

Рукопис необхідно надсилати в електронному варіанті в режимі.doc версії Word 1997-2010 рр. на адресу Ресурсного центру. Назви файлів (латиницею) мають відповідати прізвищу автора (Petrenko.doc).

Вимоги до набору матеріалів. Основний текст рукопису необхідно друкувати через інтервал 1,5 без перенесень, 14 кеглем, шрифт – Times New Roman. Параметри сторінки: ліве поле – 2,5 см, праве – 1,5 см, верхнє та нижнє – 2 см. Абзацний відступ – 1,25 см (прохання не створювати абзацний відступ за допомогою клавіши Tab й знаків пропуску).

Обов'язкове розрізнення знаків дефіс (-) та тире (–), а також використання лапок такого формату: «» («текст»).

Виділення фрагмента тексту можливе курсивом (підкреслення не допускається).

Бібліографічні посилання потрібно оформляти так: на одне джерело – [1, с. 4], на кілька джерел – [4, с. 55; 10, с. 15]. Можливе покликання без зазначення сторінки, якщо йдеться про джерело загалом.

Через один рядок після основного тексту – використана література.

Оформлювати бібліографію потрібно згідно з «Бюлетенем ВАК України» № 5, 2009 р.

До матеріалів на окремому аркуші необхідно додати інформацію про автора (українською мовою):

- фото;– освіта;
- прізвище, ім'я, по батькові;– кваліфікаційна категорія;
- посада;– рік атестації;
- місце роботи;– коло наукових інтересів;
- стаж роботи за фахом;– e-mail, мобільний телефон.

Редакційна колегія Ресурсного центру залишає за собою право рецензувати, редагувати та проводити відбір матеріалів.

Після проходження рецензування буде надіслано повідомлення електронною поштою з повним розрахунком вартості та всіх можливих способів оплати за наукову обробку, розміщення та видачу сертифіката.

Відповідальність за достовірність фактів, покликань, власних імен, а також правильність перекладу покладено на автора.

Матеріали, опубліковані на сторінках Ресурсного центру, відображають погляди авторів, які не завжди можуть збігатися з позицією редакційної колегії.

Контакти: Донецька обл., м. Слов'янськ, пров. Вчительський, 1, каб. 14.

E-mail: resurs.pedfak@gmail.com.

Науково-методичний журнал

**АЛЬМАНАХ
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСВІДУ**

№11, 2021

*Комп'ютерна верстка, художнє оформлення:
Демченко Марина Олександрівна.*

БАЗОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ ДДПУ (м. Слов'янськ)

**Запрошує на навчання
на денну та заочну форми
за ступенем бакалавра або магістра
за рахунок коштів державного бюджету,
фізичних (юридичних) осіб.**

Терміни навчання

**за освітньо-професійними програмами
підготовки:**

бакалавра – 3 р. 10 місяців;

1 р. 10 місяців на базі ОКР

молодшого спеціаліста;

магістра – 1 рік 4 місяці

на базі бакалавра.

***Будемо раді бачити Вас у
складі наших студентів!***